

НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ
І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції:
Львів, ул. Якова Стшеме 15.

З М І С Т:

свиц. Др. Г. Костельник: Великому Пастиреві й Бать-	227
кови	
свиц. Д-р Андрій Іщак: На тему: війна і мир	329
свиц. Вячеслав Бельоглявек: Евхаристійне Різдво	337
свиц. П. К.: Наше духовенство і церков в часі ро-	
сійської інвазії в Теробовельськiм деканаті	345
свиц. Олександр Коренець: З давних — і нинішних	
часів	348
Всячина	357
Від Адміністрації	357
Оголошення.	

ЛЬВІВ 1917.

З друкарні „ДІЛА“ Львів, Ринок ч. 10.

НИВА

Виходить з початком кожного місяця в об'ємі
чотирох до п'ятих аркушів друку.

ПРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ:

Річно 10 К. Піврічно 5 К. Поодиноке число коштує 1 кор.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

Львів, ул. Якова Стшеме, ч. 15.

Гляди на цікаві інформації про VII.
воєнну позичку ц. к. австрійського
Фонду рдів і сиріт, які в уміщені
на предпоследній і последний сто-
роні нинішного числа „Ниви“.

Н И В А

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Ч. 11.

Львів, за падолист 1917.

Рік XIII.

Свищ. Др. Г. Костельник.

Великому Пастиреві й Батькови.

Де лиш згадаєсь ім'я України,
Там годі буде Тебе не згадати,
Великий наш Пастирю й Батьку!
Наш володїтелю! володїтелю наших сердець,
Тобою першим гордить ся наша воскресшая Мати,
З Тобою ділить свій славний воскресеня вінець!

В понурій бурі віків Ти перший
Блискучою зорею зявив ся на сходї:
Сходяче сонце віщуєш!
Незримого Бога предивну мудрість, силу й любов
Даєш нам зрозуміти: навіщо в нашім народї
Такее горе повстало? така проляла ся кров?

Твоя судьба — се путь воскресеня,
Се тайна небес, а нам лиш признати
Ту силу, що й смерть побіджає!
Коли вже здавалось, що Ти вже ніколи не вийдеш
(з тюрми,

Що всьо на віки пропало, тоді Ти зачав лікувати:
Тоді Ти найшов ся на волї межі вільними братьми!

Так Господь велів, та сумний був почин:
З могучим військом прийшов цар — воїтель,
Пірвав Тебе яко добич!
А Ти лиш божим боронив ся словом святим!
Вже цар ликував гонитель, вже думав, що він побі-
(дитель —
Тягнув Тебе по вязницях в широкім царстві своїм!

Коли міліони по світі гибіли,
Тоді про Тебе всі заговорили —
Ти зняв ся, Владико, найвисше!
З запертим духом весь світ християнський на Тебе
(глядів:

Всі ждали, всі долю Твою рішали, як вміли й хотіли —
Та так, як Господь рішив, ніхто і думати не смів!

А ми, Твій народ, лишились без Тебе,
Без Тебе — без нашої „Скрині завіта“
В роках нещасних, кровавих.
Ми стали безраді: кождий нас мучив, як лиш хотів!
Здавалось, що Бог нас відкинув, що зникнемо з бо-
(жого світа —
О, горе — памятни горе для всіх будучих віків!

Минали літа — не росли надії:
Для нашої втіхи ніщо не зявлялось,
Божок не валив ся Даґон,
Хоч „Скриня завіта“ не в храмі його, а в тюрмі
(застрягла!
Та скрито в підземлю кипіло, діло велике здоймалось,
Щоб з нашої гіркої потали славетна перемога зросла!

І сталось: Даґона царство стрясло ся,
Сам Даґон безсильний ниць повалив ся —
Такий се був день провидіння!
А Ти, наш Владико, свій мученичий одержав вінець —
О вязню! перед Тобою славянський весь схід отво-
Із вязня за Україну її Ти став ся творець! (рив ся:

Змінила ся доля! Ти вольний, а горді
Твої гонителі вязнями стали!

Їх власні раби увязнили!
А Ти лиш божим боронив ся словом святим!
Неначе з Павла у вязниці кайдани з рук Твоїх спали —
О, доля божих людей шляхом все ходить одним!

Як Йосиф в Єгипті — і Ти так, Владико,
В заміну за смерть найшов ся в неволі,
Та Господь зробив всьо противно!
Тобі Він поміг, а Твоїм гонителям зладив завод!
О, тріумф, славетний се тріумф! се тріумф з божої
(волі
Для тих, що терплять неповинно за правду, за віру
(й народ!

Син славних батьків Ти до свого народу
Пристав — не стидав ся до нього пристати
В часі, як зносив він неволю:
Ти правді служив, для правди й неславу на себе
(приймив!
Влосподь прославив Тебе, як не міг ніхто й ожидати —
І Гадико! Ти взір і примір для всіх будучих віків!

Свщ. Др. А. Ішак.

На тему: Війна і мир.

Мало є нині людей, які поважили би ся твердити, що війна є чимось добрим, хоч і такі ще цілком не перевели ся. Особливо можна їх знайти між деякими ученими, які уганяючи за здобутками на поли соціології признають війну за факт соціологічно конечний, що появляє ся силою фізичного розвою суспільного, отже силою такої невмолімої конечности, якою є многі права природи. Внаслідок того кажуть сі учені соціологи оцінювати війну не як прояв морального доброго або злого, лише як прояв соціологічно доброго або злого. Притім зазначити належить, що поняття соціологічного добра і зла не є тотожне з поняттям морального добра і зла. Обяви соціологічної натури стоять, як взагалі всі обяви фізичні, поза межами чи нормами моральности „jenseits von Gut und Böse“. Висказ „соціоло-

гічно добре і соціологічно зле" є невластивий; його належить розуміти „соціологічно корисне і соціологічно некорисне“.

Такі заложення і передпосилки модерних соціологів.

А які конклюзії? Ах, ті конклюзії! Наколи би вони не були так фатальні, що від них волосся встає на голові і ціле людське ество обурює ся проти їх разячого фалшу, то можеби і модерні соціологічні заложення не видавали ся нам так фалшивими. Однак... однак замість абстрактних доказів отсей конкретний примір:

На тему війни з соціологічного боку заговорив в 1916 р. між иньшими також доцент краківського університету Шерер в брошурі: *Sociologia wojny*. Оцінюючи війну з соціологічного боку, як чисто фізичний прояв, котрий не дасть ся кваліфікувати після моральних засад добра і зла, застановляє ся сей учений над соціологічними користями війни і доходить до заключення, що війна сотворила передовсім се добро, що піднесла духа солідарности і кооперативности; вона загартувала маси до витривалости в боротьбі о існуванє, а се на думку автора є чи не найбільшим соціологічним вкладом, що принесе в будучности велику обнову. Дальше піля автора війна навіть з морального боку зрівноважує зло, яке наносить людям через пролив крови, тим добром, яке в нових часах сама сотворила в формі численних шпиталів, р'єчнородної опіки над хорим чи окалічілим жовніром, з'організованої пошти, яка приносить воюючому жовнірови до найдальше висунених окопів листи від родини, що осолоджують йому тяжкі хвилі і т. д. Читаєш ті виводи і не можеш вийти з дива над тими штудерними помислами соціологічного фантаста при зеленім столику, який ані жовніра не видів в окопах заболоченого і перемерзлого з бронхіальним катаром в грудях і ревматизмом в ногах і з тяжким пролоном на устах, ані не пережив хочби так на примір одного дня під боевою лінією або хочби одното відвороту, все одно, своїх чи ворожих військ, ані навіть не відчув ще в 1916 році не остачі апровізації. Бо ми певні, що наколи би хоч одно з тих добродійств війни відчув автор на власній шкірі, не мігби з так легким серцем розписувати ся про додатні сторони сучасної війни. Або якби лиш автор хоч раз видів був жовніра поціленого кулею в голову або відломком граната в живіт, окровавленого і в неописаних болях, однак не могучого скорше вмерти, як в протягу 24 годин, або якби навіть вже погубного увидів, котрого розірвані кавалки тіла принесуть санітети в звязаній плахті на дручку або врешті поляглого з піною на зсипіх устах і з широко розвореними повними страху очима, то з певністю відійшла би його охота говорити про духа солідарности, якого небіщики вже не в сиї внести на рахунок обнови в будучности та про добро-

дійство шпиталів, які беручи річ з соціологічного боку, на се ратують жовніра і гоять його рани, щоби він знов як найскорше вернув на фронт.

Впрочім з етичного боку беручи річ, належить ся жовнірови, що воює і терпить, що тратить своє здоров'я і свої сили в тяжкій военній службі, яка така лікарська поміч, котра, кажучи мимоходом, при нинішній недостатчі ліків, має на ріжнородні хвороби жовніра лиш два універсальні средства, антипірину і йод. Нині, в четвертій році європейської війни, може лікарська штука похвалити ся лиш одним, що потрафила дорогою щеплення усунути майже цілковито з армії епідемічні хвороби, холеру, тиф, віспу, на які гинули люди в перших днях війни сотками. Дальше штука операторська може тішити ся деякими успіхами і значним поступом, а решту хвороб, що так сказати, буденних, на які що дня голосять ся хорі, полишає ся божому Провидінню і... „нехай натура сама собі помагає“. Тому нерідко трапляють ся випадки, що з двох тяжко хорих, з котрих одного дусить ангіна, а другий ве ся від жолудкових крчів, перший гине до кількох годин в полі в присутности безрадного лікаря, другий дістане ся до найближшого шпиталю і там поволи приходять до себе. Що допоможе найліпший навіть лікар жовнірови хорому на буденні хвороби, які обявляють ся болям жолудка і горячкою, коли ризинусу і хініни, тих двох найпримітивніших ангідогів, не дістанеш нині за ніщо в світі. Вертаючи до річи, лікарська опіка і поміч належить ся хорому жовнірови так, як здоровому кавалок хліба, аби не згинув з голоду — вони є постулятом найпростішої справедливости. Гогорити про них, як про добродійства війни, може лише засліплений.. учений.

Подібно річ має ся з другим добродійством війни, яким вважає Шерр військову пошту. Таж військова почта є так само конечна до провадження війни, як карабін або гармата. В який спосіб дістали би ся до відомости жовнірів і їх команд сї численні зарядження, прикази і резервати, яких не можна телефонічно надати вже то для їх строгої тайни, вже то з обави перед ворогом, який уміє дуже добре підслухати всі телефонічні розмови? В який спосіб дістали би ся з поля до відомости висших властей звідомлення і урядові документи, наколи би не було з'організованих полевих почт? Метода спеціальних післанців, як в давнині, спричинилаб серед нинішних обставин неодну катастрофу через незначне навіть опзненє. Отже тому не треба вважати полевой почти якимсь спеціальним добродійством для жовніра, але радше необхідним конечним чинником сучасної війни. Зрештою що довідав ся з почти пр. наш Іван або Стефан з Тернопільщини за цілі 3. роки війни, або які потішаючі відомости діставав цілий минувший рік наш Семань з під Снятина, Коломиї чи Станиславова? Хата спалена, жінка пішла до

гробу з гризоти або переляку, діти попухли з голоду на бараках... Соціологічно беручи обійшло би ся ліпше без такого добродійства і без війни... а з почти вже тоді самі резигнуєм.

Врешті що до духа спільноти і кооперативності переконала найліпше світ російська революція, що військова дисципліна ще далеко не є тим, що називаємо духом, а спільноті і кооперативі дуже мало пособляє вона вже хочби тому, що її головним мотором є почуте страху перед карою, а не почуте пошанованя перед правом дисципліни або ідеєю спільноти і кооперативи.

*

*

*

Нема що й казати. За три роки війни всі ми змінили переконання. Інші надії мали ми на початку війни, а інші тепер. Ще звучать нам в ухах слова одного з сучасних геніїв війни, сказані на самім початку: „Жовніри, заки листе спаде з дерев, повернете всі домів до своїх родин“. Від того часу вже четвертий раз спало листе з дерев, а про поворот до дому ані ду... ду... Помилила ся рівнож і не одна иньша питія в кабалістичнім обчислюваню кінця війни. Помилили ся воюючі держави в своїх заборчих плянах, бо ані Москаль не питає вже: „скільки вйорств до Вени“ ані Німець не розказує в Парижі, ані Француз в Берліні. І Англія переконала ся, що що иншого є пхати наємні війська і пхати союзників на страшну різню, а що иншого слати власних синів на неминучу смерть на полях Фляндрії. І Америка переконала ся, що ліпший був інтерес стояти понад воюючі держави і від обох противних сторін тягнути кольсальні зиски за доставу аmunіції і бронзу, чим пхати пальці межі двері. І пейсатий Д' Анунціо переконав ся, що говорити пламенні бесіди до жовнірів не значить ще сягати по лавровий вінець побіди. І... і всі ми инакше переконали ся або змінили переконання.

Війна замість тревати пів року або рік, тягне ся в безконечність. Вона вимагає щораз то нових і надзвичайних жертв, вона накладає щораз нові і щораз більше невиносимі тягарі побору і реквізиції. А остаточний вислід? Розвіяні сні і розбиті надії, мільярдові довги, від яких лише процент платити треба буде довгими літами і економічна руїна держав. І під тягаром тої великої відвічальности і тої сумної перспективи на будучність обудило ся нестримне стремління до мира у всіх воюючих. Виринуло найбільш актуальне в Європі питанє: Як осягнути мир?

*

*

*

На се пекуче в Європі питанє перший дав вдоволяючу відповідь папа Венедикт XV. Він є самотнім взагалі чоловіком, якого не опанувала ніколи воєнна горячка. Зараз в першій році війни підніс він своє могутнє і тверезе слово, взиваючи народи воюючі і монархів до опам'ятання і вказуючи на се, що поодинокі народи не можуть бути згладжені з лиця землі силою меча. Щоби сю внесли думку споупляризувати і обудити бажанє мира в Європі, приписав він католицькому світові молитву о мир. Се був неначе перший пролом в воєнничім настрою Європи — се був перший відблиск будучого мира. Опісля зробив рішучий крок наперед цісар Карло I., який разом з союзними державами заявив охоту до мирових переговорів отверто і прилюдно з кінцем 1916 р. До тепер не порушувалося питання, в який спосіб має ся досягнути мир. Спосіб і умовини мира мали бути обговорені на мировій конференції. Коли антант заявив ся проти мира і проти всяких мирових конференцій, виступає інтернаціональна соціял демократія як чинник, який вважає себе покликаним ушасливити миром Європу. Однак сказати можна без пересади, що ця акція соціялістів не посунула справи мира ані на крок вперед; стокгольмська конференція цілком недописала. Самотня російська революція, діло російських поступових і соціялістичних партій проголосила засаду: мир без анексії і контрибуцій, даючи тим першу відповідь на пекуче питанє, як досягнути мир. Що така відповідь не була ані повною ані вдоволяючою, річ очевидна. Бо коли революційна Росія зрікла ся заборчих намірів імперіалістичної Росії, то тим самим ще не зобов'язала ані своїх союзників ані противників, з котрих іменно послідні рішаючи ся на війну проти Росії мали гадку покарати її імперіалістичні інстинкти. Тому миролюбиві заклики російських соціялістів прийнято в осередних державах прихильно, тим більше, що ще перше революційне правительство бажало устами Мілюкова Царгорода і не зрікало ся Галичини, однак засади мира без анексії і контрибуцій не акцентувало, противно, висунуло засаду заокруглення державних границь і забезпечення економічних інтересів. Се становить осередних держав було самозрозуміле, бо диктоване одноцілністю заграничної політики супроти цілого антанту. Не треба забувати, що в часі, коли революційна Росія проголосила засаду мира без анексії і контрибуцій, стояли все ще її союзники на становищі окупації Німеччини і розбірання Австрії.

Справу мира пхнув на нові дороги папа Венедикт XV. своєю мировою нотою до всіх воюючих держав. Якби не будь оцінювати сей крок найвисшого намісника католицької церкви, все означає він кольосальний крок наперед, нову фазу в мирових змаганнях світа. Бо хоч нота Венедикта XV. не принесла Європі впрост мира, хоч воюючі держави

не завісили зараз оружя і не розпочали мирових переговорів, то судячи з відповіді осередних держав на папську ноту і з голосів заграниці, яка ще не здобула ся на отверту відповідь, справа мира цілком инакше представляє ся нині, чим перед пів роком. І нехай ніхто не пересуджує фактів, покликуючи ся на історію, яка учить, що і Пій IX. посередничив в мирових переговорах між Німеччиною і Францією в 1870 р. і Лез XIII. давав мирові пропозиції в часі війни Англії з Бурами, однак всі безуспішно — отже... отже і посередництво Венедикта XV. буде засуджене на таку саму долю. Що иньше тоді, а що иньше тепер. Тоді воювали зі собою дві держави чи дві нації, які посередництвом не потребували — нині воює зі собою цілий світ, який ділиться на два табори і з природи річи потребує посередника, без якого помирення є немислиме. Тоді панувала дипломатична засада, що європейську рівновагу дасть ся утримати пересуненням державних сил на підставі мілітарної переваги — нині засада ся збанкрутувала цілковито, бо мілітаризм дійшов до абсурду, а воєнні зброєння в часі трілітної європейської війни підкопали економічні підвалини всіх воюючих держав на довгі часи. Тому трафив Венедикт XV. в саму суть річи, коли першим услівем мира запропонував загальну і обосторонну демобілізацію¹⁾, а на місце мілітарної сили роземні суди, які мали би в будучности рішати міжнародні спори. Через се бажає голова церкви привернути до життя ті засади, які новочасна політика цілковито знехтувала, моральну силу права. І дивне диво. Осередні держави, а іменно Німеччина, котрої мілітаризм пшов в пословицю і котра ще недавно устами Бісмарка проголосила силу підставою права, ся держава разом зі своїми союзниками пише ся цілковито на загальне розброєння і роземні суди.

Є се без сумніву доказом, що мілітаризм, яко рішачий міжнародний чинник не має вже будучности²⁾. Що мі-

¹⁾ Першою основною думкою мусить бути, що моральна сила права має зайняти місце матеріальної сили; звідси виходить, що належить привернути справедливе порозуміння що до рівночасного і обосторонного обниження зброєнь, а се після установлених в будучности правил і запорук іменно до такої міри, яка є конечною і вистарчаючою, щоби утримати в кожній державі публичний лад. Дальше на місце узброєних сил треба завести роземні суди і дати їм високу мир запевнюючу повагу в дорозі спільних постанов, накладаючи рівночасно кару на кожду державу, котра би не хотіла предложити міжнародних спорів рішенню роземного суду або піддати ся ореченому присудови.

Коли в той спосіб зістане привернене панованя права, можна усунути всі иньші перепони, які стоять на дорозі свободного руху народів, запевняючи рівночасними на будучність постановами свободою і спільність моря, через що будуть усунені ріжнородні причини конфлікту і утворить ся жерела добробуту і поступу.

²⁾ Німецька відповідь на папську ноту говорить про загальну демобілізацію в той спосіб: Ми поділяємо переконаня Вашої Святости,

літаризм став ся нещастєм Європи, про се буде бесіда нижче. Тут лиш те треба піднести, що нічого не помогли крики Англії проти німецького млітаризму, бо вона сама приняла зараз в другім році війни обовязок загальної військової служби. Виступити проти него був одиноко уповажнений голова церкви, заступник права і моральности, якого посередництво в тій справі є найбільше авторітетне. Рівнож він одинокий, яко безпартійна духовна повага, що стоїть понад державні спори, міг лиш піднести протест проти виключного панюваня Англії на морю, яке після божих і людських засад не може стати ся привагною власностию одиниці, подібно, як світло сонця і воздух. Англія і антанг, проти котрого звернений є сей другий закид, не дали подібної миролюбивої відповіді, ані подібного приреченя що до отвореня моря, як осередні держави що до зменшеня млітарної сили. Однак через се правдивість закиду не зменшить ся. Противно, навіть коли антант не дасть жадної відповіді, зискає правдивий закид намісника церкви на силі і стане визиваючим услівем мира. Бо осередні держави зробили в своїй відповіді на папську ноту виразно зависимими уступки територіяльні від свободи моря, яка принесла би їм більше пожадану рекомпензату в формі торговельних користий, ніж евентуальна анексія здобутих земель. Звідси зрозуміло, для чого осередні держави поминають мовчки дальші услівя мира без воєнних коштів і відшкодовань та територіяльних здобутків, порушені в папській ноті. Вони хотять мати перше слово антанту що до свободи моря, тим більше, що антант зістає винний відповіді. Коли би антант в приближеню подібний спосіб зрік ся маринізму, як центральні держави млітаризму, на будучність справа мира перейшла би в стадію дійсности.

Тому посередництво папи Венедикта XV. не належить обезцінювати скептичним киванєм голови — радше мусить ся признати, що се посередництво посунуло Европу аж на половину дороги до мира.

*

*

*

Що війна є з природи річи млітарною, про се не може бути двох думок. Від коли памятає історія міжнародні спо-

що означені правила і певні запоруки рівночасного і обосторонного ограничення зброєнь на суші, на морю і в воздуху, як також свободи і спільности моря є тими средствами, при котрих помочи має запанувати новий дух в взаїмнім відношеню держав на будучність. Подібно австрійська відповідь: Ми прилучаєм ся до переконаня Вашої Святости, що переговори воюючих повинні би привести до порозуміння, як би при відповідних запоруках знизити зброєня на суші, на морі і в воздухах рівночасно обосторонно і поступово до означеної міри. Подібно говорить відповідь болгарська і турецька,

ри, від тоді переказує нам воєнні події, які проявлялися в поході збройних сил проти себе, отже були військовими. Однак найбільші військові подвиги Ксеркса, Александра В., Наполеона, не потрапили в історію військовості. Народина того новочасного воєнника, що пожерає всі живі і мертві сили народу, що робить державу одною воєнною машиною, а її громадян невольниками заліза, що спихає мільйони в бездонну пропасть економічної руїни, а кільком спекулянтам дає можливість зібрати в своїх руках всю силу гроша, народина того новочасного воєнника припадають на 19. вік. Від коли повстало балканське питання на Сході, що недовго спокоем європейським дипломатам і пануючим, доки не рознесло великої сучасної пожежі по цілому світі, від тоді підноситься вогонь збройного зброєння, якого вінцем і короною є загальний обов'язок військової служби. Великі держави Європи заздрісно перестерігають засади віденського миру про політичну рівновагу на континенті і... організують щораз більші збройні сили. Тріумфує римська поговорка: *si vis pacem, para bellum*, якій протиставити можемо євангельську приповідку про вигнання диявола велзевулом. Бо що значить утримувати мир чи там європейську рівновагу при допомозі збройних сил, як не виганяти диявола велзевулом? Це новочасна теорія миру, як і славна римська поговорка, доведена аж нині до абсурду є тим жахливим парадоксом, який нам гарно узміслює євангельська приповідка. А остаточний вислід тих безнастанних зброєнь — передбачений. В царстві сатани, де диявол повстає на диявола, щось поспуло і царство, що на себе розділилося, упаде. Військовизм приніс економічний упадок, коли не руїну кожній воюючій державі — він стався нещастям Європи. Це признають мовчки всі, а в останніх часах навіть отверто деякі дипломати і тому пруть цілою силою парі до миру.

Фінансове положення воюючих держав накладає велику відповідальність на міродатні чинники і не висказану журбу на будуче. По двох роках війни мала Німеччина 60 мільярдів самого воєнного довгу, Австрія без Угорщини 24 мільярди, Франція 95 мільярдів, з чого одну третину треба відчислити на рахунок Росії як довг, Італія 8 мільярдів (з кінцем 1916 р.). Є се лиш воєнний довг. Державні довги збільшують ці цифри в Австрії на 44 мільярди, в Німеччині на 80, в Франції на 107, в Італії на 20, в Росії на 55, в Англії на 82 мільярди. Суми ці треба буде в 1918 р. в повній чвертій році війни подвоїти — а отримаємо колосальну силу довгів, про які нікому досі не снилося. За те дипломатам сниться ся мусять цілими ночами способи, якими би ці довги платили. Потисне ся ще податковою шпурою — але се стане ледви на оплату процентів. Змонопользує ся нафта, сірники, пиво, горілку, скло, залізо, вугіль — возьме дер-

жава в свої руки цілий промисл, ба навіть торгівлю збіжем (Німеччина), возьме в своє посідане всі підземні скарби, які є дотепер нічийми (res nullius) — індемнізує дотеперішних посідачів копалень і т. д. — все те може вистане на покриття воєнних і державних довгів, але вимагає довгого часу в цілі переведення організації, а передовсім потребує нових мільярдів. Отже треба стягнути частку приватного майна. 10%, 20 чи 25%, бо так вимагає „демократична думка“, Розуміє ся мільйонер, що має пр. 4 мільйони, як віддасть 1, все таки зістане мільйонером, зате пересічний властитель стане жебраком. Такі є фінансові гороскопи воюючих держав.

А тепер політичні! Всі ті фінансові реформи є мислимі в суппозиції, що ніхто не програє війни і в суппозиції, що ніхто не виграє війни. Бо наколи би один лиш програв війну, так перестає він існувати як політична одиниця, умирає на економічний уплив крові. Другий коли виграє, полатає свої довги воєнними контрибуціями і не буде журити ся фінансовими реформами. Тому серед нинішнього положення потрібний є мир як найскорший, мир без анексій і контрибуцій, мир без побіджених і побідників, мир зі свободою моря, мир з роземними міжнародними судами і з обмеженими зброєнями. Що до посліднього, мусять ще дипломати договорити ся до сього, щоби знести загальний обовязок військової служби, бо се головна підпора і суть новочасного загального мілітаризму. Наколи би про се заговорив гр. Чернін, зискав би сто разів більше в нас і заграницею на популярности, яку має з причини поплідних мирових енунціяцій.

Свм. Вячеслав Бельоглявек.

Евхаристійне Різдво.

І. Проповідь на Різдво.

Ісус Христос є присутний у Найсвятійшій Тайні Евхаристії, щоби ми Його приймали.

И слово плоть бысть и всели
ся въ ны. (Іван 1. 14.).

Пастушки, кого ви виділи? Говоріть, звіщайте, хто на землі, хто об'явив ся? Народженого виділи ми і хори ангельські, що співали слава во вишних Богу! А тепер ще дальше

говорить і скажіть нам, кому той Господь народив ся? Невже лиш для себе, тільки для своєї слави, як Йому належить ся? Скажіть, як вам тоє говорив ангел, повторіть нам ті небесні слова. Ангел мовив вам: „Се бо благовѣстую вамъ радость велию, яже будетъ всѣмъ челоуѣкомъ — яко роди ся вамъ Спасъ, иже есть Христосъ Господь“. Тут отже маємо Його на землі, д. бр. христіяни, і тому співаємо: „Бог предвѣчний народив ся...“

Адже ми не тільки знаємо, що задля нас прийшов на світ, знаємо навіть більше, що для нас умер, що тіло і кров проляв за нас на хресті. „Сіе есть тѣло, еже за вы ломимое“, „Сіа чаша новий завѣтъ въ крови моей, яже за вы проливается“, так сам Він говорив. А навігь д. бо ми знаємо, що тая найсвятійша Тайна, то Його тіло і Його кров, що Він тут цілий з престола нам подає ся, бо й кличе: „Приймѣте, ядѣте!“

I.

Нам народив ся, для нас умер, нам в Найсвятійшій Тайні подає ся, щоби ми Його приймали.

О тім ми вповні пересвідчені, тому що Він є Бог. Коли би був самим чоловіком, то ми могли би сумнівати ся, бо знаємо чоловіка, який він буває самолюбний, як нерадо дає що небудь свого, не то що себе самого. Але Він не був самим чоловіком, Він був також Богом — а тоє добре знаємо, що Бог, як говорить о ній людська мудрість, есть еством, що себе радо уділяє другим, яка всім наділює і ділити ся зі своїми сотворіннями і то способом найласкавійшим, в мірі найдобротливішій „мѣру добру наткану, и потрясну и преливающу ся“. Знаємо Бога свого і тут в Найсвятійшій Тайні, що тут подає ся нам всім, що є і що має, в найвисшій милосердію своїм, так що можемо кликати в зворушенію серця свого: (Пс. 47. 10). „Пріяхомъ Боже, милость твою посредѣ людей твоихъ“.

О, знаємо свого Ісуса і зовсім не дивуємо ся, що дає ся нам прийняти зі всім Божеством своїм і чоловіцтвом, з тілом і кровю і душею своєю. Йому тоє так подобало ся! Адже знаємо Його щедрі руки, чогоб Вони були світови не дали? Знаємо ті добрі долоні, що давали тисячам хлѣб, але то було їм за мало, й давали немичним здоровлє, вертали умершим житє, дали й свою кров. Тоді й не будемо дивувати ся, що вкінци обхопили тіло і дали тіло, обхопили душу і дали душу, обхопили в запалі незміримої любови чоловіцтво і Божество своє і подали нам в Найсвятійшій Тайні — цілого Ісуса.

II.

Чому то робить Ісус Христос? пигаєте ся перелякані.

Невже тоє робить так з навалу несвідомости основної любови, як нпр. кохана дитина, від якої хочемо чогось, і котра дає по порядку всьо зі свого подолка, а нам все ще мало і кличемо: ще — ще — ще — а вона на кінци, коли вже не має нічого, усьміхне ся, простягне до нас рученята і падає ціле в наші обнята! Так д. бр. не представляйте собі любови Божої в Найсвятійшій Тайні. То не єсть любов природна, хвилега, то єсть вічна любов, то любов найбільше рішуча, котра подаючи нам в св. Причастію Ісуса, щось при тім має на думці. А що?

Ах, дорогі, як то мені вам сказати? Вічний Бог дав нам людям дорогоцінний скарб — жите; жите тут і там, жите земне і вічне і хоче, щоби ми щасливо жили тут на землі, а відтак в небі. Але той вічний Бог знає також, що оба ті житя є туг на світі загрожені.

Він видить тую злобу світа, що хоче затроїти всі наші дні, він видить пристгати і кари, що кидають ся на нас, щоби нас вчинити в тім і другим житю безконечно нещасливими, він видить і злих духів, що з уською силою нападають на наше щастє дочасне і вічне, він видить всіх ворогів, що на нас зі всіх сторін ударяють і тому, що так скажу — майже дрожить о наше жите, — тому кидає ся з цілою своєю присутністю в Найсвятійшій жертві, щоби в ній подав нам охоронну руку, щоби нам на самім краю пропасти вхоронити жите.

Тепер зрозумієте, м. дорогі, тую наймудрійшу любов і з глибини серця кличете вдячно: „Хлѣбъ сгоже азъ дамъ, глотъ моя естъ, юже азъ дамъ за животь міру“. Тепер зрозумієте ті такі сумні слова, які прорік над тими, що не приймають Його: „аще не съѣсте плоти Сына чловѣческаго и не пієте крови его, живота не имате въ себѣ“. Тепер галечно оцінімо гадість і славу тих слів, що вважає тих щасливими, котрі Його приймають: „Ядый мюю плоть и пѣйяю мою кровь, имать животь вѣчный“.

III.

Найдорожші в Христі Ісусі! Чи хочете жити і то добре на землі? Приймайте Найсвятійшу Тайну! Хсчете жити вічно в небесній славі? Приймайте Найсвятійшу Тайну, приймайте Ісуса! А коли не хочете животити лише звірячим житєм на землі, о живляйте ся хлібом житя. Коли не хочете нужденно перед часом умерти, яко самоубийники, коли не хочете під кінець зажити отруї, коли не хочете напослед горло мотузом зду-

сити, жорстоко, як звір, себе застрілити, приступайте до трапези життя. Коли не хочете падати в злочини і в'язниці, як тисячі неприймаючих, коли не хочете падати у баламуцтва і покуси свого оточення, приймайте часто і з чистою совістю Того, що побідив спокусника в пустини, споживайте жадібно Його манну, падаючу з небес на пустиню. Коли не хочете потрапити в найглибшу пропасть вічної смерті, вхопіть ся тої руки, яка вам подає ся — в Найсвятійшій Тайні.

Сини і доньки того нужденного земного світа, затрівайте ся самі над собою, щоби ви не згинули!

Чи чули ви євангеліє Івана: „И слово плоть бысть и вселися въ ны“. Не стало ся так лише в Вифлеємі, стало ся так і тут, де слово Ісуса, проголошене устами священника, стало ся на жертвенику тілом і перебуває між нами. Слухайте далше Івана, котрий говорить: „Въ томже животъ бѣ, и животъ бѣ свѣтъ челоувѣкомъ“.

Ісус єсть отже сонцем, сонцем також в Найсвятійшій Тайні, дає світло і тепло, зріст і силу, — коротко кажучи, жите. Але горе! Іван кличе: „И свѣтъ во тьмѣ свѣгится и тьма его не объять“.

О, світить тут в храмі — домі Божім сонце нашого життя, але світить до тьми людської несвідомості і злоби. Люди його не розуміють, люди його не розуміють, тьма його не обняла. Ах, світить воно світить як в тій яскини-вертепі світило до тьми Вифлеємської, а Вифлеєм його незрозумів, не пійняв світла. „Въ міръ бѣ и міръ тьмѣ бысть и міръ его не позна. Въ своя прійде и свои его не пріяша“ (Ів. 1. 10—11).

Межи своїх прийшов, межи своїми тут єсть, межи своїми тут на жертвеннику перебуває, а свої не приймають — многі ані разу в році, ані разу через довгі літа, ба навіть ні разу в хвили смерті. Яке то горе тисячлітнє, що кожного року повторяєсь! Гіршимо ся в глибині душі над безсердечними Вифлеємцями і рік по рокови пригадуємо собі безсердечність мешканців Вифлеєму, що не приймили Ісуса і самі робимо то само. „Зане не бѣ имъ мѣста въ обители“ (Лука 2. 7.).

Всьо приймає в гості наша душа, блуди і дурниці, для всіх беззаконностей є наше серце заїздною гостинницею, там сміє увійти лакізмство, там пробуває розпуста, там простирає ся п'янство, лиш для Ісуса таїнственного нема місця.

Який то смуток, яка ганьба, яке тепер осудженє для тих, що свого Бога не хотять прийняти! Алеж яка радість, яка слава для тих, котрі Бога завсїгди і радо приймають! Слухайте і радійте, ви котрі приступаєте до св. Причастя, бо орел Божий, св. Іван, прорік своє слово і кличе ним до вас вибраних (Іван 1. 12.). „Слицы же пріяша Его, дасть имъ область чадомъ божіимъ быти вѣрующимъ въ имя Его“.

Тим, котрі увірили в ім'я Його — котрі в Бозі відродили ся. Радійте ви, що Ним відроджуєтє ся в житю до часнім до житя вічного і не перестаєтє Його приймати, не то одного року не опускаєтє (але ніколи не занедбуєтє користати з кожних відвідин в церкві) і так витреваєтє аж тої хвилі, коли Його приймете умираючи, а відтак свою благо словенну частку в вічнім житю. В той славний день поклетєтє ся, що ви ніколи не согрішили гріхом Вифлеємлян.

Але також ви, що через легкодушність або оспалість неприйняли свого Бога, тямте що: (Римл. 13. 11.) вже „время, яко часъ оуже намъ отъ сна востати“.

Не спіть, вставайте, бо ніч минула а день наближив ся. Не стійте перелякані і засмучені, що ви свої і свого не прийняли, підойдіть близше з пастушками, не задержуйте ся у віддаленю як ті цікаві, не дивіть ся лиш дверми до стайні, приступіть до ясел, де Йосиф вам подає дитя, приступіть до олтаря, де священник подає Ісуса. І для нас є там місце і час радости, ніхто нині най не має волі, щоби Його відкинути, най ніхто не буде сумний. Гляньте ось стіл простертий для всіх, нині є Празник Господень, на котрий всіх вас запрашає. Але наперед (коли не вмивані) обмийте ся — як на весіле царське запрошені — в святій сповіди.

Слухайте запрошені, як торжественно запрошує церков: „Кто станетъ на мѣстѣ святѣмъ Его?“ (Пс. 23. 3.). „Неповиненъ руками и чистъ сердцемъ“ (Пс. 23. 4.). „Сей прийметьъ благословеніе отъ Господа и милостыню отъ Бога Спаса своего“. (Пс. 23. 5.).

Нуже, що ви всі обмиті, щоби ви всі станули там. Приступайте до трапези Господньої не поодинокю, але спільно разом, щоби можна було сказати о вас: „Сей родъ ищущихъ Господа, ищущихъ Бога Яковля“. (Пс. 23. 6.). Приходіть не тільки бідні, але й славні: „Возмите врата, князи, ваша и внидетъ царъ славы“. (Пс. 23. 7.). Отворіть всі груди і ті, що їх брама запала ся від многих і давних літ. Заржавіла ся брама старих грішників. „Возмите ся врата вѣчная, внидетъ Царъ славы“. (Пс. 23. 7.). „Кто есть сей царъ славы? Господь крѣпокъ и силенъ“. (Пс. 23. 8.). „Господь силъ, той есть царъ славы“. (Пс. 23. 10.).

II. Проповідь на св. Стефана.

Усус дає тим, що Його приймають, до задержаня житя — віру.

Имѣйте вѣру Божию... (Марко 11. 22.).

Колись падала на гори і долини пустині Сінна манна. Біліла ся кожного дня з рана, як свіжий сніг і Ізраїль в

дорозі збирав її що дня через 40 літ, поки не прийшов до границь землі сбіяної.

Тепер, дорогі в Христі братя, дїє ся подібно, але далеко щедрійше і в великій мірі. Кожного дня падає з християнського жертвеника манна, кожного дня з рана покриває ся не тільки одна точка ємна, але цілий світ білосіяючим небезним хлібом. А той хліб збирати сміє не тільки один нарід, але всі народи землі, і не тільки сорок літ, але через цілі століття і тисячі літ аж до кінця світа.

Справді д. бр. світ покриває ся солодостью небес та, що кождий може нині повторяти слова Різдвяного празника.

І в часі найбільшої дорожні для найбідніших з поміж вас (Ісая 55. 1.) „Жаждущі идите на воду и елици не имате сребра, шедше купите и ядите безъ сребра и цѣны (віно и тукъ)“.

Який то хліб з небесним медом, гідний подиву і безсмертний, перед яким блідніє й блеск чудесної манни, який покріпляв лиш до життя дочасного, переминаючого! Ісус Христос припоручає його словами (Іван 6. 49. 50—59): „Отцы ваша ядоша манну въ пустыни и оумроша. Сей естъ хлѣбъ сходяй съ небесе, да аще кто отъ него ясть не оумреть. — Ядый хлѣбъ сей живъ будетъ въ вѣки“.

Жити буде житєм висшим, житєм надприродним, житєм ласки, що пронизує, відроджує і освячує жите дочасне, природне, яка переможе смерть, перескочить гріб і перейде в жите вічне в небі.

За таким безсмертним кормом і ліком тужила завсїгда людскість і старала ся його винайти. Старші альхеміки намагали ся винайти еліксир життя. В нїм тільки є утаєні безсмертні живоносні сили.

Перша живоносна сила, пружина всього життя, що без неї ціле надприродне жите розпадає ся в ніщо, що без неї не можна природного життя в повні ужити, а лиш хиба по звірячому животіти, що без неї не можна Г. Богу подобати ся, що без неї не можна осягнути вічного життя і віри. І саме ту живоносну силу подає Ісус Христос тим, що приймають Його в Найсвятійшій Тайні. Він подає вправді якусь мірку віри до наших грудей вперед, заки приступимо до Його хліба, але тим хлібом він доповняє ту міру і переповнює, а ми наближуючи ся до тої трапези, можемо кликати, як той отець, що припав перед Ісусом і просив з сльозами: (Марко 9. 24.) „вѣрую Господи, помози моему невѣрію“.

Віруємо Господи, помози нашому недовірству, додай вірі, чого вона не має і чого їй бракує, віруємо Господи, помножи нашу віру!

А де ссть той доказ, кличуть до мене ваші душі, подай нам живий доказ, що Найсвятійша Тайна дає і помножує віру! Чи хочете братя живого доказу?

I.

Отсе нинішній день щасливо приносить нам той до-
каз. Представте собі, немов би стояв живий перед вами.
Лице його єсть як лице ангела, як воно стоїть написано:
„И воззрѣвше на нь вси сѣдящїи въ соньмищи, видѣша лице
єго яко лице ангела“.

Але то не єсть ангел, не лякайте ся, єсть то чоловік як
ви, тільки чоловік повний віри. Є то святий Стефан,
вибраний дїякон: „И избраша Стефана мужа исполнена
вѣры и Духа свята (Дїян. 15.).

Звідки взяла ся та свята віра в нїм, то множество, та
міра наповнена, переливаюча ся? Ах дорогі, ми мусїли би
йти наперед там, де ходив Стефан передше, чим був вибра-
ний, щоби то розслїдили. Нам прийшло би ся заглянути на
тайну вечеру, де скрито громздили ся апостоли, не вечеру
Христову, де подавали вечеру житя і віри, нам прийшло би
ся ходити по домах, де як писано, христїяни, „бяху... въ
общенїи и въ преломленїи хлѣба и въ молитвахъ“, (Дїян.
2. 42.), де „ломяще по домоу хлѣбъ приймаху пищу въ
радостї“ (Дїян. 2. 46.),

З відси то вибрали його апостоли, від стола Ісусового
його взяли і поставили на свічнику.

Не дивуйте ся проте, що то був муж повен віри, адже
що дня приймав хлѣб віри і сили; не дивуйте ся, що його
силою ворухив товпу, що будучи повен віри і сили, дїлав
великі дива і чуда між народом.

Найже не буде вам так дивно, що повстали проти
нього зі всїх сторїн противники, бо лише проти сильного
підносять ся вороги — всі школи, всі наукові системи і на-
прями: Лібертинські і Киренські і Александрійські і ті, що
були з Кілікії і з малої Азії — всі проти одного. Але го-
ворить ся не могли одолїти мудрости і духа, який говорив
з Нього. Бог, котрого сердечно приймав, був з ним. А коли
Бог єсть з нами, хто проти нас?

Не дивуйте ся також дальше, що був готов дати і жи-
те за свою віру, що хотїв дати тіло і кров, аджеж що дня
приймав тіло і кров того, який їх за нас жертвував.

II.

О, не дивуйте ся тою горячою вірою, яка коли вже
лежала в крові убита, засипана камінєм, ще по смерті ожи-
ла в Савлї. Не дивуйте ся, кажу, тим чудом. Бо в Стефано-
вій крові було житє, житє що походить з Найсвятїйшої
Тайни. Тому з тої крові зродив ся Павло, повстав новий
Стефан, ще сильнїйший і кріпшій, як першій Стефан, прав-
дивий великан віри, який борбу першого Стефана провадив
дальше, а вже не тільки в Єрусалимі, але також в світовлад-

нім Римі і не тільки з Лібертинцями і Киренцями і з тими, що були з Кілікії і Малої Азії, але з цілим світом. Той Павло зроджений з Стефанової крові, коли вірою переміг гори світа, коли вірою переміг море світа, коли вірою подужав мудрість Атен, коли вірою побідив непереможний Рим, переглядає відтак, як побідник наклоні свого життя, своє хоробре поле — світ і згадує всіх героїв віри від часів найдавніших, котрі вірою перемогли царства, ділали справедливість, затикали уста лвам — котрі зазнали насмівання і битя, крім того в'язниці і темниці, згадує і тих, що задля віри жертвували ся як Стефан, котрих каменювано.

Я пересвідчений д. бр., що Павло, який через ціле життя оплакував своє давнніше переслудуване віри, між першими для тої віри каменованими найбільше згадує на того, що до котрого і сам прогрішив ся, котрого яко молодець видів каменем побиваного, що його горячу віру переняв, на край світа поніс і на край свого гробу доніс. — Тут згадує, видить цілий світ свого життя зі всіма борбами і страстями і кличе радісно: (П. Тим. 4. 7) „Подвигомъ добрымъ подвизахся, теченіе скончахъ, вѣру соблюдохъ“.

Одиноким бажанєм його життя було, щоби та віра дальше і дальше ширила ся, до всіх сердець входила і в них горіла аж до кінця життя. Тому то ту віру припорукає в своїх листах заразом яко дорогоцінне завіщанє і достойне средство, яким мала би розширювати ся і хоронити ся Найсвятійша Тайна.

Він каже (І. Кор. 11. 23—24.): „Азъ бо пріяхъ отъ Господа еже и предахъ вамъ, яко Господь Іисусъ въ нощъ въ нюже преданъ бываше, пріемъ хлѣбъ и благодарихъ преломи и рече: пріймыте и ядите...“

Чи чуєте д. бр. христіяни, що взм передає перший і другий Стефан? Передає віру, а рівночасно средство, як її умножити і задержати — Найсвятійшу Тайну Олтаря, святе причастіє. Кров обидвох пролята за віру кличе до нас голсно: Майте віру в Бога, і щоби ви її мали, приймайте Боже Тіло і Кров. Те, що ми прийняли і заховали, вірно і вам передаємо: Приймѣте, ядѣте...

Христіяни! Тепер проти вас однодушно всьо повстає, всі згідливо нападають на віру Христову, на дорогий скарб Стефана і Павла, який ви бережете вірно у своїх грудех. Не бійте ся і не лякайте ся ні Киренців, ні Лібертинців, ні Александрійців, не бійте ся й тих, що походять з Кілікії або з Малої Азії — не бійте ся нікого і майте віру в Бога!

Навалили проти віри цілі маси паперових промов, цілі гори брехні і неправди, не дрожить перед тими купами, не трясуть ся перед грізними горами, але приймайте і споживайте, а будете мали віру, яка гори переносить. Писано єсть (Марко 11. 22—3) „Имѣйте вѣру Божию: аминь бо“

глаголю вамъ, яко иже аще речеть горѣ сей: двигнися и верзи ся въ море... яко еже глаголетъ бываєть: будетъ ему, еже аще речеть“.

Пйдуть на вас з насилуючими законами і з силсю світа. Хотять, щоби христіяни знов закушали насміхів і битя, вязниць і темниць, хотять опять каменувати і мечем убивати; хотять обрабувати, щоби церков мучена і неволена терпіла убожество, щоби як давнійше блукала в пустинях, в горах, в яскинях і в землі. Небійте ся, повторяю, ворогів Христа, якіб вони не були як за часів Стефана, зрадники і убійники. Майте віру в Бога! Ідїть неустрашимо до святого бою Стафанового, до доброї борби Павлової, але позір! — наперед спожийте весело корм сильних, наперед возьміть і їдьте хлїб віри, а тоді будете мали віру, що перемагає світ. (Посл. Івана 1. 4. 5.). „Сїя єсть побѣда, побѣдившая міръ, вѣра наша“.

Свщ. П. К.

Наше духовенство і церков в часї російської інвазії в Теребовельськїм деканатї.

Дня 23. серпня 1914 року то початок — а 25. липня кнець російської окупації в нашїм повіті. На перший гук російських гармат і серед загальної паніки покинула також часть нашого духовенства свої парохії, але до початку грудня 1914 майже всі вернули ся на свої місця так, що з парохів бракувало лиш о. Мандичевського в Налужу і о. Т. Цегельського в Струсові, але що повернув о. Весна, сотрудник зі Струсова, тільки Налужа без священика оставало до початку марта 1915 р., коли то прийшов о. Дурбак, катехит з Теребовлї, який перебував доси в Новосїлці д. підгаєцького. Російська управа намагала ся вхати православного до Налужа, але вірні Налужа нїяк не хотїли слухати таких підшептів. Так цілий деканат мав те щастє, що пропаганда православя не могла почванити ся хочби найменшим успіхом. На те зложили ся слїдуючі обставини: всі священики були на місці, колїзїй між вірними і пастирями не було й перед війною, а також і те, що цілий наш повіт все був чисто український, москвофіли не мали тут нїякого свого осередку, а навіть тих дві оази москвофільства, в Янові і в Хмелівцї, були радше форпочтами польонофільства, як розсадниками російської пропаганди. Були вправді дві-три інтелїгентні одиниці старокурсного напрямку, але були то

люди наскрізь характерні і дисонансу в національній роботі ніколи не робили. Не можна однак сказати, щоби жите нашого духовенства не зазнало колючок від російської управи, були заборони поминання бл. п. Цісаря Франц Йосифа, був наказ поминати царя Николая (якого ніхто з духовенства не виконував), були прикази царських молебнів, хотіли стягати податки за ерекціональні ґрунти (однак пізніше вдержано егзекуцію і лиш кількох, що поспішило ся, заплатили було), страшне забиране дзвонів, коли вже не згадувати прикрих постоїв війська, почавши від вересня 1915, а старенького о. Реваковича, тепер вже покійного, викидано з хати і заки повернув до хати з поворотом, зі всього майже обрабовано. Великим язвою було впиране ся до наших церков право славних батюшок і тут мусіли вступитись перед силою, але неодному, як о. Мохнацькому в Теребовли, прийшло ся слухати погроз вивезеня на Сибір, які на щастє не здійснили ся. Великим лихом парохів, що мешкали близше Стрипи, по той бік Серету, було знищенє огнем відступаючих російських військ в вересні р. 1915 всього майже урожаю т. зв. майже повної рації егзистенції, що в дальших наслідках спричинило, що в р. 1916 вже більша часть ерекціональних піль лежала облобом, а в р. 1917 лиш мала часть була управлена. А парохії теребовельського деканату могли достарчити поживи не аби якій армії! Могли своїх стрінуги тепер хлібом, а стрігали голодом і пошестними недугами! Пізніше відносини з православними духовними вложили ся в той спосіб, що вони священодійствували в дочерних, а лишали в спокою в матерних церквах. В Теребовли побудували собі в „Соколі“ свою церков і в той спосіб був сякий такий спокій. На їхні богослуженя ніхто з наших людей не був цікавий заглядати, а навіть їх салдати радше ходили до наших церков на богослуженя і богато було таких, що не могли нахвалити ся нашого устрою духовного жита, а всі признавали висшість нашого духовенства. Правда, що між воєнним православним духовенством по більшій части були згідливі, а навіть жичливі до нашої віри. Свідомих Українців між ними не бувало, пізнав я лиш о. Александра Маршева з Поділля, який був в свій час на рільничій виставі в Стрию, а потім по революції читало ся в „Н. Раді“, як щиро заступав ся за українізацією духовенства в Каменці Подільській. Революція заставила православних батюшок в скрутне положенє, не могли стояти за старим режімом, а нового бояли ся. Памятаю в червні с. р. приходить з гвардійського волинського полку батюшка і на наше питанє, що буде з Україною, він каже: „Україна вже є, я з під Берестя литовського і ми хоч Білоруси, найрадше пійдем з Україною, там ще якось зложать ся житеві умови, бо хоч і на Україні є струя проти батюшок, то все ще духовенство там близше з народом і коли о вірі можна говорити в Росії, то

хиба в південних губерніях, бо чим даліше від Києва на північ, тим більше „*tabula rasa*“ під зглядом віри“. А коли згадали за кривди заповідані нашому Архіпастиреви, він сказав: „Такі люди, як ваш Архієрей зробили для справи своєї віри багато. Їх присутність в Росії не була даремною“. І попросив пастирських листів, які поквально прочитав і сказав, що в них далеко не ті відносини; їх архієреї рекрутовані з посеред монашества, виключно кар'єровичі, духовенство для них гірше помела, а часто і без віри і так положене духовенства в них було безвихідне, в опіці синоду, архієреїв і держави. В дальших розмовах він висказався, що в справі злуки церков не бачить суцної перешкоди. Російські жовніри хоч і ходили до наших церков, можна сказати, дуже мало були привязані до віри і так як сказав геардейський батюшка, з північних губерній бувало найменше на богослуженнях, більше з наших українських, боато дуже приходило Поляків і що треба признати, то слухаючи сповіди Поляків помічав я значну релігійну культуру висшу без порівняння від релігійної культури наших латинників. Довелось мені стрінути кількох давних уніятів, ще не „возсодинених“ з під Берестя литовського. Такого привязання до віри (уніятської) годі і в нас знайти; одному з них родина довший час складала гроші на дорогу до Галичини, щоби міг там поїхати і повинчати ся в уніятській церкві! Між старшиною (офіцерством) тяжко було стрінути, особливо до революції, свідомих Українців, а коли які були, то майже необізнані з культурним житєм України, вони інстинктивно шукали за „Кобзарем“, вірили, що тільки в Австрії можливе повне видане і готові були за Кобзаря і найвисші суми платити. Перші вповні свідомі Українці найшли ся між сотрудниками „Союзу Городів“, які закладали в осени 1916 „ясли“ — заохоронки для дітей і школи з українською мовою; ними орудував Д. Дорошенко, який так само високо цинив участь нашого духовенства в народній роботі. По революції справа прийняла инший оборот; як гриби по дощі, так тут і там з'являло ся чимраз то більше свідомих Українців, але знов дала ся чути непримиримість Москалів і то чим більше крайних поглядів, тим відносини до Українства були більше ворожі.

Тепер ще кілька подробиць з особистого життя духовенства в тереховельських деканаті. Умерло двоє, а то о. Царевич, парох Кобиловолок, в вересні 1915 р. і о. Ревакович Йосиф, парох Хмелівки, в марті 1917 р. Померла також в маю 1917 вдова по бл. п. Петрі Савчинським, пароху Могильниці, а також в серпні 1917 р. вдова по бл. п. Йосифі Реваковичу. В р. 1915 відїхали з австрійськими військами, що наближались в вересні 1915 до Сегету, о. Петро Глинський, сотрудник в Могильниці і о. Кость Весна, сотрудник в Струсові. Тоді по якійсь перерві обняв завіда

тельство Струсова о. Никола Кулицкий, сотрудник з Дарахова. Церков цілковито не знищено нігде, обривано лиш церков в Заздрости, понищено мури будуючих ся церков в Струсові і Дарахові, при висаджуваню моста вилетіли всі шиби в церкви в Застіночу. Священничі мешканя збурено тільки в Будзанові і Лясківцях, які хоч є в теревовельскім повіті, але належать до чортківського деканату. Не обійшло ся без поважнійшого знищення господарських будинків, огорожень, садів, дерев. Було лихо, та Богу дякувати минуло і бодай, щоби не вертало ся ніколи, бо тих важких ран, які наносить війна, не так легко вигоїти, а хотілось би, щоби вже починала ся обнова житя і його перебудова, щоби виполоти бурян, а чисте плідуче зерно най корінить ся на добро і процвітанє нашому народови і нашій многострадальній церкві.

Свц Олександр Коренець.

З давних -- і нинішних часів.

I.

Нинішнє спустошенє значної части України нагадує нам сумні часи татарських нападів, що сучасні літописці представляють як найстрашнійше лихоліте — з яким лиш хіба нинішні часи сеї світової війни можемо порівнати: „Татарове же“ — говорить новгородський літописець*), „избиша князя и княгиню, и мужи и жены и дѣти, чернця и черноризцы, іерея, овы огнемъ, а инѣхъ мечемъ; поруганіе черницамъ и попадьямъ и добрымъ женамъ и дѣвицамъ предъ матерьми и сестрами... И кто, братье, о семъ не поплачется, кто ся насть осталъ живыхъ, како они нужную и горкую смерть подьяша? да и мы, то видѣвше, устрашилися бихомъ и грѣховъ плакалися, съ въздыханіемъ, день и ношь; мы же въздыхаемъ день и ношь, пекущєся о имѣніи и о ненависти брати“.

В Руськім Временику, при описі нападу „окаянного Батія“, когрому тисяцький Данилів, Димитрій Київський, порадив йти на Угри, „занеже видѣ землю Рускую отъ злаго плѣченія Батыева гибнущу въ конецъ***), говорить літописець ось як: „И не единъ градъ разориша, но многія земли: Ря-

*) Полное Собрание Русскихъ Лѣтописей, Т. III. Новгородскіе Лѣтописи. С. Петербургъ 1841. стр. 51. ч. 6746 (1238 р.)

**) Рускій Временикъ, сирѣчь, Лѣтописецъ; Москва 1820. ч. I. стр. 142. (Із славної збірки В. А. Бильбасова, Seminar für osteuropäische Geschichte, k. k. Universität, Wien, Hörig. 5.)

занскую, и Владимирскую, и Нижегородскую, и Галичскую, и Ростовскую, и Тверскую, и Полновгородскія, и Кіевскую, и Черниговскую, и Волинскую, и Подольскую, и Угорскую, въ нихже великія господственныя самодержавныхъ грады, и со окрестными ихъ градовы, и странами и властями, по всѣмъ тѣмъ землямъ проліяша поганіи кровъ Христіянскую яко воду. Положиша убо трупія рабъ Божіихъ священниковъ въ брашно птицамъ небеснымъ, и плоти преподобныхъ иноковъ и инокинь звѣремъ и гадомъ земнымъ. И не бѣ погребавшихъ всѣхъ православныхъ Христіанъ, и не бѣ о нихъ приношенія ни молитвы: не бѣ бо церквей, ни священниковъ, ни кадыла ни мѣста, ежебы кому и гдѣ принести ко Господу Богу жертву спасенную о душахъ ихъ... Сиде убо тѣ великія земли и градове и власти многочисловѣчныя въ поле запустѣнія положены быша. И быша гробове всемертвечныя, и смертная врата, и многозіяющая адова утроба всепріемница; рыданіе бѣ повсюду и плачь велегласенъ. Горы убо и холми плѣненымъ и малооставшымъ плачушымъ супротивъ возглаголюша. Рѣки же волнами сопремшумаху, садовныяже дрѣвеса, и вся боры, и дубравы, вмѣсто рыданія и плача вѣтвями повѣвающе умильно приглашающе, и вмѣсто слезъ листіе стъ себе спущаху**).

Тамже**) не меньше по мистецьки змальований плач матери-землі за своїми синами: „Но и общая наша мати земля, якожь и плотская чадолюбива мати восплакася, жереломъ великимъ стоящи, маніемъ глаголющи: Сынове, сынове Русстіи! почто ходисте предъ Господемъ Богомъ сотворшимъ васъ въ похотехъ сердець вашихъ? Или не слышасте пророка Господня глаголюща сие? Аще хотите и послушаете мене, благая земная снѣсте, аще ли не хотите и не послушаете мене, оружіе васъ поясть: уста бо Господня глаголаша сія***). Чада мои, чада мои! прогнѣвавши и Господа своего, и моего творца и Бога, вижу васъ отъ моего пазухи отторгаемыхъ, и в поганскія руки немолитивно впадша, праведнымъ судомъ Божіимъ, и иго работно имуще на плещехъ вашихъ. Азъ же къ тому остаючи васъ чадъ своихъ любимыхъ бывшихъ мнѣ, ктому убо бѣдная вдова быхъ, и безчадна. Но кое первое сѣтую и плачу? мужа ли, или любимыхъ моихъ чадъ? Вдовство бо мое есть опустѣніе многихъ градовъ и честныхъ монастырей и святыхъ церквей, лишеніе же чадъ, учителей и священниковъ и властителей и прочего народа. Ктому уже не терплю жалости моея, и люю сея бѣды. Но возопію ко общему творцу Господу Богу, умильнымъ гласомъ: Боже содѣтелю всѣхъ! сотвориый вся своимъ пречистымъ хотѣніемъ, презри нынѣ беззаконіе людей сыхъ, помилуй ихъ милосерде, и уголи правед-

*) Рускій Времянникъ, я. в. стр. 146.

**) стр. 147, 148, 149.

***) К. I. 19. 20.

ный свой гѣвъ, возврати плѣнныя ихъ во сеоя, да мя вторицею наслѣдятъ повелѣніемъ твоимъ Господи, яко ты еси единъ Богъ безгрѣшенъ, милуяй грѣшныхъ, и прощая кающихся. Мыжъ православнии прочитающіи умильную повѣсть сию, и послушающіи ея, да глаголемъ изъ глубины сердца: Владыко Христе Царю вѣкомъ и Содѣтелю твари! не хотяй грѣшникомъ смерти, избави ны отъ злаго нашествія нечестивыхъ варваръ, и отъ прочихъ инopleменныхъ, и укрѣпи на нихъ православныхъ Царей нашихъ, и укроти въ насъ сушая междоусобныя брани и церковныя раздоры, и всему православному Христіянству полезная устрой, да въ мирѣ и въ тишинѣ славимъ тя истиннаго Христа Бога нашего славимаго въ Троицы. Сушихъ же отецъ и братій нашихъ во всякомъ возрастѣ скончавшихся въ то лютое варварское плѣненіе избави отъ вѣчныя муки, и покой ихъ со всѣми отъ вѣка угодивими тебѣ, яко твои суть судове неиспитанни, и путіе твои неизслѣдованни, и твое есть царство непремѣнно, и держава неприкладна, и тебѣ подобаетъ всяка слава, и честь и держава, нынѣ и всегда, и во вѣки вѣкомъ, аминь*.

Дійсно, татарське, лихоліте показало ся страшним нещастем для Руси! Крімъ внѣшнихъ бід — спустошенія сел, міст і цілихъ полосъ землі, знищенія народу різними реквізиціями (яка вірна аналогія нинішнихъ часів!) та свідченнями, тяжкими податками й данинами, воно відізнавалось многими погубними наслідками також у внутрішнімъ життю народу. Воно здержало розвитокъ державного життя, що ще не встигли якъ слід уложити ся і зміцнити ся. Крімъ того татарське бамо спричинило темноту народу і розсіяло середъ него грубіязобони та страшні блуди. В часі, коли треба було дбати про охорону жи-я й майна, трудно було заводити школи й думати про науку; в тімъ часі марнували ся й пропадали які були памятники давньої культури й письменства*).

Тому пастирі церкви старались по можности ослабити ті біды й нещастя татарського лиха, поучуючи нарід і накликаючи его до моральної поправи й обновы**). В ряді тихъ людей стоять на першій місці: Кирило II, митрополит київський (1243—1280) і Сарацион, ігумен київпечерський, поставлений в р. 1274 епископомъ Володимирськимъ (†1275 р.).

В своїхъ Правилахъ* з р. 1274 говорить Кирило міжъ иншимъ такъ: „Какую выгоду, наслѣдували мы, оставивъ божес-

*) Пр. підчасъ нападу Тохтамиша „книгъ множество снесено (было) съ всего града и зъ селъ, въ соборныхъ церквахъ многое множество наметано, съхраненіи ради спроваждено, то все безвѣстно (Татары) сътвориша“. П. Собр. Р. Лѣт. VIII. 46.

**) Исторія Русской Церкви въ періодъ монгольскій. Макарія, Арх. Харьковского. Кн. II. глава VI.

***) Памятники древн. рус. кан. А. С. Павлова, ч. I., стр. 84-102; Русск. Достопамят. I., 106-108. по части в Хрест. Буслаева, стр. 391-392.

ственные правила? Не разсѣлъ ли насъ Богъ по лицу всей зем и? Не взяты ли наши города? Не пали ли наши сильные князья отъ острія меча? Не отведены ли въ плѣнъ наши чада? Не запустили ли святые Божія церкви? Не томимся ли мы каждый день отъ безбожныхъ и нечистыхъ язычниковъ? Все это намъ за то, что мы не хранимъ правилъ св. отецъ нашихъ...”

До правилъ додано ще „Поученіе къ попомъ“ *) в котрѣ митрополитъ підносить високе достоїнство священника і говорить про обовязки душпастирѣв: „Вы нареклись земными ангелами, небесными человекѣми. Вы съ ангелами предстоите у престола Господня, вы съ серафимами носите Господа. Вы сводите съ небеси Духа Св. и претворяете хлѣбъ въ плоть и вино въ кровь Божию. человекѣмъ не видимо, а святые многие видѣли. Вы просвѣщаете людей святымъ крещеніемъ, вы связываете, вы разсѣшаете. Вами совершаетъ Господь тайну спасенія рода человекѣскаго; васъ поставилъ стражами и пастырями словесныхъ овецъ своихъ, за которыхъ пролилъ кровь сею... Простецъ согрѣшитъ, онъ дастъ отъѣтъ предъ Богомъ за одну свою душу; а когда іерей согрѣшитъ, то соблазнитъ многихъ и за ихъ души принимаетъ осужденіе. Блюдитеся же отъ всакаго грѣха: не работайте плоти, отстаньте отъ пьянства и объяденія; прекратите тяжбы, свары, вражды... Блюдайте и порученныхъ вамъ людей, какъ научить ихъ и представить непорочными на судъ предъ Богомъ, чтобы каждый изъ васъ могъ сказать: „се азъ и дѣти моя, яже ми есть далъ Богъ...“ Ложныхъ книгъ не читайте, еретиковъ уклоняйтесь, чародѣевъ бѣгайте, говорящимъ не отъ божественныхъ писаній заграждайте уста... Разумѣйте, какъ учить дѣтей духовныхъ: не слабо, чтобы не облѣнились; не жестоко, чтобы не отчаялись... Святую же и страшную службу совершайте со страхомъ; никогда не входи въ олтарь, имѣя вражду съ кѣмъ либо... не озирайся назадъ, но весь умъ имѣй горѣ... Блюдайте и родныхъ своихъ дѣтей... Илѣй первосвященникъ былъ безъ грѣха предъ Богомъ, но за сыновіе грѣхи былъ посланъ въ муку, потому что не училъ сыновей своихъ добруму и не наказывалъ ихъ... Если все это сохраните, то молитва ваша будетъ услышана отъ Бога; въ землѣ нашей налоги отъ поганыхъ уменьшатся, и Господь подастъ намъ обиліе всего, если мы въ волѣ Его будемъ, соблюдая Его заповѣды...”

*) Прибавл. къ Тв. св. Отц. I. 428-432: А. С. Павловъ, я. в. ч. I. стр. 111-116; також. гл. Макарій, Історія Русской Церкви. Т. V. стр. 129-134.

II.

Також поученя св. Серапіона* тхнуть великою любово до народу і глибоким жалем по причині його нещастя.

Літопись називає Серапіона „звѣло учительнымъ и сильнымъ въ божественномъ писаніи“;¹⁾ сам він звертаючись до своїх слухачів уживає таких слів — в першій поученю: „много же глаголахъ вы, братье и чада“;²⁾ — в другій: „многажды глаголахъ вы“ або: „всегда сѣю въ ниву сердець вашихъ сѣмя божественное“, — в пятій: „азъ бо грѣшный всегда учю вы, чада“³⁾. В Правос. Собесѣд. видані єще два поученя під іменем Серапіона, єпископа Володимирського, і здає ся було їх більше, однак нам знаних є поки що тільки тих пять поучень Серапіона, котрі він написав, правдоподібно в часі свого недовгого святительства у Володимирі.

Вже майже 40 літ минало від часу, як над Русию затягло страшне татарське ярмо (1237—1274). Часті напади Татар спричинювали руїну міст, забійства і грабежі, огні і спустошеня; за тим йшли налоги злі, тяжкі блуди, ріжні надужитя і преступки. Серед таких обставин проповідав Серапіон, і тому відай проповіді його мають характер незвичайно жалібний — можна сказати, елегійний тон. З глибоким чувством жалю, у всіх своїх поученях вказує він на нещастє руської землі, видячи в тім кару Божу за гріхи. „Сколько разъ“⁴⁾, говорить він в першій поученю, „мы видѣли солнце затмившимся, луну померкнушею, видѣли перемѣны въ звѣздахъ!.. Земля, отъ начала утвержденная и неподвижная, нынѣ движется, по повелѣнію Божию, колеблется отъ грѣховъ нашихъ, не можетъ носитьъ нашихъ беззаконій. Мы не послушали Евангелія, не послушали апостоловъ, не послушали пророковъ, не послушали великихъ свѣтилъ, т. є. Василия, Григорія Богослова, Іоанна Златоустаго и другихъ святыхъ святителей. Вотъ и наказываетъ насъ за сіє Богъ знаменіями, землетрясеніемъ, бывшимъ по Его повелѣнію. Не говоритъ устами, но наказываетъ на дѣлѣ... нынѣ потрясается и колеблеть землю, хочетъ стрясти съ земли беззаконія и грѣхи многіе, какъ листья съ дерева... Но что потомъ было у насъ? не гладъ ли? не моръ ли неоднократный? не частыя ли войны? Однакожь, мы не покаялись, пока пришелъ на насъ, по Божию попущенію, народъ

*) Чотири Поученя Серапіона печатані в Прибавл. къ Твор. св. От. стр. 97-111, 193-205.; п'яте виданє Шевиревимъ въ Поѣздкѣ въ Кирилло-Бѣлооз. монастырь, ч. II., стр. 36.; всі в Хрестом. Буслаєва, стр. 493-498, 525-528.

¹⁾ П. Собр. Р. Лѣт. VII., 172; Ник. Лѣт. III. 59.

²⁾ Поученіє къ попомъ въ Приб. къ Т. св. От. I стр. 101.

³⁾ Шевиревъ, Поѣздка въ Кирилло-Бѣл. монастырь, II. 37.

⁴⁾ Подаю в транскрипції Порфирьева, Исторія Русской Словесности. Ч. I, стр. 446—448.

немилостивый. опустошилъ нашу землю, плѣнилъ города наши, раззорилъ святые церкви, избилъ отцевъ и братій нашихъ, поругался надъ нашими матерями и сестрами“.

Також і друге поученє повне жалю і плачу над бідою і гріхами народу. „Не такъ скорбитъ матъ, видя дѣтей своихъ больными, какъ скорблю я, грѣшный отецъ вашъ, видя васъ болящихъ дѣлами беззаконными. Многократно бесѣдовалъ я съ вами, но не вижу въ васъ никакой перемѣны... Всегда сѣю я на нивѣ сердець вашихъ сѣмя божественное, но никогда не вижу, чтобы оно прозябло и принесло плодъ... Чего мы не навлекли на себя? Какихъ не понесли мы наказаній отъ Бога? Не была ли плѣнена земля наша? Не были ли взяты города наши? Не въ короткое ли время отцы и братья наши пали мертвы на землѣ? Не отведены ли въ плѣнъ жены и дѣти? А мы, оставшіеся, не порабощены ли были горькимъ рабствомъ отъ иноплемениковъ? Вотъ уже сорокъ почти лѣтъ продолжается томленіе и мука, и тяжкіе налоги не прекращаются, также голодъ и моръ скота нашего. Мы и хлѣба не можемъ ѣсть въ сладость. Отъ воздыханія и печали сохнутъ кости наши. Что же довело насъ до этого? Наши беззаконія и наши грѣхи, наше непослушаніе, наша нераскаянность“.

В третім поученю справді по мистецьки змальована сумна картина татарського находу — в багатьох подібна до нинішнього образу війни в нашій рідній країні. „Мы ни въ чемъ“, говорить Серапіон „не оказались лучшими. Тогда Господь навелъ на насъ народъ немилостивый, народъ лютый, народъ, не щадящій ни юной красоты, ни немощи старцевъ, ни младости дѣтей: ибо мы подвигли на себя ярость Бога нашего... Разрушены Божія церкви, осквернены священные сосуды, поправа святыхъ, святители сдѣлались добычею меча; тѣла преподобныхъ иноковъ брошены въ пищу птицамъ; кровь отцевъ и братьевъ нашихъ, какъ вода многа, напорила землю... Поля наши поросли травою, и величіе наше смирилось, красота наша погибла, богатство наше досталось въ удѣлъ другимъ, труды наши достались невѣрнымъ. Земля наша стала достояніемъ иноплемениковъ, мы сдѣлались предметомъ поношенія для сосѣдей нашихъ, посмѣшищемъ для враговъ нашихъ. Ибо свели мы на себя гнѣвъ Господа, какъ дождь на небеси, подзигли на себя ярость Его, отвратили отъ себя великую Его милость и довели себя до того что на насъ смотрятъ съ сожалѣніемъ. Нѣтъ наказанія, которое бы не постигло насъ“.

Після 4 го поученя, в котім Серапіон виступає проти суєвіря і самоволї народу, що особливо в часах неповідження дає ся легко звести і до заворушення наклонити кому небудь, хто вкаже йому на дійсних будь мнимих винників його недолї — говорить Серапіон, в 5 ім поученю, ось так: „Лучше братія, перестанемъ отъ зла; отступимъ отъ всѣхъ

злыхъ дѣлъ: разбоя, грабительства, пьянства, прелюбодѣйства, скупости, лихвы, обиды, воровства... лжи, клевети, рѣзомація. Я грѣшный всегда учу васъ, дѣти: велю вамъ каяться, вы же не перестали отъ злыхъ дѣлъ. А если какая на насъ казнь отъ Бога приде ть, то мы еще болѣе Его прогнѣвляемъ, дѣлая извѣты: того ради ведро, сего ради дождь, того ради жито не родится, — и бываете строители Божіей твари, а о безум'и своемъ не скорбите“.

Дійсно, дивно всо подбне до того всего, що ми нині на нашій землі вдиимо і що переживаємо! Сумна, але правдива картина всенародної недолі — наче дивив ся проповідник і на нас і те що видів, говорив!

Потішаюче однак, що ми те все лихо перебули та дасть Бог і теперішнє перебудемо — хоч як воно велике! Була Татарва, була Польща, була Росія, а тепер є — Україна — з нами Бог!

В С Я Ч И Н А.

Важне для катехитів. Позаяк службова прагматика з д. 28. VII 1917 не числить катехитам середних шкіл літ перебутих в душпастирській службі — внесло віден ьке товариство катехитів петицію до парляменту на руки посла о. д-ра Стояна о д данє до прагматики новелі, на підставі котрої половина літ душпастирських, все одно з іспитом чи без іспиту, має бути почислена, подібно як суплентам і асистентам перед іспитом, до п'ятиліт і емеритури. Мо ивовіно тим, що катехит мусить мати не лиш теоретичне знанє, але також довшу душпастирську практику; тому й не дозволяють Ординаріяти скорше робити іспиту, як по трех літах душпастирської праці. Є се то само, що практика промислова, яка числить ся в ц. к. школах промислових.

Подібні питиції і меморіяли до ц. к. міністерства Просвіти мають внести чеські, стирійські і другі товариства катехитів та на зібраню дня 16. X. в палаті архієпископській у Відни I. Rotenthurmstrasse 2. поставили те жаданє також і до українських катехитів, котрих репрезентував тоді підписаний. Вправді при нинішних відноинах персональних в Міністерстві Просвіти, а передовсім зі згляду на парлямент і фінанси, нема великої надії, щоби така новеля перейшла, однак тутешні катехити не жалують трудів, бо таких, що довші літа перебули в душпастирстві, є дуже много.

„Dienszeit“, що після § 53 числить ся катехитам шкіл народних і виділових з кваліфікацією до шкіл середних,

означає після офіційної інтерпретації дотичного референта в Міністерстві (гофрат Kellert) службу за декретом або стало, а не катехитурю, получену з душпастирством бо такий катехит йшов на похорон, як мав похорон, а не до школи, як мав школу; так само не числить ся служба провізорична, — але є надія, що в тім напрямі дасть ся референта переконати на користь нашу.

§§ 15-20 прагматики вводять основну реформу комісій іспитових для катехитів, що мають повстати при начальних властях (bei Zentralstellen und Landesschulbehörden) і будуть складати ся з 5 ьох членів, між котрими представник Ординаріату буде мати рішайучий голос; тому представникови признана широка компетенція у всіх справах катехитів.

§ 32. дає право катехиті ще більше чим другим професорам інтересувати ся позашкільним житєм учеників. В загалі нова прагматика дає нам певний хосен, але й підпорядковує нас більш: ц. к. властям. Бувають і колізії: пр. коли один з віденських директор'в зажадав, щоби всі члени збору без виїмка при нагоді шкільного торжества виступили в унформі (§ 41.), явив ся учитель мойсейової релігії в комплетній параді VIII ої ранги і зі шпадою, а старий катехит в VII ій рандзі міг лиш взяти плащ і щоденну урядничу шапку та виглядав — як старий терціян. Уживаний у нас циліндер відкидають тутешні катехити, а віденці уживають його лиш при певних нагодах, пр. при похоронах, так що коли видить ся циліндер, мимоволі оглядає ся чоловік за караваном. Дальше пр. т. зв. Flottenrock подобав би ся.

Підписаний проєктував би умундурованє подібне, як є у військових капелянів. Зрештою є иньші річі важнійші — просить ся оо. Товаришів о дискусію.

Свщ. Олександр Коренець.

П'ятдесятьлітній ювілей священства із високим відзначенєм обходив 11 го падолиста с. р. греко-кат. черновецький парох, декан, апостольський пренотар, генеральний вікарій і мітрат, отець Келестин Костецкий. Торжество, мимо конечного через війну обмеження, відбуло ся величаво. В навечере, після вечерні, удали ся великою громадою парохіяни, брацтва, церковні товариства та усе місцеве греко-кат. духовенство до дому високодостойного Ювілята. Від парохіян виголосив красноречиву промову Д. р. Клим Ганкевич. Ювілят зворушений, серед сліз дякував присутним за обяви пошани, почім із соток грудий понесла ся заздоровна пісня многих літ. Від товариства „Мироносиць“ промовила гофратова пані Ольга Калужняцька, а членки вручили Ювілятови розкішний живий цвіт. Іменем священства желав гімн. катехит, сов. о. Атанасій Левинський. В сам день ювілею, перед Богослуженєм, прибув до украшеної церкви краєвий намісник Д. р. Йосиф граф Ендорф і після короткої

привітної бесіди вручив Ювілятові комтурський хрест ордену Франц Йосифа на стяжці із воєнної декорацією. Сею високою відзнакою наділив о. мітрата ще бл. п. монарх Франц Йосиф за хоробре і тактовне витриване в часі ворожих наїздів. Службу Божу соборував з дяконами о. Ювілят при участі всего місцевого гр. кат. духовенства. На Богослуженю при битком набитій церкві, був присутний краєвий намісник граф Ецдорф, посадник міста, правительств. совітник А. Мінкуш, посол Єротеї Пігуляк, нотар Николай де Говора Дрогомирецький, директор гімназії Д. р. А. Артимович, директор учительського семинара, прав. совітник Кушнірюк та много много ще інших достойників, духовних і світських відпоручників і нечислиме число мірян, інтелігенції та молодіжи. У проповіді з'ясував о. сов. Левинський ядерно велич хвилі, привитав достойників, а бажаючи Ювілятові, попросив о молитву і благословенє нам усім у сей важкий час. Після Богослуженя стискав о. Ювілят голови, роздаючи пам'ятні образці. На прийняті, у якому взяли участь прошені достойники та відторучники, тоастував перший намісник, граф Ецдорф, відтак лат. пралат о. Шмід, вірменський канонік о. Лукасевич, посол Пігуляк та о. сов. Сімович. Як намісник, так і всі прочі бесідники підносили велику працю-енергію і заслуги о. Ювілята для церкви та повне пожертвованє і приміру гідне поведєне в часі займанщин. Високої достойний Ювілят питомою вимовою дякував речникам вказуючи, що і його товариші праці витривали гідно в часі інвазій, зазнаючи тої самої долі і шиканів. А в церкві до пізнього вечера заносили вдячні вірні молитви до Бога за здоровлє свого доброго Пастиря, який не кинув їх у важку хвилю, а терпів ураз, несучи поміч і розраду зболілим душам. Нехайже Всевишній кріпить доброго Слугу Свого ще много літ, щедрить ласками працювати і далі не голословно у славу Бога, святої Церкви та рідного народу.

Відозва. Редакційний Комітет „Пропам'ятної книги виселенців в таборі в Гмünd“ просить отсим усіх, що були в таборі в Гмünd та в інших таборах виселенців — присилати як найскорше — свої вражіння, описи, оповідання, як також світлини із таборового житя — на руки Комітету, щоб він негайно міг приступити до видачнєя сеї „Пропам'ятної книги“. —

Адреса: Е. Сандул. Gmünd N. Ö. Barakenlager.

Від Адміністрації.

Просить ся надсилати залеглу послі-
плату за рік 1917.

Обезпечене в VII. военній позичці через ц. к. австрійський військовий фонд вдів і сиріт.

Ц. к. австрійський військовий фонд вдів і сиріт оснований з вибухом війни. Свої агенди почало те товариство провадити з початком 1915 р. Товариство остає під проктератором Его Ціс. і Кор. Апостольської Величності Карла I. і Еї Величності Цісареві Зити. Ціль Товариства — опіка над вдовами і сиротами по поляглих у сій війні жовнірах. Во війні буде Товариство уділяти крім того інвалідам під моги, буде закуповувати для них господарства, улаштовувати варстати і т. п. Фонди на свої цілі збирає Товариство із складок, добровільних записів і ріжних підприємств.

Одним з таких підприємств, в порозуміню і на умовах з асекураційним товариством „Фенікс“ у Відни, є обезпечене в семій военній позичці. Таке обезпечене в военній позичці лежить в тім, що підписчик замість готівки обезпечує собі на випадок дожитя або родині на випадок вчаснішої смерти облігації военної позички. Ся форма підписки военної позички для підписчика найкорисніша через те, що підписчик за малу щорічну премію може забезпечити собі високу суму в облігаціях военної позички і для держави найвгідніша вона через те, що якнайширші круги населеня за малу щорічну премію можуть брати участь в підписуваню високої суми военної позички.

Обезпечуватись в военній позичці може кожда здорова особа від 15 до 60 літ — жовнірів в поли може обезпечувати родина. До суми 5.000 кор. можна обезпечуватись без лікарських оглядин. Обезпечене є важне зараз від першої хвилі його заключеня, також на випадок смерти на війні або внаслідок самовбийства. Премії платить ся річно, піврічно, чвертьрічно або місячно. Можна також заплатити відразу премію з гори за цілий час істнованя обезпеченя. Обезпечений дістає повний дохід о відсотків від підписаної военної позички, як також в цілости зиск з льомбарду по процентовій стопі австро-угорського Банку. В тих зисках Товариство не бере участі. Обезпечений не має примусу платити премії. Хто перестає платити премії, не поносить ніякої шкоди. Вплачені премії ніколи не можуть пропасти, хочби заплачено тільки одну рату. На випадок розв'язаня обезпеченя перед часом одержує підписчик в кождім випадку свої повні вкладки ошадности разом з можливою надвишкою з відсотків.

Таким чином обезпечене в военній позичці се найліпшя льокація капіталу. Вправді корисно і в інших товариствах обезпечуватись, та найкорисніші умови обезпеченя має тільки ц. к. австрійський військовий фонд вдів і сиріт. Всякі інформації уділює Товариство в Краєвім Бюрі для Східної Галичини (Відділ военних обезпечень), у Львові, ул. Словацького, 16, а по повітах староства, уряди податкові, парохіяльні і громадські.

Фірма

A. FREMMICH'S SÖHNE,

WIEN, VI. Webgasse Nr. 43

механічна ткальня шовку і матерій на церковні ризи

поручає Всечесному Українському Духовенству гр. кат. обряду свій також тепер ще багато заосмотрений склад церковних матерій з особливим узглядненем українських а спеціально літургічних взірців в багатім виборі, як також готових риз для гр. кат. обряду від найбільш поєдинчих до найбагатших.

На жадане висилаєсь прібки матерій і ціnnик безплатно. Замовлення, також всякі напрaви риз, виконуєсь якнай-скорше.

ГОЛОВНІ УМОВИ УСПІШНОСТІ ПРОПОВІДІ

написав

свщ. Д-р. ЯРОСЛАВ ЛЕВИЦЬКИЙ

ст. 73, ціна **1.40 К.** без поштової пересилки.

Замовляти можна або в Книгарни Товариства ім. Т. Шевченка, Ринок 10, або в редакції „Н И В И“.

„СВІТ“

виходить неперіодично і містить українську і перекладну белетристику, статі про мистецтво та описи боїв У. С. С.

В кождім числі багато гарних картин.

ПЕРЕДПЛАТА:

Річно 16 К., піврічно 8 К.

АДРЕСА:

Львів, ул. Куркова ч. 11.

Видає і за редакцію відповідає свщ. Др. Гавриїл Костельник.
З друкарні „Діла“ Львів, Ринок ч. 10.

Підписуйте війсьну позичку!

Дбайте про майбутність своїх родин!

Приступіть до забезпечення в позичці!

Забезпечене в війсьній позичці лучить підписку позички з забезпеченням на випадок смерті.

Найважливіші постанови.

I. Хто може заключити забезпечене в війсьній позичці?

Кожна здорова особа без різниці пола в віці 15—60 літ.

Тих, що повинні військову службу, можуть зголосити також члени родини, роботодавці або громада.

II. На яку суму й на який час може звучати забезпечене?

Без лікарських оглядин до суми 5.000 К. — Висші суми, для яких установлено особливі умови, — з лікарськими оглядинами.

Час існування забезпечення по виборі підписчика 10—20 літ, однак не понад 70. рік життя.

Забезпечене є важне зараз від першої хвилині заключення, — також на випадок смерті на війні або наслідком самоубийства.

III. Як і в якій висоті платити ся премії?

Залежно від вибору підписчика річно, піврічно, місячно.

Премії за забезпечене 1.000 К. війсьної позички (VII. вільної від податку 5½% державної позички) виносять:

	річно,	піврічно,	чвертьрічно,	місячно
при 10- літній сплаті	77.—	39.20	20.—	6.80
" 12 " "	63.—	32.10	16.30	5.55
" 15 " "	48.—	24.40	12.40	4.25
" 20 " "	44.55	22.70	11.50	3.90
" 18 " "	39.50	20.10	10.25	3.50
" 20 " "	36.—	17.85	9.10	3.10

Забезпечене з одноразовою премією.

Хто заключає забезпечене на випадок смерті й дожиття, може премію заплатити також відразу з гори за цілий час існування забезпечення.

Тим самим є він звільнений від всяких дальших плат.

В заміну за ту одноразову премію одержує підписчик облігації забезпеченої війсьної позички (VII. вільної від податку 5½% війсьної позички) по впливі часу забезпечення (10-20 літ), означеного по виборі підписчика.

На випадок вчаснішої смерті підписчика одержує сі облігації зараз по його смерті родина. Крім того звертає ся їй вплачені з гори і ще неужиті премії.

Отже родина підписчика одержує крім облігацій війсьної позички також значну грошову суму в готівці.

A) Одноразова премія за 1000 К 5½%-ової державної позички виносить при:

10-літнім забезпеченню К 640.45 16 літнім забезпеченню К 524.30

12-літнім забезпеченню К 603.25 18-літнім забезпеченню К 503.26

15-літнім забезпеченню К 544.82 20 літнім забезпеченню К 476.74

Неужиті премії, які на випадок смерті звертає ся їй родині, а на випадок передчасного розв'язання умов підписчикови, виносять приміром при 15-літнім забезпеченню;

з кінцем 1. року забезпечення К 505.76. з кінцем 5. року забезпечення К 393.—

з кінцем 3. року забезпечення К 452.— з кінцем 10. року забезпечення К 219.20.

Нема стемплевих оплат ані побічних належитостей! — Нема додаткових оплат!

До оплати одноразових премій можна ужити також облігації давніших війсьних позичок; сі облігації обчислюють ся — при забезпеченнях до висоти 5000 К по емісійнім курсі.

Число внесення:

Отсим внесеном обняте обезпеченє переводить Ц. К. УПРИВ. ТОВАРИСТВО ОБЕЗПЕЧЕНЬ „АВСТРИЙСКИЙ ФЕНІКС“ У ВІДНИ на основі умови з Ц. К. АВСТР. ВІЙСКОВИМ ФОНДОМ ВДІВ І СІРИТ, перестерігаючи обняті умовою користи для обезпечених і з окрема для тих, що вже перед тим були заключили воєнне обезпеченє, як також для воєнних вдів і сиріт.

== В Н Е С Е Н Є ==

на обезпеченє при воєнній позичці (обезпеченє на дожитє і на випадок вчаснійшої смерті без лікарських оглядин).

На ножеде питанє треба ясно і основно відповісти. Лінійт або інші знами замість відповіди є недопустимі.

Питаня:	Відповіді:
1. а) Імя і назвище обезпеченого? б) місце замешканя? (докл. адр) в) покликанє або занятє? г) рік і місце уродженя:	1.
2. а) Чи обезпечений є здоров? б) чи перейшов яку поважнійшу хоробу?	2.
3. Чи маєте вже в Тов-і „Австрійський Фенікс“ обезпеченє в воєнній позичці в якій висоті?	3.
4. Яка номінальна квота VII. воєнної позички має бути обезпечена?	4. К., словно VII. австр. воєн. позички?
5. На який час має звучати обезпеченє?	5.
6. а) Чи премія буде зложена відразу за цілий час обезпеченя (премія одноразова)? б) Чи премія буде оплачувана річно, піврічно, чвертьрічно або місячно?	6.
7. Кому вислати полісу? (докл. адр).	7.
8. Хто оплачує премії? (імя, назвище і докладна адреса).	8.
9. Кому виплатити обезп. капітал? а) на случай дожитя: б) на случай смерті:	9.

Заявляю і стверджую моїм відписом, що я відповів (ла) на ті питання основно і згідно з правдою.

Відомо мені, що неправдиве поданє стану здоровля обезпеченої особи робить обезпеченє неважним.

Умову обезпеченя я прийняв (ла) до відома.

....., дня 1917.

Підпис обезпечуючого (ої)

Стверджую власноручний підпис обезпечуючого

....., дня 1917.

Підпис списуючого внесенє.

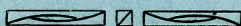
НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ
І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Адрес Редакції:
Львів, ул. Якова Стшеме 15.

З М І С Т:

свщ. М. Д.: Про христову релігію	359
свщ. Леонтій Куницький: Над Босною	375
свщ. Вячеслав Бельоглявек: Евхаристійне Різдво	392
Всячина	399
Від Адміністрації	399
Оголошення.	

ЛЬВІВ, 1917.

З друкарні „ДІЛА“ Львів, Ринок ч. 10.

НИВА

Виходить з початком кожного місяця в об'ємі
чотирох до п'ятих аркушів друку.

ПРЕДПЛАТА ВІНОСИТЬ:

Річно 10 К. Піврічно 5 К. Поодинокє число коштує 1 кор.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ І АДМІНІСТРАЦІЇ:

Львів, ул. Якова Стшеме, ч. 15.

Гляди на цікаві інформації про VII.
воєнну позичку ц. к. австрійського
Фонду вдів і сиріт, які в уміщені
на предпоследній і последний сто-
роні нинішного числа „Ниви“.

НИВА

МІСЯЧНИК ПОСВЯЧЕНИЙ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ СПРАВАМ.

Ч. 12.

Львів, за грудень 1917.

Рік XIII.

Свщ. М. Д.

Про Христову релігію.

Давно ще перед Христом Господом почала псуватись релігія, ся прекрасна дитинна звязь людського серця з Богом. Пророк Ісаїя так пише про ідолопоклонників:

„І се чоловік пішов у ліс, настинав дерева, порубав, запалив у печи, закріпив ся і спік собі хліба, а з того, що зістало, зробив собі бога, клякнув перед ним і став молити ся: спаси мене, бо ти є мій бог“.

Але й про вибраний Богом нарід висказуєть ся отсей пророк з докором: „Слухай небо і слухай земле! Бо Господь говорить: Я виховав діти, а вони повстали проти мене. Віл пізнає свого господаря, ба й осел пізнає жолоб свого пана, а Ізраїль не пізнає мене; мій нарід не зважає на мене, і відвертає ся від мене... Приближують ся до мене ті люди своїми устами і губами своїми мене почитають, но серце їх далеко стоїть від мене“.

Попсувалась отже релігія не лише у поган, але й у вибраного народу, в Ізраїльтян. Релігія однак не могла загинути ані в болоті поганських заблуджень, ані в закріпощених формах фарисейського старозаконства; вона мусіла відновитись і знов явитись яко трівка сила в людській душі в своїй первісній, райській красі і повазі.

Не легке було се завданє. Тож не сповнив його звичайний чоловік, а Богочоловік, Син Бога живого, Господь наш Ісус Христос.

Так, сам Син Божий прийшов на землю, щоби обновити лице землі, а обновити його через обновленє релігії, через відродженє людської душі Духом святим і Правдою.

Бо лише правдива релігія могла людей, які жили серед всіляких блудних релігійних вірувань і поглядів, та тяжким пороком віддавались, увільнити від тих кайдан заблудження і гріха, та вказати їм певну й безпечну дорогу до щастя, як-раз через се щире прив'язане їх серця до правдивого Бога, і через справдешню чесноту, яка мусить стати для всіх найсвятішим обов'язком.

Любов і прив'язане людського серця до Бога були основою, на котрій Спаситель здвигнув будівлю нашого спасення. Отець небесний не відкидає нікого, хто лише горнить ся до него з покірною любов'ю і кріпкою вірою: тож усі люди мають з дитинним довірем і побожностю свої молитви і благання заносити до одного Отця небесного і то в ім'я Ісуса Христа, Сина Його Єдинородного, якого всі люди з вдячністю в серцю мають знов почитати яко свого одногоного Спасителя; всіх людей має одушевляти один св. Дух, має оживляти одна свята надія в життю і при смерті, а то надія на вічну Божу справедливість; всі люди повинні пізнати і сповняти один закон, закон любови, „на котрім весь закон і пророцтва почивають“; всі люди повинні перенятись одним стремлінням — глибоко в серцю закоріненими чеснотами що-раз-то більше уподібнятись до Бога: „будьте досконалі, як і Отець мій небесний досконалий єсть“.

І як світло сонця для землі, так світло небесної науки Спасителя стало вскорі спільним добром для всіх людей, і до днесь роз'яснює нам дорогу до високого нашого призначення.

Та ся Христова наука стала не лише тим „правдивим світлом, котре просвічує кожного чоловіка, що приходить на світ“, але, на любові основана, стала вона разом і тим огнищем, яке одиноке та найкрасше піддержує в людських серцях жар святої любови, тої любови, котру так прекрасно величає св. Ап. Павло в листі до Коринтян: „Коли мовами людськими говорю й ангельськими, любови ж не маю, то став я як мідь дзвеняча і тарабан гудячий. Коли маю пророцтво і знаю всі тайни і все знане і коли маю всю віру, так щоб і гори переставляти, любови-ж не маю, то я ніщо! І коли роздам увесь маєток мій, і коли тіло моє передам, щоб його спалено, любови-ж не маю, то ніякої користи мені з того. Любов довго терпить, милосердує, любов не завидує, любов не величаєть ся, не надимаєть ся, не осоромлює, не глядає свого, не пориваєть ся до гніву, не думає лихого, не веселить ся неправдою, а веселить ся правдою; все покриває, всьому йме віри, на все вповає, все терпить. Любов ніколи не минає. Тепер перебувають віра, надія, любов, сі трое; найбільша ж із них любов“.

Таку любов припорукає Спаситель словами: „Заповідь нову даю вам: щоби любили ви один другого. Як я люблю

вас, щоб і ви любили один другого. По тім знатимуть люди, що ви мої ученики, коли любов будете мати один до другого... Більшої любови ніхто не має, як коли хто жите своє кладе за друзів своїх“.

Любов велика, любов свята, любов Божа, любов аж до саможертви — отсе основа Христової науки, отсе сила Христової релігії.

Не поможе чоловікови красний дар чаруючої, хоч би й ангельської бесіди, не поможе дар пророцтва, не поможе ніяке знанє, наука, не поможе й така велика та сильна віра, щоби й гори переставляти, не поможе й жертва з маєтку, ба не поможе й жертва людського тіла, не вдіє нічого мучеництво, коли нема в людським серцю любови, коли нема в чоловіці саможертви серця й духа.

Тому не даром взивав уже старозавітний псаломник: „Жертва Богу — дух сокрушений; серця сокрушеного і смиренного Бог не уничижить“.

До такої любови накликував і св. Іван Євангелист: „Любі, любім один другого, бо любов від Бога; і кождий, хто любить, від Бога родив ся, і знає Бога. Хто не любить, не пізнав Бога, бо Бог — Любов! В тім явила ся любов Божа в нас, що Бог Сина свого Єдинородного післав у світ, щоби ми жили через Него. І в тім ми пізнали любов, що Він своє жите за нас положив. Любі, коли так Бог полюбив нас, то й ми повинні один другого любити. Ми виділи і свідчимо, що Отець післав Сина, Спасителя світа. І коли хто визнає, що Ісус — Син Божий, то в нїм перебуває Бог, а він в Бозі. Ми пізнали також тай увірували в любов, котру має Бог до нас. Бог — Любов, і хто перебуває в любові, в Бозі перебуває, і Бог у нїм. Колиж хто каже: що люблю Бога, а брата свого ненавидить, той облудник! Бо хто не любить брата, котрого видить, Бога, котрого не бачив, як може любити? Тож заповідь сю маємо від Него, щоб, хто любить Бога, любив і брата свого. Хтож любить свого брата, той в світлі перебуває, і облуди нема в нїм“.

По правдіж отсе, як бачимо, релігія Христова се світло нашого розуму, се огнище нашого серця, огнище св. любови!

Тому не диво, що Христове Царство Правди і Любови вскорі завоювало майже цілий знаний тоді світ не мечем, ні огнем воєнних пожарищ, але словом Божої Премудрости та огнем Божої Любови.

Примирене неба з землею, довершене кровавою хрестною саможертвою Спасителя світа, уможливило знов повернене батьківських відносин між Богом і людьми. Тож і сама релігія очистилась від усяких заблуджень, і знов заясніла яко щира, сердечна звязь людського серця з Богом,

своїм Творцем, Спасом і Утішителем, яко глибоке почуване дитинної любови до Отця світів, котре може і на зверх виявлятись найкрасшим і найдостойнішим способом богопочитача, богопрославлення, бо „духом і істиною“.

Як коли в родині є згода і любов, які там красні відносини між дітьми і родичами, як ніжно, мило й любо за-являють там діти свою любовну честь зглядом своїх родичів!

Де однак нема любови, там її не заступлять ніякі штучні форми поведення, ніяка хоч би й найоглядніша людська етикета.

Подібно і в родині вселюдській. Доти були прекрасні взаємини між Богом і чоловіком, доки в людським серцю була щира синівська любов до Отця небесного. Як же згодом притахла в людських серцях любов до правдивого Бога, не дивниця, що витворилось ідолотоклонство; так само і між Ізраїльтянами, як лише почала зменшатись давна глибока, сердечна віра колишніх патріархів, Авраама, Ісаака, Якова і других, почала також заникати між пізнішим ізраїльським поколінням і любов, а враз і те повне любови патріархальне відношене зглядом Бога.

Ось як описує ті часи пророк Ісаїя: „Що мені по множестві ваших жертв? Не прийму ваших цілопалень, ані вашого кадила! Воно мені обридло! — говорить Господь Саваот. Хоч з розпростертими раменами взиваєте до неба, я вас не вислухаю, бо ваші руки є повні крови. Умийте ся, очистіть ся, покиньте ваші злі діла, перестаньте грішити, учіть ся добро творити і справедливо поступати; допоможіть притисненому, бороніть сироти і вдовиці: тоді приходіть і оправдуйте ся передо мною“.

Або: „Чи то має бути піст мені милий, говорить Господь, щоби чоловік один день мучив ся, похилив свою голову як тростина і лежав на вереті і в попелі? Має то бути піст і день Богу милий? Але покинь твою злобу, не кривди свого ближнього, вломи голодному свого хліба, прийми подорожного в дім, нагого приодій, і не погорди своїм бідним братом. Тоді заясніє світло твоє як зоря, загоїть ся твоя рана, перед тобою піде твоя правда, а милість Божа буде з тобою. Тоді, коли візвеш до Бога, Він відкликне ся до тебе: се я тут“.

Подібно говорить і пророк Єремія: „Слухайте слово Господне всі Юдеї, се говорить Господь Бог сил, Бог Ізраїля: Поправте пути ваші і діла ваші і я буду мешкати в тім місци. Не надійте ся на себе і на ложні слова ваші, бо нічого вам не допоможуть. Не опускайте ся на те, що храм Господень є посеред вас; лиш коли поправите пути ваші і мисли, коли будете поступати справедливо з ближним і чужинцем, коли не зробите кривди вдовиці і сироті, не пролете невинної крови і не підете в слід чужих богів, тоді

утверджу вас в тім місци і в тій землі, котру я дав вітцям вашим“.

Отже нічим для чоловіка ані молитва, ані жертва, ані храм святий, коли серце чоловіка, замість любови, є повне лукавства, злоби і облуди.

Тай сам Спаситель дорікав та ганив фарисеїв, книжників і законників за їх лицемірство, називаючи їх побіленими гробами. Бож правдива релігія лежить не лише на самих зверхних формах, а головнo і передовсім в правдивій любови, яка й на зверх виявляєсь, але не в штучній фарисейській формалістиці, лише „духом і истиною“. Таж виразно сказав Спаситель до Самарянки: „Жінко, вір мені, прийде час, коли ні на горі сій, ні в Єрусалимі поклонятись будете Отцєви. Прийде час і нині єсть, що правдиві поклонники поклоняють ся Отцєви духом і правдою; бо Отець таких глядає поклоняючих ся Йому. Духом єсть Бог, і хто поклоняєть ся Йому, духом і правдою повинен Йому кланятися“.

Так, Богу наймилїйша лише та честь, що пливе з глибини віруючого і любячого серця; Бога найдостойнїйша лише та хвала, яка віддаєть ся Йому найкрасшими силами нашого духа; для Бога найбільша ся слава, коли ми в дитинячій слухняности сповняємо заповіді Його.

Тому вже старозавітний псалмопівєць взивав: „Серце чисте сотвори в мені Боже, і дух правий обнови в утробі моїй“.

Така релігія і таке богочитанє привертають на землі райські часи, обновляють справді лице землі. Найбільшим храмом для тих Божих поклонників є отся безмірна святиня вселенної; диваном у нїй, широка цвітуча верхня землі, вівтарями, високі гори, а стелею, величавий небозвід, засїяний мільонами чудних зірок, а „святая святих“ — се чисте серце й душа кожного чоловіка. Прекрасно говороть о такім храмі один псєт:

„Я один чарівний знаю храм,
Де молюсь я і ноч'ю і днем.
Не свічки мерехтять ся он там,
А зіроньки сияють огнем.

На молитву не кличе там дзвін —
Сам тут Бог промовля' до сердець —
А тим голосом, бурі гомін,
Або ніжний, легенький вітрець“.

Тай старозавітний псалмопівєць, захоплений величавостю сего храму, взиває:

„Господи, полюбив я величаву красу Твою Дому і місце, де пробуває слава Твоя“.

Та що для людської суспільності заходить конечна потреба і інших храмів, то на взір храму всесвіта старався дух людський власними силами будувати, строїти святині, доми Божі, в яких булоб можна в догідний час збиратись на спільні молитви, жертви та богочитання.

Тож днес маємо по цілій землі безліч прекрасних, величавих Божих храмів, в котрих „духом і істиною“ приноситься має хвала Всевишньому Творцю, в котрих, на виразний приказ Спасителя, має приноситься неустанно новозавітня Жертва Нсв. Тіла і Крови Господньої в Пресв. Евхаристії, яко вічний спомин страстий, мук і смерти Спасителя, яко вічне, неустанне повторене кровавої Жертви Божого Агнця на Голгофті.

Тому то завдяки християнству дістав людський дух спроможність всестороннього розвитку: на поли архітектури, малярства, поезії, бо всіми і то найкрасшими своїми силами старався людський дух звеличити найчистішого і найсвятішого Духа, Творця вселенної. Бож релігія не могла бути позбавлена і всякої зверхної форми, так як для чоловіка є вона дана, а чоловік має не лише душу, але й тіло. І найсвятіший огонь не горить сам від себе в тій нашій тілесній ліпянці, але все мусить бути чимсь піддержуваний, підсичуваний, скріплюваний.

Тож і віра і надія і любов і сама найсвятіша звязь нашого серця з Богом, сама релігія мусить бути оживлювана і піддержувана не лише живим словом учителя, але й чаруючою силою прекрасних творів людського духа, силою красних шук. І той то вічно живий і неустанно чинний дух людський повинен також все стояти на сторожі, щоби сі оживлюючі чинники нашої релігії ніколи і ніде не тратили своєї сили, своєї краси і поваги чи то через передавнене, чи закостенілість своїх форм, а противно, щоби своєю свіжістю, весняною красою сповняли все і всюди свою благодотворну задачу.

Отже людський дух повинен пильнувати, щоби в церкві все була гармонія, згідливість між самою релігією а її зверхною формою, якої не годить ся ніколи перецінювати, щоби не сталось так, як і в старім завіті, а то, щоби формалістика не взола першенства перед самою суттю релігії, т. є. перед пізнанем Бога, пізнанем звязи, заходячої між чоловіком а Богом, пізнанем Божої волі і творенем її, бо „не всякий, що говорить: Господи, Господи, ввійде до царства небесного, а той, хто творить волю Отця небесного“ — сказав Спаситель. А волю Божу творить той, хто Бога любить. Тому треба все більшу вагу класти на те, щоби в своїм серцю уґрунтувати Божу любов, а вона вже сама подбає

про красу і силу зверхньої форми богопрославлення. Улюблений Апостол Христовий, св. Іван Євангелист все знаходив собі місце при боці свого улюбленого Учителя і Спасителя, а на Тайній Вечери, на Вечери св. любови і голову свою приклонив до Серця Христового. Марія Магдалина з превеликої любови сідала все при ногах Спасителя, ціла заслухана в Божу Премудрість небесного Учителя. Правдиво релігійну покору митаря побачив, доглянув Бог і в темнім кутику церкви. Перші християни і в підземних катакомбах Богу молились, Бога славили, а Господь вислухував їх, держав їх в єдинодушності і любові, та кріпив їх серця до героїських подвигів.

Така то сила, краса і велич правдивої релігії любови, оновленої Ісусом Христом!

Давшиж людям таку релігію, вказавши їм таке богочитане „духом і істиною“, не дивно, що Господь наш Ісус Христос, коли і взніс ся з тілом і душею на небо, мільйони людських сердець притягав до свого Царства Любови і Правди, до котрого вільний вхід полишив всім людям доброї волі.

І нема чоловіка, котрий, пізнавши сю Христову релігію, зумів би оперти ся притягаючій її красі, її божественній повазі, її солодкій та спасенній приманчивості.

В тім Царстві Христовім людський дух, покріплюваний Духом св., без відпочинку стремить до що раз то більшої святости, поборюючи по дорозі всякі перепони, а сила св. чесноти уносить його безпечно понад усі пропасти і бурі житейського моря, та в серце вливає святий спокій, вдоволене і щастє.

Одинока Христова релігія має спромогу і силу як найуспішнійше і найсильнійше втиснутись в жите кожного чоловіка, і дорогою чесноти, дорогою поправи та дорогою освячення провадити його до Бога.

Найкрасший примір того, як Христова релігія впливає на жите чоловіка, подає первісна громада християн, яка не лише з імени, но в дійсности, в серцю й душі була християнською. Була то сердечна, взаємною любовю звязана з собою Христова родина.

Духовним її Отцем, видимим начальним провідником був по вознесеню Спасителя св. Ап. Петро, так як йому одному віддав Спаситель ключі від свого Царства. Він то не лише науцав, але, як говорить св. Іван Золотоустий, „яко начальний вожд“ і огнь посіщав що раз то зростаючу Христову родину, укріпляв і утверджував у ній віру й любов і єдність проповідю Божого слова та численними чудами, запроваджував і устроював всюди лад і порядок, а в важніших справах скликував наради всіх Апостолів та інших учеників Христових.

Прочі св. Апостоли та Христові ученики разом і під проводом св. Ап. Петра теж научали та управляли дотичними християнськими громадами, обясняли їм слова спасення, які чули з уст самого божественного Учителя; добрих у добрім укріпляли, слабих піддержували, злих остерігали, упоминали й наvertали на дорогу Божої любови, в серця нещасних і терпячих вливали солодку потіху, несучи їм всяку поміч.

Вірніж знов з жадобою слухали сих слів спасення, та взаімно себе спомагали, взаімно себе любили, додавали собі духа і сили через розважане приміру і страстий Христа Господа до непохитної вірности свому Спасителю. „Перебували вони — як се красно описують апостольські діяння — в науці Апостолів і в спільности і в ломаню Хліба і в молитвах. Був же на кожній душі страх і багато чудес і ознак діялось через Апостолів. І всі віруючі були в купі, і всьо було спільне. І продавали маєтки та достатки і ділили їх на всіх, як кому було треба. І що дня перебували однодушно в церкві, і ломлячи по домах Хліб, приймали сей Корм (св. Причастє) в радости і простоті серця, хвалячи Бога і маючи ласку у всего народу. А Господь що дня пригортав у церкву спасаючих ся“.

Справді сердечним союзом була ся первісна християнська громадка, союзом правдивої любови, взаімної помочи і довіря, правдивим царством Божих дітей. Всі мали одно серце й одну душу, но всіх наглядно спочивав Дух Божий. Загріті і одушевлені Причастєм Нсв. Тіла і Крови Господньої, не перецінювали ані не доцінювали вони житя дочасного, а задивлені в вічну будучність старали ся чеснотами свого житя туземного одному Богу приподобатись, Його св. волі угодити. Вірили вони в одного Бога і Отця, в одного Спасителя Сина Божого, і в одного св. Духа, Освятителя душ людських. Вірою, надією і любовю щиро й сильно з собою зєдинені були вони не лише найкрасшими дітьми Божими, але й найлучшими дітьми свого народа (який незрівняний патріотизм св. Ап. Павла!) та найпопослушнішими горожанами держави; ніколи суспільного ладу не забурювали, в юди по силам причиняли ся до спільного добра, власть шанували, бо знали, що всяка власть від Бога. Лише тоді, коли сама власть бунтувалась проти Божих законів, коли мішалась до їх совісти, наказувала їм визнавати Імя й науку Ісуса Христа, о тоді вони казали сміло: „Більше треба коритись Богу, ніж людям“, і хоч вязані, биті, мучені, катовані, відходили від своїх мучителів, яких також любили і за яких молились веселі і вдоволені, що за Імя Ісуса могли дещо потерпіти.

Коли згодом почало сповнятись старозавітне пророцтво: „Всі народи, що сотворивем їх, прийдуть і поклоняться перед Тобою, Господи, і будуть Імя Твоє прославляти“.

коли отже св. євангеліє почало поширяться між поганями: Греками, Римлянами і др., виринуло з тої нагоди декілька непорозумінь між наверненими поганями і наверненими Ізраїльтянами, прим., чи погани мусять наперед прийняти обрізанє і утримувати весь церемонний закон Мойсея, а аж відтак давати охреститись, або в якій мові належить правити для них богослуження і т. д.

Та св. Дух допоміг сі трудности як найкрасше полагати. Бо де любов переважає, де на першім місци Божа воля, а на боці всі людські згляди, там св. Дух удержує легко і єдність і згоду і взаїмне порозумінє.

І так під проводом св. Петра зібрали ся св. Апостоли і інші поважні і побожні мужі на спільну раду, і при помочи св. Духа, та по докладнім і всестороннім обговореню біжучих непорозумінь, при живім а переконуючім виясненю св. Ап. Павла, по представленю об'явленої науки і Божої волі через св. Ап. Петра, усунено вскорі всі непорозуміння, та видано обов'язуючі всіх зарядженя.

Апостольські діяннє так о тім пишуть: „Всталиж деякі з єреси фарисейської, що увірували, кажучи: що треба обрізати їх (поган) та наказати, щоби хоронили закон Мойсеїв. І зібрались Апостоли і старші, вглянути в сю річ. Як же повстало велике змаганє, вставши Петро рече до них: Мужі братя! Ви знаєте, що з давних днів Бог між нами вибрав, щоби через мої уста погани чули слово благовістя, тай увірували. І Бог, що знає серця, свідкував їм, давши їм Духа святого, як і нам, і не розріжнив нічого між нами і ними, вірою счистивши їх серця. Чогож тепер спокушуєте Бога, щоби наложив на шию ученикам ярмо, котрого ні батьки наші, ні ми не змогли носити. Ні! Благодатю Господа Ісуса Христа віруємо, що спасемось якож і вони.

Умовклаж уся громада. І знов слухала, як Варнава та Павло оповідали про ознаки та чудеса, що зробив Бог через них між поганями.

Як же вмовкли вони, озвав ся Яков словами: Мужі братя! Вислухайте мене! Симон оповів, як Бог перше зглянув ся, щоби з поган прийняти людий в ім'я своє. Зсим сходять ся слова пророчі, якож писано: Після сього знов верну ся і збудую намет Давидів, що впав, і руїни його збудую знов і поставлю його, щоб оста. вчі з людий глядали Господа, і всі народи, на котрих призвано ім'я моє, говорять Господь, що робить отсе все. Розумніж від віку Богові всі діла його. То суджу, що не треба турбувати тих, котрі від поган обернулись до Бога; а написати їм, нехай здержують ся від ідолських гидот, та блуду, давленого та крови.

Зволили тоді Апостоли і старші і вся церква, вибраних мужів зміж себе післати в Антіохію з Павлом та Варнавою: Юду, названого Варсавою, та Силу, мужів провідників між

братами, написавши через руки їх так: Апостоли та старші і братя братям з поган, що в Антіохії і Сирії і Киликії: ви-тайте, радуйте ся! Якож бо чули ми, що деякі зміж нас вийшовши, потривожили вас словами і непокоючи душі ваші, говорячи: щоб обрізувались та хоронили закон, котрим ми не наказували. То зволилось нам, зібравшим ся однодушно, післати вибраних мужів до вас з любими нашими Варнавою та Павлом, людьми, що передавали душі свої за Імя Господа нашого Ісуса Христа. Післали ми отсе Юду та Силу, котрі і самі розкажуть про те словом. Зволилось бо святому Духу тай нам, ніякої тяготи більше не накладати вам опріч сего конечного, щоби здержувались ви від жертв ідолам та крові та давленого, та блуду; від чого оберігаючи себе, добре зробіте. Бувайте здорові.

Післаніж прийшли в Антіохію, і зібравши громаду, подали посланє. Тіж, прочитавши, зраділи від утішеня". (Д. ап. XV. 5—31.).

Яка красна полагода зі сторони Апостолів, який послух та радість серед вірних з причини закінчення непорозуміння! Примір, достойний наслідуваня і в наших часах!

Коли знов відтак повстали незгоди́ни в Коринті і одні почали називати себе Петровими, другі Павловими, інші Апольосовими, ще інші Христовими, написав до Коринтян св. Павло ось який поучаючий лист: „Благаю вас, братя, іменем Господа нашого Ісуса Христа, щоби ви всі тесаме говорили і щоби не було між вами роздору, а щоби були ви зєднані в одному розуміню і в одній мисли. Звіщено бо мені про вас, мої братя, від Хлоїсових, що між вами є незгоди́ни. Кажу про се, що кождий з вас говорить: „я Павлів, а я Апольосів, а я Кифин, а я Христів. Хибаж поділив ся Христос? Хиба Павла розпято за вас? Або в Павлове імя ви хрестились? — Ще бо ви тілесні! Коли бо між вами зависть, та сварня, та незгода, то хибаж не тілесні ви і хиба не чоловічим робом ходите? Коли бо хто каже: я Павлів, другий же: я Апольосів, то хиба не тілесні ви? Хтож Павло і хто Апольос? Та сеж вони тільки слуги, через котрих ви увірували. Я посадив, Апольос поливав, Бог же дав зріст. Тим то нічо і той, хто садить, і хто поливає, а Бог, що зріст дає. Бо ми Божі помічники, ви Боже поле, Божа будівля По благодати Божій, даній мені, яко премудрий будівничий положив я основину, инший же будує. Іяшої бо підвалини ніхто не може покласти понад ту, що лежить, а котрою є Ісус Христос. Томуж ніхто нехай не хвалить ся в людях: все бо ваше. Чи то Павло, чи Апольос, чи Кифа (Петро), чи світ, чи жите, чи смерть, чи теперішнє чи будуче, все ваше, виж Христові, а Христос Божий!“ (І Кор. I. III.).

І спори устали.

І знов який красний примір до наслідування; а яка прекрасна наука Павлова! Ой придала б ся вона і в наших часах, коли то вправді так багато всяких християн на світі, лише християн Христових за мало, коли християни знов призабули, хто за них і за що розпинав ся, кого отже мають передовсім любити, чи Христа Спаси і Його св. євангеліє, чи всілякі земські божища і людські ідоли! А однак і днес мусимо пам'ятати і знаги, що „хто лише в Христа охрестив ся, в Христа й приодів ся“, що „всі ми Божі сини вірою в Христа Ісуса“, що „нема вже Жидовина ні Грека, нема невольника, ні вільного, всі бо ми одно в Христі Ісусі“.

Між тим як мало днесь межи християнами слідно сеї християнської єдності і любови. Не дивота, бо по більшій часті як далеко восток від заходу, так далеко нинішній світ християнський від первістних християн у своїм життю щоденнім, приватнім, суспільнім, мнороднім, політичним і т. д.

Тому прекрасну задачу поставив Папа Пій Х.: *omnīa in Christum restaurare* — всьо в Христі обновити! Без такої переміни, без такої обнови нинішній світ остане й далше лише з імени християнським, на діліж поганським. І тому то всі „Божі помічники“, „Божі слуги і строїтелі Тайн Божих“ не повинні і днесь зражати ся ніякими перепонами, не повинні лякати ся перед ніякими небезпеками, перед ніякими трудами, але нехай всіми своїми силами при співділанню Божої ласки „всьо в Христі обновляють“. А той сам Дух св., що допоміг св. Апостолам, і нам днесь допоможе довершити велике діло св. любови і єдності межи всіми християнами.

Згадаю ще про богослужбну мову первістних християн. Коли згодом і тут виринуло питанє, в якій мові належить правити богослуженя та по якому треба молитись новонаверненим Грекам, Римлянам і прочим народам, то св. Дух і сю трудність розв'язав як наймудрійше і найкрасше.

І так в пастирськім богослов'ю о. Дра Ю. Пелеша на стор. 418. гл. IV. читаємо: „Апостоли проповідали в народних мовах, до чого були випосажені даром мови“. На стор. 419: „Св. Іриней і св. Августин кажуть, що богослуженя і проповіді совершають ся в різних мовах, но притім хоронить ся єдність віри“.

Так отже св. Апостоли проповідали і правила богослуженя згідно з волею св. Духа в народних мовах.

За Апостолами пішли й їх наслідники, особливож св. славянські Апостоли, св. Кирил і Методій. Вони то, щоби приєднати Славян для Христового Царства, проповідали Боже слово і правила між ними богослуженя в їх рідній славянській мові, для якої винайшли навіть окрему азбуку, і на яку переклали багато богослужбних книг з мови грецької.

Тай інакше бути не могло і бути не може. Бож мови се найдорожша і найсвятічнійша одежа народного духа, се

найпростіший, але й найцінніший вираз нашої душі і нашого серця. Як можна піднести чийогось духа, як можна чийсь серце загріти, коли до них буде промавлялось в чужій мові? Як буде виглядати в чужій мові молитва? Як може хто брати живу, розумну участь в богослуженнях, в тім торжественнім, прилюднім прославленню Бога, де єдиним серцем і одними устами зі зрозуміlostю належить славити і співувати пресвяте і величає Імя Боже, як ті богослуження будуть правились в незрозумілій для народу мові? Як се дибоглядно виходить, бачимо найкрасше, та з болем в серцю, межи нашим власним народом, для якого також мова наших молитов і богослужень ніби така близька, а на ділі така далека.

Мова наших молитов і наших богослужень є вправді старословянська, отже в більшій частині повинна бути для народу зрозуміла. Однак тяжка грецька складня сеї мови, а притім багато слів, що вийшли вже з уживання, так відчужили сю церковну мову від народу, що не ошибну ся, коли скажу, що більше трудності і більше лиха приносить вона днесь нашому релігійному і національному вихованню, взагалі релігії і національності в нашого народу, ніж се робить у інших народів мова цілком чужа, прим. латинська у всіх римокатоликів. Бо в них, крім одної св. Літургії, майже всі інші відправи церковні давно вже ународовлені; прим. утренні, вечірні псалми, всякі літанії та другі церковні молення править ся і співаєть ся там всенародно з як найкрасшими успіхами в живих народних мовах. Ба навіть латинська літургія є оживлена піснями в живій народній мові. А щоденні молитви там також в народних мовах. І так воно дійсно повинно бути. Бож не на дармо дав св. Дух Апостолам дар язиків. І чей не на дармо писав св. Ап. Павло: „Коли подасте язиком незрозуміле слово, як зрозуміть ся говорене? На вітер будете говорити. Колиж не зрозумію значіння голосу, буду чужинцем для говорячого, а говорячий чужинцем для мене. Так і ви, коли дбаєте про дари духовні, то глядіть, щоб збогатіли ними на збудоване церкви... Бо коли я молю ся язиком (незрозумілим), то дух мій молить ся, но мій розум остає без пожитку... Но в церкві волію сказати пять слів розумінем моїм, щоби інших научити, ніж тисячі слів язиком (незрозумілим). Братя, не буйте дітьми розумом; на зле будьте дітьми, в розуміж будьте повнолітні“ (І. Кор. XIV.).

І сьо науку памятали наслідники св. Апостолів, найкраще св. Кирил і Методій. Сеї засади держав ся і Папа Бенедикт XIV. коли сказав ці пропам'ятні слова: „ut omnes catholici sint, non ut omnes latini fiant, est necessarium“ — вимагає ся, щоби всі були католиками, а не латинянами!

Сих прекрасних і конечних засад треба би і днесь придержуватись, коли то так багато, багато людей у розумінню

релігії є „малолітками“, „дітьми“, а то й цілковитими невіждами, „чужинцями“.

Зверну увагу на наш нарід. Коли в нього замале, по-верховне та більше інстинктовне релігійне розумінє, коли наш нарід відмовляє молитви з дуже слабим хиба, кажу, лише інстинктовним розумінєм чи то слів, чи то й самого змісту, коли наш нарід таку мертву участь бере в більшій частині церковних богослужень, і так слабо їх розуміє, коли серед нашої інтелігенції так багато днесь „чужинців“ на поли релігії і на поли нашої церковщини, коли днесь між нашим народом так мало ще розумної свідомости о різницях між схизматичким православем а католицьким правовірем, ба коли навіть у нашого народу нема ще й доси належитої самосвідомости національної, в наслідок чого стільки лиха зазнав в часі теперішньої війни, то тут, по моїй думці, велику частину вини поносить мертва мова всіх наших молитов і церковних богослужень, а до того ще і їх перестаріла форма, утворена ще в перших віках християнства, і то на тлі грецького византизму.

Взагалі слідно в нашій Церкві на тім поли від довшого часу мертвий застій. Бо коли прим. розвиваєть ся щораз-то краще церковна архітектура, коли наш край пишаєть ся многими прегарними, стилевими святинями; коли розвиваєть ся й церковне малярство, таж місце старих богомазів заняли днесь образи, малюнки нераз високої артистичної вартости; коли і церковна музика розвиваєть ся та церковний спів, який своїми чудними мельодіями в подив і в одушевлене вправляє слухачів, не слідно лише розвитку самої найважнійшої частини зверхного богочитання, не слідно розвою самої церковної поезії в церковнім богослуженю, як і розвою форм самого богослуженя. А прецінь і сей розвиток є доконечний, коли не хочеть ся допустити до того, щоб старі форми не заkostenіли, та не стали лише мертвою формалістикою.

Чому то днесь прим. на торжествах, устроюваних в честь народних геніїв-пророків, повно пишно прибраної інтелігенції, як і святочно пристроєного простолюддя? Бо там живе слово до живої душі промовляє, душі підносить, убагороднює, до нечуваних геройських подвигів і величавих всенародних змагань настроює, побуджає.

А чому наші церковні богослуження, такі самі собою прекрасні відправи утренні, вечірні, повні глибоких мислей, так слабо до себе притягають? Чому така сама в собі прекрасна поезія святих душ св. Отців так мало кого днесь інтересує? Чому така прегарна і переважна своїм значінєм і змістом св. Літургія так мало впливає на духа новочасної людини, так мало його одушевляє? Не так то було в початках християнства, коли то ся Жертва Любови до нечуваних висот людського духа підоймала! Чомуж днесь така змі-

на? Чи ж се питанє не тиснеть ся кождому з нас, чи ж не проймає воно нас якимсь острахом, якоюсь тревогою? На мою думку, в великій мірі тому днесь потахає релігійний огонь, запал, одушевленє, бо мертве слово ніколи не огріє серця, мертва форма не може піднести духа, остудженого і так майже загальною днесь релігійною байдужністю, не одушевить хоч би й для найсвятійшої справи, якою є почесть і слава Найвисшого Генія, бо Творця всіх геніїв людських, якою є наше спасенє, наше щастє дочаснє і вічне; бо релігія, вбрана в мертвеччину, тратить сама на животности, на притягаючій силі, тратить на впливі, на зрозуміню і на своїй повазі.

Тому то й нам в нїяку сторону не кидати обвинень чи нарікань, тільки собі самому гаразд приглянутись!

Коли сам Син Божий очистив релігію з фарисейської мертвецької формалістики, коли вбрав її в найкрасшу форму богопрославлення: „духом і істиною“, то чомуж нам аж до днесь еще держатись старовизантійських форм, чи мертвої мови при святих церковних богослуженнях?

За сею мертвою мовою звичайно аргументуєть ся так:

1. Як в неділю вбирає ся чоловік не в буденну, но в святочну одежу, так і мова молитов і церковних богослужень повинна бути не звичайна, буденна, а висша, святочна, не сплямлена буденним уживанєм, отже мова мертва.

Між-тим кождому з нас відомо, що і кожда жива народня мова має попри буденну форму ще й вирази знеслійші, красні, та й форму крашу, святочну, піднеслий, красний стиль. До такої висшої, торжественнійшої форми мови в усіх народів належить такожє наче вже з уряду поетична форма кождої живої, народної мови, так — як в ній чоловік висказує і виспівує свої найсвятійші і найзнеслійші почуваня.

2. Але, говорить ся дальше, богослуженє є само в собі щось таїнственне, а тій таїнственности відповідає найлучше незрозуміла, мертва бесіда церковна.

Та й се неможливе. Бо тоді св. Кирил і Методій на дармо трудилисьби, перекладаючи церковні книги з грецької мови на славянську. Впрочім, чи ж не відомо днесь вже всякому, що тій таїнственности богослуженя могла би дуже легко задоситьчинити і кожда мова жива, народня, чи то через відповідну свою форму, чи то через відповідну стилізацію? Тому не треба і не належить цілком прибігати аж до мертвої мови, коли й живе слово як найкрасше сповнить ту саму задачу.

3. Вкінци вказуєть ся ще на змінчивість народної бесіди, та на получені з тим великі кошта друкованя і видаваня що-раз-то нових книг; по церквах знаходило би ся тоді багато різних видань книг церковних, походячих з різних фаз розвитку даної живучої мови, що дало би знов нагоду до ширеня ересий.

Но й сей аргумент безпідставний. Бо чи ж не буде се радше непростимим гріхом, в той спосіб спомагати лінєвство людського духа, сего образу і подобі Божої в чоловіці? Чи ж змінчивість народної мови, ся впрочім признака цілого сего світа, має бути лише для него одного вічною забороною вступу в „святая святых“ людської душі, забороною і перепороною участі в релігійнім житю чоловіка? Таж ся народня мова віддає такі величезні прислуги всім народам на поли їх просвіти, культури, на всіх галузях людського поступу до високих вершин інтелектуального і морального розвитку людського духа! Мав би же він бути засуджений на таку велику кару лише на поли релігійного вихованя? Ніколи! Бо вічно правдиві є слова св. Ап. Павла: лучше мені пять слів сказати в церкві мовою зрозумілою на збудованє церкви, ніж тисячі слів мовою незрозумілою.

Впрочім і довго триваючі форми церковного богослуженя, щоби й як були відповідні в часі їх повстаня, за якийсь час або й серед інших змінених обставин можуть вони стати не то непридатними, але таки й шкідливими. Се й нічогди дивного. Розуміли се св. Отці, коли прим. св. Василій Вел. та Іван Золотоустий реформували церковні богослуженя, як св. Літургію і проч. Дивно лише се, що і ХХ. столітю хочеть ся насильно нове жите сучасности в старовизантійській формі держати, і тим способом обновлену Христом релігію назад в старозаконну формалістику закути!

А дальше, то на всьо инше, хочби й як марне й незначне, гроші мусять бути, лише маємо бояти ся за великих коштів на друкованє церковних книг богослужебних, конечних для слави Божої і для нашого вічного спасеня? Чи ж не було би се радше свідоцтвом нашого релігійного убожества?

А що до ріжних видань церковних книг і до ширеня ересий, то чи саме днесь мало по наших церквах всіляких византійсько-російсько-царе- і православних видань схизматичьких?

І як раз в наслідок того такий хаос, таке баламутство релігійне, ба й національне в нас розпаношилось! Чи мало як-раз днесь таких видань, де в одних переважує білорусина, в других українщина, а в інших ще й московщина з огляду на мову; де не мало подиблеш і догматичних неясностей, недокладностей, невмістних виражень і т. д. А прецінь не чувати, щоби хто проти сего виступав.

Лише порівнати церковні книги, видавані в Вильні, Почаєві, у Львові, в Перемишли, в Жовкві, в Петрограді, ітд., а доглянемо ся там навіть рязячих ріжниць чи то правописних, чи язовикових, чи предметових, чи яких инших. І попри всьо ся мова є ще мертва, мало зрозуміла для народа! Треба нам лише добре тим книгам придивитись, та не вважати на святощі нетикальні того, що під многим зглядом святощами не є.

Кілько там найдесь приміром таких місць, де слово „православний“ ужите не в загальнім своїм значінню, обіймаючім всіх парохіян, що право Бога славять, але майже цілком ясно в вузкім, ограниченім схизматичьким розумінню в противенстві до западного католицизму римського. Кілько там найдєся непоправних виражень, як прим.: „почтим днесь російську звѣзду, св. Теодосія“, або: „росстого“ чи „росского“, чи „россійского князя Владимира“. То всьо не остає, розумієсь, без впливу на релігійну, національну, ба навіть враз з тим і на політичну орієнтацію тих всіх, які з тими книгами стикають ся, а через них, яко грамотнііших, і на дальші круги населєня. А прецінь так повинно бути, щоби в нашім богослужєнню проявляла ся і наша віра.

Щобиж в будучности устеречись подібних промахів, сему чєй з'уміє вже запобічи енергїчна власть церковна, яка не стерпить по церквах інших книг, як лише таких, які вповні відповідають нашій христ.-католицькій вірі і нашій національності не будуть противні ні небезпечні, но вповні прихильні.

Тому над богослужєбними книгами все буде неустанный нагляд нарочно на те призначеної, а з світлич та побожних людий зложеної комісії, яка вже подбає про те, щоби унеможливити вкраденню ся до них якоїсь релігійної ереси, чи то навіть неточности, а неустанно чувати ме над тим, щоби і мова і форма богослужєнь відповідала духови даного часу, народу, образованю даної суспільности і т. п а сейчас викидати ме з церкви всякі книги, які би шкідливо могли впливати на релігійне і національне вихованє народа.

Взагалі, жива Христова релігія не сміє костеніти в старих, хочби як сильних, одначе на нинішні часи нездатних формах. Людський дух, кормлений красою і величавостю старозавітних псалмів і пророцтв, образований на взірцях величньої поваги і глибини церковної поезії новозавітної, утвореної через людий великої святости і знеслого духа, вихованій на животности і силі народньої словесности, поєний цілющим словом з істочника народньої душі і народнього серця, а овіяний духом Христової релігії, той дух людський, надіймо ся, невдовзі з натхненя св. животворного Духа Божого двигне і релігійну поезію, релігійне богослужєнє до великої краси і сили, відповідно до релігійних вимог і артистичного смаку нинішнього покоління, і, я певний, притягне в той спосіб до Христа Спасителя багато-багато людських сердець, чекаючих днесь на той цілющий бальсам у своєму хорому релігійному житю.

До сеїж переважної і так спасєної обнови належалоб однак братись доперва по вєднаній згоді найвисшої церк. Власти, а по другє, без найменшого легковаженя старинного матеріялу, а противно, належало би на нїм як найуспішнїше взоруватись, та уміти його як найкрасше використати, бо

лише в той спосіб буде можна приготувити правдивий духовий корм для новочасної людини.

Труд се превеликий! Але кому добро Христової Церкви і власного народу лежить на серці, нехай не лякаєсь! Насамперед подбати про те, щоби наш нарід навчив ся розумно та зрозуміло до Бога молитись. А відтак, помало, поступово, систематично а неспинно наперед. Щоби лише не стати гнилою колодою, не стати побіленими гробами, не стати церквою-домовиною. а живим чинником в живім Тілі Христа Бога нашого.

Молитись і трудитись, трудитись і молитись, а ласка св. Духа таки вкінці допоможе до оновлення нинішнього поганського лиця землі на основі і на началах Христової релігії, Божої Любови і Правди.

Всьо і все в Христі Господі оновляти, ось за Папою Пієм Х. найсвятійша задача Христових вислаників.

Свщ. Леонтій Куницький.

Над Босною.

Добре, що в залізничних касах, Сербо-Хорвати звуть їх „благайна“ і справедливо, бо тепер і там треба благувати, не продають „пляцкерт“ на голови, а тоб люди на головах, розуміють ся на чужих їхали, коби лиш переїхати ся. Не кажу сего в гнів залізниці, бо і чого в такий час їздити? Та яке мені діло до того, чого люди їздять, підчас коли я сам вибрав ся з Галичини до Босни на вакації. Як вибрав ся, так і їду стоячи на коритари, посуваний то в право то в ліво, притисканий переносними пакунками до стіни, з чужими обцасами на своїх нагнітках. Так доїхав я до Стрия, де захопив сидяче місце. Жалую лиш, що Карпати ночію переїду. Чую викликувані стації, імена взяті з воєнних звітів 1915. року, та бачу лиш велику луну на небі. В Сколім горить, а вихор кидає полум'ям то в один то в другий бік, наче розгойдує його, щоби те полум'я кинути в гору у воздуху. Полум'я підлітає, щезає в димі і в пітьмі ночі. Я задивив ся на ту гру вихрів світа з вогнем на нашій землі і задумав ся. З тої задуми вирвав мене клич кондуктора: „Синевідско вижне“. Якже часто я тут висідав, бо тут був парохом о. Теодозій Строцький, приятель могого покійного вітця, наче і мій батько. Я згадав його, тип священика з 70 тих років, що усі мали велике почуте обов'язку і гідности свого стану. В сердечних споминах я викликав на яву моєї душі, прямо до ілюзії живий образ того чоловіка, малого росту

та з маскою дипломата, якою заслонював він своє добре, ніжнє серце і з бистрими, розумними очима, що так і світили крізь окуляри ясностю і глибокою думки. Чистий характер, він признавав ся до програми 48 ого року, якою визнавав відрубність українського народу в Галичині, а симпатизуючи щиро з українським рухом в Росії, він серцем бажав, щоби історія рішила в користь єдності українського народу, яко відрубного народу від всіх славянських племен.

Совісний священик, він умів в Качанівці, де жило 5.000 Мазурів кольоністів, оборонити свою горстку з 600 убогих людей від спольщення, умів бути провідником просвітнього руху в селі, умів подиктувати честь для себе і своєї праці, для своїх переконань у своїх і у чужих. Природний в поведенню, прегарних товариських форм, умів він гуртувати в округ себе людей. То була напrawdę одна з великих прикмет його генерації і його самого, як він умів дуже поєдинчими формами відразу впровадити гостей у ясну атмосферу свого дому. Не даром його дім славив ся прямо гостинностю і був осередком родинних і товариських з'їздів. Високо образований, не розставав ся він до старости літ з поважною і науковою літературою, а любив особливо історію. Він умів вести товариську бесіду по майстерськи, а вже політичні розмови в його домі, то дуже ріжнили ся у від прийнятого у нас роздразненого і подразнюючого тону на підставі летючих з дня на день денникарських вістий.

Маючи глибоке історичне знанє, умів він тим розмовам дати безпристрасний тон і глибшу основу. Я дуже любив його тонку іронію, як він диспутував з пристрасними політиками, що то кляли ся на свою часопись і поза нею нічо не бачили і в нічого нишого не вірили. Тоді я бачив його велике чоловіколюбє, в яким він мимо своєї переваги над противниками, прямо не умів людей ні образити, ні понизити. А й обмовити не умів. Хоть хоровитий не пускав свого плуга з рук до смерти. Умер він підчас війни, а своїй смерти заглянув перший раз в лице, коли побачив на шибеницях своїх найкращих парохіян. Тої грози смерти не стер з його очий ані вид Січових стрільців, якими він так радував ся. Умер він підчас російського наїзду, у той важкий час неволі, коли можна було мертвих хоронити, та не вільно було ні словечком згадати їх житя і віддати послідний поклін їх праці і їх переконанням.

У сих думках я їхав що раз дальше, дальше від Синевідска, та думка моя злетіла з поїзду у Корчин на той мені так дорогий гріб і схилила ся у скуплений тузі під хрестом-пам'ятником того, якого не глінні останки — ті спомини сердечні — я з болем викликував на яву моєї душі. А й він мені сказав велике слово, той хрест його, „memento mori“, бо з тих людей, що мене дитиною любили, більшість вже

в гробі. На землі їх чим раз менше... Усі там пливуть, а я за ними.

Лавочне! Я розглянув ся по купе і побачив, що маю для себе цілу лавку. Бо і кому ж тут їздити? Тут кінчать ся інтереси галицького Ізраїля, а починаєть ся кромішна тьма угорського Українця. Так міг я вигідно положити ся, а навіть спати забирав ся, та раз розбурхана думка не хотіла спочати, а снувала дальше свою роботу. Притоку до сего дали самі подорожні, що сиділи на другій лавці у дуже брудних халатах, самопевні свіжі доробкевичі, які обговорювали свої інтереси у тій мові, що так і нагадує молочене гороху тай нишпорили в своїх набитих мошонках. Я лежав прижмуривши очи, та не довго, бо як моїм пасажирам від довгого сидження потерпіли коліна, то вони повиягали ноги в сей спосіб, що поклали свої нечищені чоботи на протилежну лавку мені на убрaнє, а то прямо під ніс, тай при тім немилосердно плювали на долівку, кидаючи на неї недопалені папіроси, лупини з овочів і огризки. Так їхав я до Мункача, а там і до Будапешту, розглядаючи у день той багатий край, що понакладав по полях много-много великих стирт жовтої як золото пшеничної соломи. Тільки й краєви було на сій жарким сонцем випаленій рівнині. Через брак краєвидів я у тій довгій дорозі по трохи нудив ся, не діставши на жадній стації ніякої німецької часописи чи книжки — а по мадярськи не розумію — а по трохи терпів, бо до мого купе приходив сам лиш Ізраїль, от що йно мною описаний. Вони, заглянувши один другого на якийсь стації, скликали ся до того купе, де і я сидів і там де було місце на чотириох, сідало їх шістьох. А я тиснув ся в кутку при вікні і пильно держав ніс на дворі, бо в купе було чув ся мій ніс не в своїх.

У Будапешті я уже на двірці не міг з дива вийти, кілько там Мадярів уміє або хоть що — то розуміє по німецьки. Рідко почуєть ся лихої світової слави „немтудум“. Та засягнути точних поучень тяжко. Мадяр журить ся лиш собою, поза тим ніким і нічим. Німецької услужности, в якій Германець стареєть ся особливе чужинцєви у чужому місті помочи і порадити, тут нема. Так я не міг допитати ся у якого десятка людей, де є в Будапешті католицький готель і мусів на площі перед дворцем задержувати якогось священика, який уже відїжджав до міста і аж здивував ся я, коли він запросив мене до свого фіякра, бо і він їде до того готелю. Моє здивованє скоро минуло, бо я пізнав „руснацького“ священика з мункачівської дієцезії. Відти та сердечна славянська гостинність. В готели пізнав я також одного старшого священика одної з угро-руських дієцезій і оба вони, свояки собі, запросили мене на спільний прохід по місті — по вечері. Ми пішли перворядними улицями Кошута і Андрашія, зробили, як казав сей старший священик,

„великий обход“ в округ костела св Стефача і терниною колючою хиба лучили ся ми, бо мою бесіду про наші змагання, на яку ми самозрозуміло зійшли розмовляючи про послідні події світової війни, слухав старший холодно, а молодший „дивно і обоятно“. Коли ми оглядали катедру св. Стефана, старший з гордовитою радістю вказав на сю велич і сказав: „не така як ваш св. Юрій“. „Ну, наша катедра за те старша, а вже рішучо красший вид з неї, як з того долу, звідки видно лиш чуже нам і вам велике місто, нич більше“. Моя відповідь трохи подразнила старшого товариша проходу і він почав хвалити Будапешт як перше місто на світі що до краси і чистоти. У відповідь на се я почав голосно відчитувати з вивісок імена родовитих Мадярів, тих Конів, Гольдів, Фаєрдуфтів, Левенгерців, які дали таку велику перемогу Мадярам і над нашим народом і сказав: „Таж се жидівське місто, яке крім славних на усю Европу каварень і циганських музик, не має в собі нічого оригінального“. В тім настрою увійшли ми на вулицю Ракочія, якого тлінні останки відшукав Мадярам Українець проф. Др. Шурат. Сей факт прямо заперечив мені той старший аргументуючи в подразненню, що се неможливе, щоби якийсь там Українець мусів аж помагати Мадярам відшукувати Ракочія. Так нам не везло цілий час. Я прямо не міг через горло перетиснути хотьби одно слово похвали для Мадярів, а о долі угорських Руснаків вони навіть не хотіли говорити. Світле матеріальне забезпеченє духовенства зробило його самозадоволенням і вперто спинило його зір покірний — служебний у стіп чужого хлібодавця. Так ішла ми мовчки в сторону готелю. А я думав, питав себе в душі, коли то прийде ся хвиля, що і угорська Русь зверне очи на нас, тай затужить за злукою з нами, бо їм остала ся ще українська мова і рабське чувство схиляти ся до сильного і перед сильним. І я почав шукати тих знаків нашої сили і знайшов. Коли прийде час, що ми в нашім українськім товаристві повитаємо якого міліонера, що буде звав ся Володимир Гойєндуфт, та який скаже, що і він Українець, то буде певний знак, що ми є вже сильною і самостійною нацією. Бо такий Кваргельдуфт, що у Польщі зве ся Зигмунтом, а на Угорщині Лайошом, а у Босні Марком — вн до слабих націй не признає ся. В готелі хотів я з моїми товаришами проходу вже розпрощати ся, та молодший з священників, який знав дещо з часописий про повстанє української держави та про наші змагання в Галичині, хотів ближе про се довідати ся і попросив, щоби ми оба вступили на склянку вина до реставрації. Я думав, що переведемо у двійку вечір — та не довело ся. Не лиш нам самим захотіло ся доброго угорського вина. За нами прийшов у реставрацію і сей старший священник, а за ним прийшло ще двох молодих людей, його своїх, офіцер і цивільний, які присіли ся до нашого стола-

Представили ся ми собі і я почув українські імена, та вимовлені по мадярськи. Перших кілька хвиль вела ся розмова по мадярськи, колиж я заявив, що тої мови зовсім не розумію, один з молодих почав зі мною розмову по німецьки. А я погадав собі: добре то сказав на велеградським зїздї один Чех, що „die Ursprache der Slaven ist und bleibt immer die deutsche Sprache“. Від тих вражїнь був я прямо хорий і скоро розпращав ся з товариством.

При відїзді з Будапешту я знов не знайшов сидячого місця, з чого мій пакер яко родовитий Мадяр сердечно тішив ся, та вже в пів годни по відїзді з двірця я сидїв вигідно і то в купе, в яким їхали самі Хорвати, які і говорили рідною мовою. Не минуло і чотири години їзди курієром, як на двірцях появили ся уже подвійні написи, а двірці і вагони аж гудїли від словацької а там і сербо-хорвацької мови. Навіть якийсь жидок пестячи свою доню говорив уже: „майка моя, цурица моя, льюбі мене“. В радісних почуваннях, що є ще народи на світі, що себе шанують, я переїздив ясного золотого ранку угорско босанську границю через Саву, якої холодні тихі води бухали парою і мракою, що стелила ся по лугах і полях. В саме полудне заїхав я до Баня-Люки до осїдку Апостольського Адміністратора о. Алексія Базюка. За Савою починають ся уже горбки, що тільки краси додають Босні, а поміж тими горбками вють ся стрімкі ручаї шумячої води, що всі складають ся на тиху воду Дунаю. Від границі Босни до Баня-Люки стоїть залїзниця під військовим зарядом, а замітна хиба тим, що се є одинока широко-торова залїзниця у цілій Босні і Герцоговині. В саме полудне приїхав я до Баня-Люки і оглядаюсь за залїзничим слугою, щоби йому віддати пакунок. В тїм приступає до мене огрядний хлопчина і чистою українською мовою каже: „Отець позволять, що я возьму пакунок“. — „А ти хто“, питаюсь? — „Я від о. мітрата!“. „А відкиж ти знав, що я нині приїду“ питаюсь далше. „О. мітрат сподївали ся сего тижня кожного дня приїзду отця і тому казали що дня виходити на дворець“. В тїм надїшов і сам о. Базюк, що усе умів з великою сердечностию витати своїх гостей на чужині. Сонце сходу вже на добре осмалило сего місіонаря, що тому три роки блїдий опускав околиці холодного північного моря, — де був у Бремен шість лїт душпастирем наших виселенцїв у Америку і робітників у Німеччині, — щоби у Босні уже три роки бути добрим отцем і рідним теплом для наших виселенцїв. Вус і борода, що вже починають сивіти, а скрані у него то вже й цілком срібні, додали його благородним, добрим чертам мужеської краси, лиш очі лишились ті самі, теплі, веселі, приязні. Ми звитались і пішли у його хату. Пополудне минуло нам скоро на розмові і ми пішли на вечеру до білих сестер. До нашого стола засїв і дячок, що його о. Б. взяв собі до послуги.

і учить його дяківства, посилаючи його пополудни на науку до годинникаря. Се рідкий зразок братолюб'я того по істині місіонаря, що мимо своєї високої духовної гідности потрафить жити на дружній стопі і з наймолодшим сотрудником і потрафить засісти до одного стола і до одної страви зі своїм слугою. Колиж я при вечірній рекреації почав його титулувати „Ваша Світлість“, так він погрозив мені своїм гнівом, бо він не любить підхлібних форм і фраз, сам чесний і щирий.

На слідуєчий день я почав оглядати Баня-Люку, яка має уже орієнтальний характер. Попри два рим. кат. костели з єпископською палатою, попри сербську митрополічу катедру, таку маленьку та запущену, як сільська церковця попри новітні європейські будівлі, як палата сербського митрополита, готель, касарні, фабрика тютюну та приватні вілли і чиншові камениці, що розміщені при вулицях на західно європейський лад, попри алеї каштанові, яких довгота в різних напрямках міста виносить до 30 км., єсть і стара орієнтальна дільниця з джамями, яких начислив я 17. З усіх високих веж мінаретів кличе муззеїн вірних на молитву своїм тужним протяжним співом. Перед війною заробляв такий муззеїн у бідних храмах 4 кор. місячно, а проче заробляв на жите різанем баранів. Пустив ся я у сі вузькі вулички з турецькими домами, як твердині, з оригінальними кафанами та свратіштами (гостинницями) та незвичайно мальовничою торговицею, на якій поміж товар, коні, барани, свині крутяться у своїх мальовничих строях Серби, Хорвати, Турки, Альбанці, Цигани. А ті убори такі характеристичні, що після них можна напевно означити народність кожного з тих людей.

Се вже крикливий орієнт з наостіж отвореними склепами, в яких сидять по турецьки купці, що висварюють ся з покупнями, яким продають каву, чи солоджений сок з квашеної кукурудзи та пшениці, печені гарбузи, ракію, (цукорки) та печену на рожні баранину, тай всяку иншу домашну потріб, яку тамошні ремісники виробляють прямо на очах людей. Се уже на правду орієнт, бо от хотьби та баранина, що печеть ся на вулиці на вільнім воздусі, булаб дуже смачна, як би не те, що її присипує брудний порошок вулиці, та подають дуже брудні руки. Се орієнт, що потрафить на мості Врбаса поставити якого Турка чи Потураца (потурченого Серб), який сперши ся на поруче мосту буде цілими годинами вдивляв ся в воду, як там у Врбасі риби живуть та як когить ся вода під горячі лучі східного сонця. Нервовні перегони новітнього, культурного світа, а особливо міст, ще не доторкнулись тих дільниць орієнту. А може уже їх і поминули? Та найхарактеристичнішою ціхою того орієнту єсть мішок гранатової краски або у пестрі краски у чубі пригнений а по середині перевязаний, з двома як

море широкими штанками, які скоро-скоро порушують ся! Мішок той ходить, наче утікає, а сей мішок то убрана Турчинка, що має на лиці квадратовий, темний серпанок, що-би її лица люди не бачили! Вона наче переградаєсь крізь вулиці, бючи голосно своїми деревляними на високих підбитю сандалами о міський камінний брук.

Та досить того східного образка. На сході і захід починає поширяти ся. Ось одного дня пішли ми з о. Б. до монастиря ОО. Трапістів, віддаленого від міста 5 км. За Врбасом видніє лісиста гора. Густа зелень ліса свідчить про його культуру та про працюваті руки. А під лісом ледви біліє ся маленька хатина, свідок тих часів, як перед 30 літами прийшло їх чотирох Німців Трапістів, щоби ширити культуру праці у сім біднім краю. Нині там забудованя аж за очі беруть. З далека шумить, кипить вода Врбаса, то штучна гребля, то скована сила води для витворюваня електрики. А там вже й видно і електровню і млин і бровар і фабрику сира і пекарню тай сам монастир, до якого веде залізний міст, власність монастиря. А за монастиром пишаєсь серед прегарних городів двоповерховий дім — Сиротинець — на 200 дітий, нині дім протез, для жовнів калік з цілої Босни.

Перед війною працювало там у мовчаню понад 200 монахів серед пишнот ними витвореного багатства, та в такім вони убожестві, що тою стравою і тою постелию ледви чи вдоволив би ся і найневибагливіший наймит.

А тепер їх праця ще подвоїлась, бо много з них, з тої хати „Звізди Марії“, пішло до війська. Сеж майже самі Німці, ледви сотний Босняк. Тому там говорить ся по німецьки. І чому, чому ми Славяни не маємо нахилу до сего строгого здисциплінованого спільного житя? У нас Славян кожний для себе гонить за багатством і за свободою і не догонить ні одного ні другого. Бо хоч і лучить ся кому добитись майна, так він один між біднотою багатства не сотворить, лиш зависть зродить. А вони там по коліна у багатстві бродять і те багатство їх не захоплює. Де пустки були, там сотки нині живуть та живлять ся з прегарних піль, садів та з праці рук, тих найвірнійших людських слуг. Тії сотки тисяч гроша, які їм приносять поля і хів расового товару і коний ідуть на користь Босняків, яким Трапісти допомагають, аби й вони доробляли ся, навчивши ся при Трапістах умної праці. Німці з околиць Рену чи Шпреї вивчили ся по сербо-хорватськи і служать свої новій вітчизні і її народови так, як йому його власні сини ледви чи потрапили би красше послужити. Сей монастир зробив на мене своїм внутрішнім житєм дуже сильне вражінє, а простота і щирість монахів прямо хопила мою душу.

Та сей монастир має для нас Українців ще щось рідного, дуже дорзгого в собі. В 1902. р. мешкав у нім наш

Високопреосвящений Митрополит 8. днів, незабутих і для монастиря. Митрополит випросив собі у настоятелів їх монашого парамана і жив 8. днів повнотою їх життя. Ішли ми попри кухню а монах шафар каже: „тут мив начине Ваш Митрополит;“ увійшли ми в каплицю, а шафар каже: „тут молив ся Ваш Митрополит, але й тую підлогу Він чистив власними руками;“ увійшли ми в рефектар, де ладили до вечері, малий кусень хліба і сира, глечик води та невивідний, вузький столець без опертя, а шафар каже: „тут їв Ваш Митрополит з нами“. Пійшли ми ще оглянути скромно уряджений гостинний покій, де Митрополит спав і шафар зняв із стіни малий образець та дав нам його з словами: „а отсе памятка його побуту у нас“. Є се в різьблених пилючкою оріхових рамцях скромний сталевий штих, який представляє хвилю основання чина Цистерціїв у Франції з підписом „per laborem ad requiem — і з такою друкованою посвятою: „Illustrissimo ac Reverendissimo Domino, Domino Andree Szeptyckij — in nostro Domo commoranti, virtutum exemplo — nobis praeceunti, uberem gratiam divinam atque omnia prospera ex intimo corde apprecantur gratissimi Trappistae Mariae Stellae. Die 9. Dec. 1902.

З боку є дві кам'яні таблиці, а на них напись: „Omni-bus omnia factus sum“. Лиш два примірники сего образця видрукували ОО. Трапісти. Один образець післали Експ. Митрополитови, а другий завісили у гостиннім покою, де ночував Високопреосвящений Владика. Значить сей образець є тепер бібліографічною рідкістю, після слів нашого провідника на знак, як дуже нечастими гістьми на землі є ті люди, про яких можна таке написати, як се стоїть написане саме на сьому образкові.

Вісім днів жив там Митрополит-Пастир, що й у нас оснував такий же чин ОО. Студитів, тай дімки побудував і у Склилові і у Львові і у Босні на Дівані, скромні дімки, які ждуть на людей, щоб вони здійснили і у нашому народі ту прегарну думку Спасителя про гірчичне зерно, ту найяснійшу думку католицької Церкви тай ту ясну мрію Владики, що католицьке жите і культура нашого народу хиба найкрасше і повно розвинуть ся на ґрунті строгого, аскетичного, служебного життя самовідречених людей, які в студійських рясах та тисячами в числі стануть крайугольними стовпами нашого обновленого життя.

Баня-Люка.

Більше чим один рік оставалась гр.-кат. церква у Босні без свого начального пастира. Генеральний вікарій для гр. кат. Українців у Босні о. Др Йосиф Жук, який підлятав власти рим. кат. архієпископа у Сараєві і через те мусів сидіти у Сараєві, далеко від головного контингенту на-

ших кольоній, пішов на пароха церкви св. Варвари у Відні. Через велике віддалене пастиря від свого стада терпіли духовні справи наших людей, а провід не міг бути такий безпосередний і інтензивний, як сего вимагали справи нашої Церкви у Босні. Се бачив о. мітрат Жук, та його старання осісти в Баня-Люці, у центрі наших кольоній, остались без успіху. Щоби своєму наслідникови се уможливити, о. мітрат зрезигнував для добра нашої Церкви у Босні із становища генерального вікарія. По сій резигнації підняв Митрополит Шептицький старання у Апостольській Столиці і у спільного австро-угорського правительства, щоби гр. кат. Українці у Босні і Герцоговині зістали вилучені з під юрисдикції рим. кат. єпископів і щоби Апостольська Столиця утворила гр. кат. дієцезію, якої управитель з титулом Апостольського адміністратора підлягав би через Пропаганду безпосередно Апостольській Столиці у Римі. Сі старання увінчалися добрим успіхом і Папа Венедикт XIV. іменував декретом із дня 7. X. 1914. о. Алексія Базюка Апостольським адміністратором для гр. кат. у Босні і Герцоговині.

Хочу подати хоч кілька дат з життя сего місіонера.

О. А. Базюк родився 1873. р. в Добрянах, стрийського повіту. Його родичі, убогі селяни, дали своїй дитині нажити два талани, розум і сильну волю. Ними перейшов о. Базюк гімназію в Стрию. То були часи, коли селянські діти мусли неначе ті каменярі у темних скалах вибивати собі лиш своєю силою, спосібністю і працею віконце у ясний гарний світ науки. Се були часи, в яких ті діти доперва добували собі симпатію суспільности і право, щоби вона і ними заняла ся, тай щоби усунула ту важку заперу, на якій тільки гарних талантів розприсло ся, брак віри у спосібність до науки тих дітей, брак віри у власні сили та страх перед наукою в голоді. Одним з тих дітей каменярів був о. Базюк. Тверда школа життя від дитинства лиш загартувала його характер, а учителі, опікуни дали тому характерови найсимпатичнішу його черту, отвертість думки і ясність переконання. Іван Вахнянин, Кость Горбаль і о. Федусевич Юліян — се імена учителів, що на вагу золота ідуть, отсе й учителі о. Б. Не дивно, що у його цілім життю виступають так ясно зарисовані переконання релігійні і національні, без згляду на людей і обставини. Отсе були його вартости житеві, які він виніс з гімназії, яку скінчив, здавши в р. 1894—5. матуру в Стрию. Їх розвій полягав хіба у сім, що з поширенням і поглибленням наук, що з новими обставинами і завданнями життя, сі переконання незмінні зазначували ся що раз новими вчинками.

Богословські студії відбув о. Базюк в Римі в грецькій колегії св. Атаназія від 1894—5 до 97., а від 97—99. в українській колегії в Римі та й в інституті Св. Августина у Відні до р. 1902. Будучи в Августінеум був о. Базюк один рік

сотрудником хорого тоді пароха церкви Св. Варвари о. Теофіля Сембратовича, а по його смерті був ще рік сотрудником при тій церкві. То був час сецесії. Адміністратором парохії був о. Ник. Семенів. В помешканю призначенім для сотрудника дозволив о. Б. замешкати академікам Українцям і всяке старанє о. Семенова, щоби в тім помешканю могли уряджувати свої сходини академики москвофіли, які гуртували ся коло общества „Буковина“, були даремні. О. Б. сему жаданю рішучо спротивив ся. Не була то легка річ, бо адміністратор мав нібито право розпоряджати ся і будиком, бо о. Б. мешкав тоді в Августінеум. Академики москвофіли почали тоді на підставі обітниць о. адміністратора домагати ся з уською рішучостию і погрозами віддання їм помешканя на уладженє Св. Вечера. На сі погрози дав о. Б. тверду і рішучу відповідь: „Увійдете там хиба по моему трупови“. У о. Б. не була се фраза, бо не була виключена й чинна зневага. Рішучість побідила і москвофільський вечір не від- був ся у о. Б.

Яко сотрудник добув собі о. Б. точностю і повагою відправи, добре приготовленими проповідями, пильнованєм сповідальниць, а найпаче благородним та щирим поведенєм любов і честь парохіян, як найвисших наших інтелігентних сфер так і слуг та зарібників. Тяжка недуга змусила одначе о. Б. до зміни місця і він обняв посаду сотрудника в Під-михайлю калуського деканату. Там пробув він від 4. VII. 1902. до 15. VII. 1906., лиш з перервою трьох місяців, в яких за старанєм Др. Євгена Олесницького і о. Юліяна Федусевича, був настоятелем руської Бурси у Стрию.

Від 15. VII. 1906. до 13. IX. 1907. був о. Б. адміністратором в Ясниках, янівського деканату. Тоді відбув о. Б. виборчу кампанію, в якій пережив два слідства, оскаржений о „бунт, забурження і гвалт“. По переслуханю 80 свідків про-кураторія відступила від оскарження, хотяй його товариші з трівогою думали про се, „чим то пахне“ сповненє обовязку Українця.

Від 13. IX. 1907. до 16. XII. 1908. був о. Б. адміністратором в Грабівці, калуського деканату, в найбіднійшій парохії цілого Підгір'я, в селі темнім, зубожілім, порослім жидівськими п'явками. Там заложив о. Б. читальню „Просьвіти“ і перевів розправу в справі отвореня школи. Тоді були там правибори до Союму, в яких люди голосували на правиборців, між ними й на о. Б. Коли люди почали голосувати на о. Б. „наші єгомость“, „єгомость Базюк“, „отец Базюк“, „наші священник“, „отец Олекса Базюк“, комісар виборчий зробив з него п'ятох кандидатів, які усі перепали. Тоді о. Б. упімнув ся за правом людей, а комісар випросив о. Б. з виборчого льокалю. Колиж о. Б. запротестував проти сего, комісар загрозив ужитєм жандармерії, а прикликана жандармерія загрозила ужитєм сили, коли о. Б. не уступить

ся. Доперва перед силою уступив о. Б., але нарід побачив, хто йому брат.

Від 23. XII. 1908 до 13. XII. 1914. був о. Б. душпастирем емігрантів у Бремен. Се час великої його праці для народу. Охорона емігрантів від визиску агентів, дбайливість про їх приміщенє і про харчованє в еміграційних домах та на кораблі, де він їх відпроваджував з останним поклоном від рідної землі, запомоги в грошах тим виселенцям, що їм бракло на дорогу — отсе поле праці його великого серця. Многі тисячі марок роздав о. Б. за тих 6 літ у формі беззворотних запомог і незвернених позичок. В урядженій ним каплиці, в якій він дбав дуже про величність відправи як в ризах, так і співі, пересувалось річно до 20.000 наших емігрантів та сезонних робітників, які тиснули ся усі до св. Сповіді, — одні трівожні перед великою дорогою „за велику воду“, другі заплакані, бо „своя земля їх кинула“. Їх усіх розрадити тай дати послідне слово надії, як то святе напутє, отсе було його завданєм день в день, через довгі літа. Не даром він усе поважний, ще глибше споважнів, тай сивіти почали його скрані та лоб, тільки людського рідного смутку осіло на його голові, на його гарнім чолі за той вандрівний час.

На сїм не конець його праці. В Бремен, Гемелінген, Дельменгорст тай в иньших фабричних містах та селах, були тисячі наших сезонних робітників, які горнулись під його душпастирські крила. Тому мусів о. Б. кожної неділі і свята мати дві Служби Божі і дві проповіді тай висповідати кільканайцять десятків людей, які приходили чи приїздили із подальших околиць, віддалених і о сотки км. від Бремен. О. Б. їздив також до них з місією.

Щоби прикрашувати каплицю тай удержати церковний спів, щоби через те заховати людей при вірі і у звязі з своєю народністю, щоби устеречи людей від неморалі і розстрати гроший, о. Б. поділив ся працею з ревними і щирими людьми з народу, яких він національно і релігійно освідомив і виплекав. О. Б. заложив дві читальні в Бремен і Гемелінген, вибрав організаторів поміж робітниками, іменував старших братів, яким поручив провід в релігійнім і народнім житю тих громад. Такі імена, як Харків Андрій, Швед Андрій, Дрогомирецький Михайло, Никола Сополіга, Мудрейко Іван, Кадай Гафія, Процик Катерина, Шуль Анна та инші, се імена людей, які не жажали ся для публичного добра свого народу жадної ні особистої, ні матеріальної жертви, се доказ, кільки одна людина може запрягти рук до праці, який широкий круг діланя може вона осягнути, людина, що уміє знайти людей і їх прикувати до ідеальних цілей тай привчити їх, як що і де вони мають, жертвувати із свого а для загального добра. Ті люди, то ясне свідоцтво його любови до свого народу, в якім він

потрафив найти і найкрасші дані до спільної праці і до спільної слави. Недаром цвило там і церковне і народне жите, а відїзд о. Б. з Бремен уважав нарід своєю величезною утратою, яку серед сердечних пращань оплакав рясними слезами.

Прямолінійний, отвертий та щирий у своїх поглядах і домаганнях, працьовитий, для себе строгий судя, а не вибагливий яко приватна людина, він добув собі у Німців глибоку честь. Тому управляючий бурміст міста Бремен, що своєю властїю рівнаєть ся пануючим князям, прийняв був о. Б. з великою честїю на пращальнім послуханю. Північно німецький Льюїд, що удержував сю місію, виразив у пращальнім письмі до о. Б. в найтеплїйших словах свою подяку за таку ревну і повну такту працю для духовного добра виселенців.

Католицьке духовенство Бремен і околиці, на знак єдності думки і ревности у згідній праці, на знак високо держаного прапора католицької ідеї і честі католицького духовенства, вручили відходячому о. Базюкови знамя незнищимої братної звязи — ручний хрест. Нашому станови вробив о. Б. на ново у німецького духовенства захитану добру опінію. Що се за скарб, може оцінити лиш той, кому на чужині прийдесть ся працювати і користати з того капіталу. Я його наслідник у Бремен відчув се, бо мені від першого разу отворились усюди — де моя служба сего вимагала — двері і прихильні серця, бо „ваш попередник був пишний чоловік“, як вони мені усі у вступних розмовах говорили.

Дня 31. XII. 1914. приїхав о. Б. у Сараєво, де замешкав зразу у о. Францішканів, а потім у монастирі білих Сестер, званім „Люрд“, в якім о. Б. мав для душпастирських цілий каплицю. Вже з початком лютого вибрав ся о. Б. у першу інформаційну подорож по усіх парохїях і кольонїях і ся подорож тревала до половини марта 1914. В парохїях Прнявор, Деветїна і Дубрава стара були уже побудовані церкви і парохїяльні будинки, які були одначе задовожені. За старанєм о. Б. дала висока Влада т. зн. краєве правительство до його рук в протягу трьох літ 6.000 Кор. на сплату довгів і на особисті підмоги для духовенства. За час апостольської адміністратури о. Б. куплено в Деветині ґрунт під власну церкву, у Дубраві старій збудовано економічні будинки, а часть висше згаданого гроша призначено на купно ґрунту для парохії в Козарци. На Могінці-Лїшня вибудовано мимо воєнного часу гарну церкву. Сю працю своїх парохів підпомагав о. Б. морально і матеріяльно.

Від 17. VIII. до 23. IX. 1914., відбув о. Б. знов подорож візитаційну, а разом і місійну по усіх більших кольонїях. Народ витав як і першим разом свого Владику горячо і з честїю тай горнув ся увесь до сповіди. Наслідком

другої подорожі було уложене ясного пляну, після якого хоче о. Б. своєму народови помочи як в духовім, так і в матеріяльнім згляді. В тій цілі вніс о. Б. по личній аудієнції у спільного міністра фінансів Др. Кербера в вересні 1915. р. письменний меморіал до Високої Влади.

Будучи рівночасно і душпастирем парохії Сараєво, яка не має більше чим 20 душ Українців, виїздив о. Б. в душпастирських цілях в кольонії Дервент, Вареш і Плехан, які мають по 20 наших родин поселенців т. зн. в приближенню по 100 душ. До сеї парохії належала також лісова кольонія Завідовіц, в якій пробувало звичайно коло 2.000 лісових робітників.

Та що з початком війни як пароха, так потім і усіх робітників, в числі понад два тисяч, покликано до війська, так сю парохію на разі звинено. Колиб не се, то о. Б. мусів би був і сю парохію обслуговувати.

Літом 1916. був о. Б. знов на кольоніях в душпастирських цілях. Поїздка ся тревала три тижні. В сім часі узи-скав о. Б., на просьбу пароха з Деветіни у Високої Влади признание ґрунту — 25 дунумів для дяка у Деветині.

Цілий час свого побуту у Сараєві старав ся о. Б. о се, щоби міг свій осідок перенести до Баня-Люки, що й стало ся дня 1. І. 1917. О. Б. обняв тут і ново отворену парохію, бо лиш під тим услівем згодила ся Висока Влада на перенесене осідку Апостольської Адміністрації із Сараєва в Баня Люку. Сей тяжкий обовязок прийняв о. Б. попри свої обовязки Апостольської Адміністрації тому, щоби бути в осередку своїх кольоній.

Сама парохія не має дуже много душ та за те розкинена вона на великім просторі. І так: Баня Люка має 70 гр. кат. Українців, Буковац, найблизше сусідство, має 5 родин — 30 душ. Яблань, віддалений 13 км. має 30 душ і маленьку капличку; Іванська кольонія має 45 душ. Люди були стрівожені польською агітацією і вже хилили ся до латинства. Церовляни, від Баня - Люки віддалені 46 км., 20 хат — 100 душ. Бакінці — 20 км. віддалені, 5 хат, до 30 душ. Опсечко, 14 км. віддалене має свою церквою, 70 душ гр. кат. Там єсть і державна школа, до якої ходить 7 наших дітей, яких катехізму учить о. Б. Ті усі кольонії і оселі мусить о. Б. обїзджати по черзі і обслуговувати. Перед Великоднем 1917 р. відвідав о. Б. Дервент і Сараєво. Ся поїздка тревала 10 днів. Від половини серпня до пізної осени цельбує о. Б. в кожній парохії в храмові дні, де проповідає і сповідає. Отсе маленький образець його душпастирської, місійної праці.

Тай ще одно велике діло зробив о. Б. В часі між відходом о. мітрата Жука а приходом о. Б., збулась вікова, історична хвиля, вибухла світова війна. Як у Галичині, так і у Босні попав наш нарід у тяжке а не справедливе підо-

зріне зради своєї держави. На такий терен прийшов о. Б. Ось по першій візитації в марті 1915 р., зробила жандармерія в Камениці в читальні „Просвіти“, яку о. Б. підчас візитації був відвідав, два несподівані труси. На се поведене жандармерії вніс о. Б. зажалене і отримав від Високої Влади повне задоситьучинене. Так само поступав о. Б. у кождім поодинокім случаю, в яким треба було нашим людям виборювати правду і усталював поволи у Влади думку, що українське населене Босни не дає найменшої притоки до недовірчивого поведеня із сторони властей і поліційних органів.

Не була то легка річ, але о. Б. її доконав. Своім рішучим поведенем і добутих своїми виступами і своєю працею авторитетом, розвіяв о. Б. і у найвисших кругах усяке підозріване нашого народу рішучо і основно тай заощадив через те нашому бідному людови терневого шляху, який уже й починав ся був то слідствами то арештованями, які одначе устали і наш нарід зажив правом свободних горожан у своїй державі. Се превелика заслуга о. Базюка.

Відповідь Правительства на меморіал Апостольського Адміністратора о. Алексія Базюка дана 1. VII. 1916. Ч. 4871.

1. Спільне міністерство фінансів годить ся на перенесене осідку Апостольської Адміністрації із Сараєва у Баня Люку під услів'єм, що о. Б. сам перейме управу ново утвореної парохії Баня - Люка, а парохія у Сараєві зістане звинена і прилучена до парохії Завідовіч.

2. В справі отвореня нових парохій Правительство візьме сю справу під розвагу аж з настанем нормальних відносин, по заключеню мира. Доперва тоді Влада переведе конкуренційну розправу і коли парохіяни згодять ся на квоту, якою причинять ся до удержання пароха, правительство із своєї сторони причинить ся до удержання пароха, до висоти 2.000 корон річно. Правительство зазначає при тім, що коли скріпить ся економічна сила українського населеня у Босні, то і вже признані субвенції для існуючих парохій, в висоті 2.000 кор., будуть зредуковані до квот, які правительство признає парохам польських кольоністів.

2. Правительство признає 1.000 кор. субвенції річно для дяка в осідку Апостольської Адміністрації.

До сего додам лиш, що о. Б. за сам харч дяка платить 120 кор. місячно, дає йому помешканє, опал, світло і убір тай покриває його дрібні видатки.

3. Правительство єсть готове уже тепер субвенціонувати будову церкви і помешканя для Апостольського Адміністратора у Баня - Люці, о скільки на се вистарчать у Влади средства, зазначає одначе, що головну квоту мусять зложити вірні дорогою конкуренції.

4. Дві стипендії для учеників гімназії, якіб потім посвятили ся духовному станову і душпастирській праці у Боснії, правительство признає і поручає Владі виплату гроший.

Щоби мати можливість просити о такі стипендії о. Б. і заступник секретаря Влади др. Іван Ключенко давали двом ученикам річно по 240 кор. підмоги із своєї кишені. Тепер на державній стипендії єсть уже один ученик в III. класі реальної гімн. у Бая - Люці, а друга стипендія є хвилюво вільна, бо вибраний на неї кандидат не мав охоти до науки.

5. Основане елементарних українських шкіл в кольоніях Дубрава нова, Дубрава стара, Деветіна і Каменіца візьме Влада під розвагу аж по війні. Правительство зазначає однак, що лиш часть коштів понесе Влада, а то після закону з 25. XI. 1913 р. що до основаня, веденя і удержаня як шкіл, так і учителів. Прочі кошта мусять зложити самі громади, після їх економічної сили. Правительство не бачить жадної перепони, щоби у таких школах учено попри сербохорватську мову також і української мови.

Зазначую, що в тих громадах нема до тепер жадної школи, діти не уміють ні читати ні писати, а війна і високі кошта науки не позволяють людям своїх дітей посилати до міських шкіл. Одиниці, які пішли чи то до промислових шкіл, чи просто до ремесла — а їх можна на пальцях почислити — так похорватчили ся, чи посербили ся, що тепер і не хочуть по українськи говорити, а коли й говорять у власнім інтересі, то дуже каліченою мовою.

6. Основане кас Райфазена в українських кольоніях — документ уживає усюди слова руський — лишаєть ся цілком ініціативі самихже кольоністів, як се єсть не лиш в німецьких кольоніях, але навіть у тутешного населеня, яке усі господарські товариства самопомочи, як каси ощадности і кредиту, товариства зарібкові і господарсько-торговельні освоює власними силами. Однак Влада єсть готова сі стремління сильно підпирати і їх розвойови чинно пособляти, коли сі товариства уладять ся доцільно економічним основам і інтересам краю.

Зазначую, що наші люди прийшли тут в 70%, без гроша, коня, плуга і сокири. На те усе, на ціле загосподароване мусіли вони запозичити ся в сербських і хорватських банках, у яких многі з них ще до нині платять свої довги нераз й на 12⁰/₀.

7. Будову українського „Народного Дому“ у Пняворі, в виду інших пекучих потреб часу, полишаєть ся цілковито ініціативі і жертвенности українських кольоністів ¹⁾.

¹⁾ Пнявор єсть повітовим місточком головного контингенту наших кольоністів, із староством, судом і клепами. А що наші люди

8. На питанє що до уділення концесій церковним громадам на веденє торговельних і зарібкових спілок, правительство не може загально відповісти. Влада мусить собі навіть застерегти, що вона до кожного конкретного случаю займе своє становище¹⁾).

9. Що до наділу безземельних українських кольоністів „комірників“ царовиною Влада робить уже потрібні до сего студії, а про обсяг сеї акції повідомить у свій час Апостольську Адміністратуру²⁾).

10. Що до побору дров з державних лісів, то на се питанє можна буде відповісти в злуці з попереднім, аж по переведеню потрібних студій³⁾).

мусять там іти чи їхати й десятки км. і там ночувати, то о. Б., аби зберегти людей від нічлігів по кафанах, чи турецьких „ганах“, де люди мають велику нагоду до розпусти і п'ятики, задумує вибудувати хлопський заїздний дім, тай помістити в нїм усі наші повітові культурні товариства.

1) Спроби в веденя в жите таких склепів і спілок я описую в житю бутю кожної парохії.

2) На жаль є у Боснії ще і безземельні українські люди, яких часть виводить ся із тих виселенців, що жлучи з початком еміграції на наділ та не дїдавши ся його в слушний час, по витраченю послїдного гроша на прожиток, а навіть на п'ятику, мусїли піти до лісових робіт у Завідовіч. Там мали вони добрий зарібок, так тому уже й не журили ся надїлами, аж прийшла війна. Мужі пішли до війска, а їх жінки з дїтьми остали ся на державній „підпорі“ і бідують. Ті люди хотїли би тепер „царовини“. Друга часть комірників прийшла до Босни, заманена листами несовістних, по части й своїх людей, тоді, як уже Влада не давала „царовини“. Третий рід комірників становлять ті, яким дана царовина і по викорчованю і по справленю, із за лихости ґрунту не дає навіть тільки зерна, щоби вони могли скромно прожити. Ті усі з малими вїймками, які пішли чи на денні зарібки, чи на службу у міста, пішли в комірне, т. зн. вони роблять на третину на ґрунтах турецьких бегів та сербо-хорватських кметів. Завданєм комірників є викорчувати ліс, а узисканий ґрунт справити на рілю, за що вони мають право, після контракту заключеного на довші літа, уживати сего поля, луґу і ліса, віддаючи властителям що року лиш третину земних плодів. Не один з тих комірників утік на сей спосіб від бїди і доробив ся хліба. Але туга за своїм кусником поля, за своєю власною хатиною, казала їм звернути ся з просьбою до о. Б., чи би він не ввєднав у Влади яких надїлів ще й для них. Таких зголошених родин має о. Б. 17. Іх єсть, розумїєть ся більше, та годї тепер із за воєнного часу перевести докладну статистику, а при неграмотности і непорядности наших людий, годї який будь спосіб найти, щоби зібрати потрібні, докладні дані. Та коли ся справа дійде до щасливого кінця, тоді о. Б. зробить її по усіх кольонїях Босни голосною і потребуєучи зголосять ся.

3) Вже і дерева людям не стає, хоч Босня така богата в ліси, але к господарка в тих лісах пожаляє ся Боже! Коли нашим людям виділювано царовину Влада продала у перід усьо грубе дерево тартакам. Доперва по вирубі, чи по зазначеню на вируб тих дерев, могли люди брати ся до корчованя ліса під управне поле. Щоби собі улекшити сю дуже тяжку роботу, а при тїм і справляти землю, люди корчували ліс на сербський спосіб — підпалюючи дерева. Коли дерево в пни на стілько вигорить, що держить ся лиш одною стїнкою, тоді його стручують, а пень викопають. Кілько таких спалених штовбурів, кілько неужитого дерева гниє по лісах, сего і не счисливби. А ліси

Додаю при тім, що наші люди ще й до нині не суть інтабульовані на свої ґрунта. Вони мали у своїх руках лиш посвідки, що сплачують, чи уже сплатили царовину. До перва за почином о. Б. звернули ся люди до старосів з просьбою о остаточну інтабуляцію і справа є в тоці.

(Даліє)

Огсе я навів докладно відповідь Правительства на меморіал о. Б., бо нічого красше не освітлює цілої просвітної і економічної мізерії нашого там люду, як отсі питання, обняті тим меморіалом. Значить о. Б. мусить прямо з пропадної глибини викотити дуже важкий камінь, на верхи — будівлю, уладнаного просвітного і економічного життя нашого люду у Босні. І камінь, що його рушив Ексцелленція гр. Шептицький, а піддержав о. мітрат Жук, дістав ся тепер в дуже сильні руки о. Базюка. Чоловік, який мимо свого високого становиска, потрафить бути слугою всіх, який до тої міри не любить безладдя у своїй хаті, до тої міри любить точність і гармонію життя, що він потрафить по їдженю сам крушини із стола позмітати, хату попрятати, собі і гостеві, коли той ще спить і не бачить сего, убране вичистити, як слуга не має часу, чоловік, що у него день праці починає ся уже о 4½ з рана, доти хіба не спічне, доки не уладить того життя і у своїй дієцезії. Здоровле так конечно на сім становиску він має, а проче Бог поблагословить, коби лиш о. Б. усе діставав таких добрих і вірних співробітників, яких він має тепер у своїм духовенстві.

(Даліє буде).

самі? Що у них Бог посіє, що насія вітер рознесе, те і росте в неладі, підшите буятом, рід папороти, якого солодкий корінь становить в зимі поживу для безрог, що стадами цілими ходять по тих лісах тай риють землю за тим корінем, за одинокою поживою в зимі.

Свщ. Вячеслав Бєльоглавек.

Евхаристійне Різдво.

(К о н е ц ь).

III. Проповідь на неділю по Різді.

Ісус дає тим, що Його приймають, до задержання життя — любов.

Сія єсть заповідь моя да любите другъ друга, якоже и азъ возлюбихъ вы. (Іван 15. 12).

Дорогі в Христі!

„Отъ исполненія єго мы вси пріяхомъ и благодать возъблагодаръ“.

Зі стола Його простертого, зі щедрого Його хліба небесного всі взяли ми ласку понад всі ласки. Беремо оживляючу силу для життя Божого на землі і в вічності. Говорив я минушого разу, що з Найсвятійшої Тайни черпаємо віру як найголовнішу житєву силу, тепер кажу, що беремо ще більше, ласку понад всі ласки, черпаємо любов також.

Черпаємо отже ту силу, що без неї людське житє є нічим, без неї нічим не є язики людські, анї ангельські, без неї марні є пророцтва, без неї злишною є, а навіть шкідливою всяка наука, без неї без пожитку є і віра, що гори переносить. Приймаєм отже ту любов, що є головною осію життя, ту любов, що єсть терпелива, добротлива, ту любов, що незавидує, не робить нічого задля слави, не гордує ся, не є жадобна почеси, не глядить за своєю користію, не огірчує ся, не мислить зла, не радує ся беззаконністю, але радує ся правдою, ту любов, що всьо зносить терпеливо, всьому вірить, на всьо надіє ся, всього терпеливо чекає, ту любов, що ніколи, ніколи не минеть ся...

То єсть та любов, котрої світ не знає і не має. Бо світ коли хоче людей злучити, щоби в згоді провадили житє, починає собі часто так, що тих, котрі не подають ся, коротко вбиває. Поступає подібно, як осьмичленне товариство розбишаків, як його змалював коротким почерком Аристотель. Щоби між собою тих вісьмох прийшло до єдності, вбило найперше чотирох тих других чотирох, відтак з оставших чотирох вбило двох других двох, в кінці з оставших двох вбив один другого і в той спосіб осягнули єдність...

Але так не робить Ісус, що прийшов, не щоби сіяти довкола себе смерть і знищенє, але щоби подати житє світові. Ісус сполучує світ любовію, щоби всі були одно і тому кличе й диких орлів до свого пожертвованого тіла, тому

громадить своїх приятелів довкола свого стола, тому подає любов в Найсвятійшій Тайні.

Лиш ми вірні християни є глибоко о тім пересвідчені. „Адже ми вѣровахомъ любовъ“ (І. Іван 4. 16). Адже ми видимо на власні очі, як тут роздає ся любов, адже ми те чуємо на власні уші, бо всьо тут кличе голосно: „Тако бо возлюби Богъ міръ“ (Ів. 3. 16), кличуть для нас слова св. Письма, приготавляючі на послідну вечеру „возлюбь своя сущія въ мірѣ, до конца возлюби ихъ“ (Ів. 13. 1).

Кличе отся вязниця, отсе святе місце, де Він вірно в день і в ночі увязнений перебуває, в любові Його кличе отсей жертвенник, той стіл розпостертий і всіх призивающий. О віримо любови, що тут уділяє ся і розділяє! Адже тут всьо гомонить і палає любовю. Любовю горить той холодний металъ, де Він мов в яслах для нас кладеть ся, любовю дише вид бідного хліба, котрим то видом заслонює ся лиш з любови до нас, любовю палає і той вид простого вина, щоби могла огнем розпалити наші серця.

Так дорогі, ми увірили любови.

Ми віруєм тій любови, як увірив той, що отсї слова в Євангелію написав. І коли святкуємо свято Різдва Господнього, варто пригадати собі й на Івана, любимця Господнього. Він є живим свідомством тої великої правди, що в Найсвятійшій Тайні уділяє ся любов. То єсть правдомовний і вірний свідок, що написав:

Єже бѣ исперва, єже слышахомъ, єже видѣхомъ очима нашими, єже оузрѣхомъ и руки наша осязаша о словеси животнѣмъ (І. Іван 1. 1).

Те звіщаєм вам, то єсть свідок, що ним радує ся св. церков співаючи: „Возлегъ на перса Ісусови, Оучителя и оттуду разумѣлъ єя неизреченная, неизреченныхъ тайнъ Самовидецъ зрѣтель неизреченныхъ откровеній“.

Той отже св. Іван Богослов, що прилягши на груди Ісусові зрозумів таїнство небес, відчував, що діє ся в серци Божім, який будучи зовсім близько, чув кожде слово і видів кожде зворушене любови, коли Учитель взяв до своїх святих рук хліб, коли підніс свої очі до свого Отця небесного, коли благословив, ломив і подавав, кажучи: Приймите ядите, сіє єсть тѣло мое. Тогди міг видіти і власними руками дотикати ся чаші, котру взяв відтак Ісус, благословив і давав з неї пити кажучи: Пийте отъ нея вси, сія єсть кровь моя. Але не тільки, що видів очима і відчував ушіма і міг дотикати ся руками, він також з рук Господа приймав ті небесні дари і з ними і в них любов Божу.

І пив з чаші Господньої любов і напив ся — і був безнастанно напоений тою любовю до сотки літ (бо тільки літ прожив той св. апостол).

Напоїв ся тою безмежною любовю сейчас по послідній Вечері. Найкрасшими словами любови в своїм євангелію зазначає, що немав о нічім іншій мисли, лиш до тих слів любови Христової. — Ані одного слова любови не бракувало єму:

Ся єсть заповѣдь моя, да любите другъ друга, якоже возлюбихъ вы (Ів. 15. 12) Болши сея любве никтоже имать. да кто душу свою положить за други своя (Ів. 15. 13), Якоже возлюби мя Отець, и азъ возлюбилъ васъ: Будити въ любви моеї (Ів. 15. 9).

Літа минають, але Іван в горячій любови безнастанно і вірно приймає, ще любить. Так здає ся, що з літами прибуває єму ще горяч любови. Святої ревности ані горячий олій, в який єго вкинули, не може вгасити.

Ані прогнанє на острові Патмос не може вдусити його любови, ані тоє велике море довкола.

Літа дальше пливають, а Іван в силі хліба гряде вже до сонного року житя, ладить ся до смерти. Ані час, що всьо нищить, ані старість, що всьо крушить, не можуть одоліти його любови. Іван ще яко столітній старець говорить о ній: „Любовь бо, як та смерть кріпка“, (Піснь Сол. 8. 6.), ба навіть сильніша ще, бо побідоносно переходить через гріб в вічну любов, яка ніколи не минаєть ся.

Бачили ви тепер, дорогі в Христі братя, живу любов живо ось перед очима, послушайте ще її, вона буде до вас говорити, бо св. Іван лишив одво євангеліє, три листи і откровенє і в тих письмах говорить і кличе через тисячі літ до всіх християн, як до своїх дітий.

„Возлюбленні; возлюбимъ другъ друга: яко любви отъ Бога єсть. — А не любяй Бога, не позна Бога, яко Богъ любви єсть“.

Але коли хочете любити ся, ходіть за любовю Божою там, ідіть за любовю Божою там, де я за ньою ходив, до чаші любови, до Найсвятійшої Тайни. І так ідіть наперед до св. сповіди:

Пишу вамъ, чадца, яко оставляются вамъ грѣхи имени моего ради. (Іван 2. 12.). Аще исповѣдаємъ грѣхи наша, вѣренъ єсть и приведенъ да оставить намъ грѣхи наша. (І. Ів. 1. 9).

По щирій, святій сповіди приступайте часто і радо до св. Причастія. Знаєте, що я вам слова Господні вірно зазначив:

Дѣлайте не брашно гиблющее, но брашно пребывающее въ животъ вѣчный. (Ів. 6. 27).

Не давайте зводити ся нікому від зрадників і відступників, котрі покинули правдиве християнство і станули проти Христа:

„Чадца, никтоже да льститъ вы“ (Ів. 1. 3. 7). „И нинѣ антихрісты мнозы быша... отъ насъ изыдоша, но не бѣша

отъ насъ : аще бы отъ насъ были, пребыли оубо быша съ нами. (І. Ів. 2 18. 19).

Ви однак віруйте, ви будьте вірні, адже маєте свого Бога, з вами перебуваючого.

„Пишу вамъ отцы, яко познасте безначального : пишу вамъ юноши, яко побѣдите лукавого. Пишу вамъ дѣти, яко познасте Отца...“ (І. Ів. 14. 15).

Але не жадаю від вас тільки, щоби ви радо і часто ходили до стола Господнього, жадаю, щоби ви ходили добре приготовлені, д о с т о й н о. Не так, як злодії, що до ганебних рук своїх беруть також святі скарби і їх оскверняють, не так як святокрадці, що затаюють нарочно тяжкі свої провини і відтак до своєї брехливої душі, оганьбленої гріхами, приймають свого Бога. Ах сини мої, лиш того ні! На Г. Бога, лиш того ні! Я Іван вас закликаю. Я сам знав одного такого, коли згадаю, серце мені пукає. Було то при Тайній Вечері, коли ми всі аж до сліз зворушені й Тіло Господнє приймали щирим серцем, один з нас так само прийняв, але без чутя до зрадливого серця. То був той — не хочу його задля важкого болю назвати по імені — той, котрому Учитель подав хліб, хоч він не був його достойний, той котрий потім з розпуки повісив ся. Сини мої, тільки з щирим серцем і чистою совістю приступайте! Тільки щиро!

Та любов в Найсвятійшій Тайні єсть також щира, вона ніколи нас не обманула, ані не вивела в поле, й тому не заслугує, щоби ми її обріхували і обманювали. Тому щирю любов приймайте сердечно!

І я не маю більшої ласки і радості над ту, як щобим чув, що сини мої ходять в правд! (ІІІ. Ів. 1. 4); що ходять також гідно до трапези Господньої і приймають сердечну любов Божу сердечно.

ІV. Проповідь на Новий рік.

Ісус роздає тим, котрі Його приймають — надію.

„Въ мірѣ скорбни будете:
но дерзайте, яко азъ побѣ-
дихъ міръ“ (Ів. 16. 33).

Найдорозші в Христі!

Погас нам як те світло рік старий, а новий ще не розгорів ся. Стоїмо в темноті. Є нам так, як би ми вийшли з освітленого дому, де пробували через довший час в ночі, звідки випроводили нас поза поріг, сказали „з Богом“, замкнули і погасили світло. То є прожитий рік життя. А ми відтак зупиняєм ся серед сірого поля у темноті. Що буде

в новім? не видимо, не знаємо. Ми могли би допустити лихії думки, як ті многі, що питають ся: По що іменно та ціла іграшка з чоловіком? По що закрита перед нами пропасть? Чому не видимо ціли житя, чому очікує кожного насз гріб? (Йов. 3. 23).

Однак таких чорних думок ми нині до себе не допустимо, не можемо, не сміємо — бо ось стоячим нам в темноті засіяло в сірім поли світло: „И свѣтъ во тьмѣ свѣтится“ (Ів. 4. 6).

Гідне подиву світло, яке запалало о півночи, іменно тоді, коли всі прочі світла в людських домах погасли. Пощо томити ся безнадійностию? Пийдім за тим світлом — пийдім — скоро!

Приходимо до опущеного вертепу за Вефлессом. Чим близше, тим яснійший блеск розливає ся довкруги. Що то є? Родить ся тут, в тій хатинці нове сонце, аби звідси вишло, озарило новий день, новий рік, новий світ, нову вічність. Вступаєм перед нього, падаємо на коліна, бо то є світло велике, алилуя, світло правдиве, яке просвічує кожного чоловіка, світло ясне, що світить на розпугтях і кличе: „Азъ есмьъ путь“.

Дорогі приятелі Христові! Хтож би на порозі нового року був без надії? Адже являє ся йому надія жива, благодатна, положена в яслах: Дитя Боже, що з усмішкою поздоровляє його і простягає до нього рученятя. О свята надіє наша! Хтож би міг в розпуці звисити голову і з болю сплакнути, коли ласка Бога нашого показала ся всім людям і вчить нас, щоби ми вирікаючи ся безбожности і світових пожадань, осторожно, праведно і побожно жили тут на тім світі, очікуючи блаженної надії...

Ісус Христос є благословенна наща надія. Чим же є без надії жите наше? Однак відповіджте нам вперед, чим є без надії поле? Пустиня? Чим є без надії дерево? Сушник? Чим є без надії птиця? Опускає крила, звіщує голову і спадає з гіляки, як камінь. Чим без надії звіря? Залізе в гушавину, простягає ноги і гине. Що без надії чоловік? Так, дорогі братя біднійший, як пустиня, більше трівожний, як зісохле дерево, що як білий кістяк простягає до ліса і до неба завмерші гіляки, нужденнійший, як на землю упавша мертва птиця, грізнійший, як в гушавину упавше звіря — єсть самоубийником. Він то страшний повішеник, що годі на нього повішеного без ляку поглянути, єсть посинілим потопельником, що заграз в bagno і болото, він є — бою ся тоє сказати — мабуть і на вічні віки осудженим, бо опинив ся над пропастию, де стоїть надпись: Понехайте всяку надію ті, що там входите!

Милі приятелі! Дивимо ся сумним зором по пустинях безнадійности, стоїмо над пропастию вічної розпуки, то зможемо також оцінити, що то значить, що Ісус Христос є бла-

гословенна надія людського життя, що нам вливає надію до туземного життя і вічного. А де єсть те жерело, з відки Він її нам вливає?

Єсть то Він сам в Найсвятійшій Тайні, в котрій всім гідно приступаючим уділяє zarazом з вірою і любов'ю також і ту третю живоносну силу — надію.

Коли при послідній вечері подав всім ученикам хліб життя і коли засіли довкола з тим дорогим лікарством у нутрі, став Ісус говорити слова прашання. В тих словах була віра, любов і надія, отже те, що подавав в Найсвятійшій Тайні, те знов подавав зворушуючими словами. Як запевнював, скріпляв і утверджував запавшу їх думку ділом і словом:

„Да не смушається сердце ваше: вѣруйте въ Бога, и въ мя вѣруйте“. „Въ дому Отца моего обители многи суть — иду оуготовати мѣсто вамъ...“ „Неоставлю васъ сири: приїду къ вамъ“. „Въ міръ скорбни будете: но держайте, яко азъ побѣдихъ міръ“. (Іван 14. 1. 2, 18. 16. 33).

Яку отже иншу надію мав їм Ісус полишити, як самого себе: Адже я побідив і переміг цілий світ і я з вами. Щож я тут иншого для всіх переслідовань і для їх смертельних мук мав полишити? Щож иншого, як під видами умученого тіла, своєї пролитої крові, щоби та найдорозша Тайна була запорукою послідної побіди, славного воскресеня.

В часі різдвянім припадає памятка многих синів і доньок, св. мучеників, між ними єсть також Тома, архієпископ Кентербурський

Єму довелось вести спір о свободу віри зі своїм королем Генриком II. англійським. Архієпископ боронив очевидно свободи церкви, а насильний король поневолював церков. Настала борба, на яку зі страхом дивила ся ціла тодішня Европа, середньовічний Париж і Рим. Хто побідить? Хто буде сильніший? Здавало ся з початку, що король, бо був горячіший, більше насильний і не лякав ся ніякого оружя і средства. Архієпископ був слабший що до сили і значіння. Бо в давніших літах будучи королівським канцлером, много річий позваляв королеви на ганьбу церкви і в першім напорі задля своєї людської слабости приняв деякі королівські предложеня.

Але відтак настала зміна, якась незвичайна сила вступила до нього. Нараз видимо, як підняв ся, всі неправильности рішучо відкинув і в день суду в одежі понтифікальній з архієпископським хрестом в правій руці, до судової палати вступив на знак, що опущений від всякої людської помочи, і що покладає надію тільки на Г. Бога. Тим поставив себе під нетикальною охороною хреста і узброїв ся духовно.

Епископи, королівські сторонники, перелякли ся, барони і король сердили ся. „Чому приходиш узброєний?“ лютив ся на свого примаса єпископ лондонський. „Противиш

ся королеви, у своїй збруї приходиш до двору, але королівський меч має острійше вістрі, як твій жезл“, додавав підюджений архієпископ йоркський. „Оголосимо тебе зрадником і віроломником“, бурили ся прочі. „Чую, відповів спокійно Тома“. Відтак королівські барони принесли засуд на вязницю. Тома підніс ся, опер ся на хрест і прорік торжественно: „Ви мої діти в Бозі, ані право, ані розум не дозволяє вам судити вітця. Тому відкидаю ваш суд і віддаю ся під рішене спору через папу. До нього відкликую ся і під охорону католицької церкви і апостольського престолу відходжу“. Відтак опустив повільним кроком салю. На дворі привітало його множество народу об'явами почеси. Пішов на прогнане, але незломний в силі, незнищений в надії. І инакше не могло бути, бо і на прогнанню була з ним його сила і надія, Ісус в Найсвятійшій Тайні. Часто виділи, як прогнаний єпископ клячав перед вітварем і наслухував таємні слова:

„Томо, своєю кровю прославиш мою церков“.

Там затоплений зовсім в молитвах, зітхав: „О, коби те стало ся!“

Король про око уступив і немов би помирился, прикликав Тому опять до Англії. Тома вернув до своєї столиці в Кентербурі, нарід сипав йому на дорогу цвіти і красив катедру вінцями. Однак їхав як Ісус на цвітну неділю, торжественно — але на смерть. Чотирох заговірників, оруде короля Генрика, вступили з погрозами в його палату. „Даремно мені грозите. Колиби всі мечі Англії піднесли ся над моєю головою, однак мене не залякаєте, а в бою Божім крок за кроком мене побачите“. Заговірники з грозьбою прийшли і відійшли, щоби повернути з оружєм.

Архієпископ увійшов до храму, щоби там умерти. Приятелі хотіли браму замкнути, але архієпископ не дозволив, то не була його надія; хотіли, щоби в гробівці скрив ся, але то не була його надія. В тім дали ся чути кроки лицарства, що в повній збруї, з обнаженими мечами увійшли до храму з окриком: „Де є архієпископ, де є зрадник?“ „Тут я“ — закликав архієпископ Тома, — але не зрадник. Вкінці я готов для свого Пана і Господа умерти, щоби церков в моїй крові осягнула свободу і мир“. Так отже умирай, — сказав один з убійників і намірив ся з ударом в голову, котру хотів котрийсь з присутних духовних своїм раменем захистити. Рамя від удару посікано, архієпископа зранено, другий удар звалив його до степенів вітвара.

Хтож уляг? Мученик архієпископ? Ні! Слухайте дальше! Минали літа, а товпи спішили до гробу убитого. Спішив також один путник. Ледви побачив з далека вежу Кентербурську, зліз з коня, скинув пишні шовки, ззув чоботи, і в одежі каятника приходив босий. Скоро ноги його по каменистій дорозі набігли кровю. З сльозами в очах вступив до храму, прикляк перед гробом єпископа і з розпостертими

раменами приляг до землі. Хто був той подорожний? Король. Хто побідив? Той, що черпав надію з жертвенника, що міг благословити день своїх уродин і витати день смерті, день других уродин до життя вічного. А хто програв? Той, що покладав ся на свою силу, що без надії в Бога боров ся, хто в розпуці умер. Дієписець додає: Проклинаючи день, коли народив ся, умер король Генрик.

Так дорогі в Христі! надійте ся! Ви не є мучениками і ніколи мабуть не будете, але великі перешкоди і безчисленні турботи дожидають вас в році будучім і пізнійших літах. Адже певно будете мали як люди завзяту борбу о працю, о жите, о свої права, о своє здорове і щасте, будете мали також тяжку борбу як християни, о віру, о чисту совість, о спасенє своєї душі. Світ буде намагав ся вас одоліти, тисячі мечів повисне вам над головою. На світі будуть вас угнітати, — але надійте ся і приймайте хліб надії, надійте ся в того, що говорить: „Я є з вами“, надійте ся в того, що кличе: „Я переміг світ“.

Від Адміністрації.

 Просить ся надсилати залеглу посліплату за рік 1917.

ВСЯЧИНА.

Польськість східної Галичини. Проф. д-р Ст. Павловський мав на „Літ. арт. колі“ у Львові виклад про польськість Східної Галичини. Щоби виказати польськість Східної Галичини сягнув д-р Пав. в далеку минувшину, аж до 12-го століття, коли то Поляки почали громадно поселювати ся в Схід. Галичині, яку опісля в 14. ст. заняв Казимир В. Сей король, заставши в сій части краю з більших міст тільки Львів, Перемишль, Галич і Тереховлю, почав тут колонізаційну працю, залюднюване пустих областей, будову міст, замків і сіл, які майже всі є польським ділом! Ся праця тревала через 15, 16, 17 і 18. століття, а цілію її не було винародовлюване місцевого населеня, заборча експанзія, але думка створити тут „передмуре християнства (!!)*“. Поляки прийшли на сю землю як „творці“(!), здобували право і силу витревалою господарською працею. Задля нестачі народного освідомлення, внаслідок байдужности шляхти і клиру почало звільна населенє приймати гр. кат. обряд; значна часть теперішних Українців се давні зукраїнщені Поляки (!!).

Польські предки бачили те зло, але оправдували його переконанем, що польські живла зукраїнщені повернуть колись до Польщі силою мріяної унії, що польська державність так сильна, що зуміє удержати при собі ті живла. За часів польської республіки приналежність до якогось віроісповідання не рішала про приналежність національну: се зазначило ся доперва в порозборовій добі. В Галичині австрійське правительство йдучи в напрямі освідомлювання національної політики, вказало на віроісповідні ріжниці. І почато відтепер уважати латинника Поляком, а гр. кат. Українцями. В р. 1857 заряджено перший спи: населеня, котрий виказав в Галичині 42 проц. Поляків, а 45 проц. Українців. Слис з р. 1869, отже з часів вже менше абсолютних і для Поляків корисніших; дає вже 46 проц. Поляків а тільки 43 проц. Українців. Від тої хвилі число рим. кат. Поляків постійно росте і коли в р. 1869 відношенє Поляків до Українців (в Східній Галичині) рівняло ся 1 : 3, то в р. 1910 вже 1 : 2. Помимо того в літах 70—80 мало зробили Поляки — жалуюсь д р Павл. — на поли народного освідомленя, ба навіть поносили неоглядно значні втрати.

В многих громадах корінно мазурське населенє зникло цілковито. Недостача польських шкіл і костелів причиняла ся знаменито до того, що населенє громадно принимало гр. кат. обряд. (Прим. в р. 1907 стверджено, що на области львівсько-перемиської дієцезії костелів є три рази менше, чим церков, а рим. кат. священників 935 припадає на 2000 з горою гр. кат.). Поволи останними літами повертають Поляки до того, що віроісповіданє є синонімом народности і вони бачать, що при помочи костела та шкіл зможуть відискати понесені втрати.

Дальше поясняв д р Павловський на своїй мапі статистичні обчисленя, зроблені після одиноко, на його думку, відповідної віроісповідної критерії. Сими обчисленнями обнято в Галичині 4338 громад, в котрих мешкає 3.400 гр. кат. а 1700 рим. кат. Галичина отже се край мішаний, на заході чисто польський (?), на сході польсько(!) український. З 4338 громад 43 проц. має понад 25 проц. а одна четверта громад більше як 50 проц. рим. кат. населеня, що замешкує переважно більші громади. Прелегент виказував дальше, що етнографічна і віроісповідна границя між польською областю на заході а мішаною на сході є мертва, національна борба там покінчена; громади мають абсолютну більшість польську або українську. На сході переважно кипить завзята національна борба на польську некористь, польський елемент переступив вже долішний і середний Сян та пересуваєсь постійно на схід трема шляхами: з Ярослава до Рави Руської, шляхом Мєстисько Городецьким і шляхом Стривігору. На далекім сході повстають сильні польські огнища, пере-

довсім здовж подільських ярів є громади з польською більшістю.

Що до будучности нічого напевно не можна сказати — кінчив прелегент. Та на підставі змін, які зайшли в десятиліттю 1900—1910, в котрім в $\frac{2}{3}$ громадах прибуло рим. кат. населення, а тільки в $\frac{1}{3}$ убуло, бачимо, що „наш національний стан посідання переходить зміни повільні, еволюційні, на нашу користь (в чім велика заслуга тихих робітників костела і піонірів народної просвіти) — і се дозволяє нам глядіти ясно в будучність“.

Вісти з Товариства ср. А. Павла. З головного виділу Товариства. В марті с. р. були поміщені в „Ниви“ дві відозви виділу Товариства св. Ап. Павла до духовенства. В одній відозві прошено Всч. Отців, щоби вступали в члени Товариства і відновили в кождім деканаті давні кружки. Заразом вказано програму для діяльности тих кружків, як вона була обговорена на загальних зборах, і яка мала би в сих тяжких часах духовенством в області церковній, просвітній, гуманітарній і економічній одноціло сповнятись. В другій відозві поручено спеціально опіку над осталими сиротами і вказано різні способи, якими можна би ту важну задачу в легкий спосіб переводити.

На жаль, хоч та відозва обнімала дуже актуальні справи, які так і преслились до осущення їх, однак вони не принесли більшого успіху. Певно, що поодинокі священики трудилися в сказанім напрямі; однак ми не чули, щоби отворено для тої ціли по деканатах формальні кружки і щоби розведено через них плянову і зорганізовану роботу всего клиру. Навіть сирітські захисти, на котрих удержане офірувалось правительство давати свої гроші, основано в нашій дієцезії ледви в двох місцях! І сталося таке, що хоч кінчить ся вже рік, то головний виділ не одержав ще ні з одного деканату вісти: чи відновлено там Кружок і що в ній роблено. Яка шкода виходить звідси, не треба доказувати. Велика більшість парохіяльних священиків, не маючи осередка поради, ходила манівцем і незнала, як в найживотніших справах собі і своїм парохіянам порадити. Дальше діяло ся, що заходи духовних одиниць в різних важних потребах не находили в адміністраційних власт. й належного послуху, — коли противно які небудь організації, як де станули, відносили у всіх властий світлі успіхи.

Ввиду так невідрадного стану справи розіслав виділ Товариства св. Павла недавно до своїх мужів довіря в деканатах нову відозву і молив їх: щоби на найближшій соборчику або на яким другім зборі клиру постановили відновлення свого Кружка, вибрали голову і чинного секретаря, котрі були би спружинами всего діла і вели кореспонденцію з поодинокими членами і головним виділом, збирали член-

ські вкладки, займали ся ширенем видавництва і взагалі провадили роботу цілого Кружка.

Нова відозва кінчить ся словами: Всечестні Отці! Наше духовенство і нарід впали тяжкі удари, як через війну так і по за війною, котрі вимагають вже не одиничної, але усиленої, зорганізованої, обдуманної праці. А тимчасом найбільша часть священників стоїть безрадна і не знає в сих злиднях, як собі і своїм вірним помочи. Крайна отже пора зеднатись і спільними силами шукати заради. З окрема треба нам обмірковувати: як вести і приміняти нашу душпастирську працю до ничішних потреб народа під зглядом релігійного і морального єго піднесення, — і як радити собі і народови при матеріяльних знищенях і всяких зазнаваних кривдах. Одна і друга справа є безмірної ваги! Спеціально що до другої справи найшли деякі священники відповідні способи заради і осягають для себе і парохіян добрі результати. Наші Кружки мали би отже і під сим зглядом задачу познакомлювати весь загал Клиру з тими способами і закріпити всіх до солідарної оборони своїх прав і до ведення праці. В зєдиненню відчуємо і самі більшу силу в собі і заставимо й компетентні чинники до більшого узгляднення наших суспільних потреб.

Під сим кличем взиваємо всіх Всечестних Отців до відновлення Кружків і до живої праці в них. Чекаємо на добрі вісти“.

Не потребуємо додавати, як високий вже час злучитись нашому духовенству в своїх станових Кружках, і як великі користи приносила би така спільна праця і самому клирови і народови. Та для практичного переведення сего діла позволяю собі додати ось такі замітки.

Гадаємо, що в кождім деканаті повинно би найти ся кількох живіших священників, котрі взяли би сю справу в свої руки. Се й головна річ! Всі духовні відчують нині потребу живішої роботи; але не знають, як до сего брати ся і потребують деякого товчка. Колиж найдуть ся люди, що їх заохотять і поведуть, то й піде робота. Передовсім повинні би ініціатори на першім соборчику або на якім другім зборі клиру перевести формальне відновлення чи й завязане Кружка Товариства і втягнути до него всіх священників. За сим повинні подати головному віділові спис своїх членів і пояснення, котрі давні члени померли або перенеслись в інші сторони. — Для загального розвитку праці Кружка повинні завести правило — позаяк окреме скликуване зборів Кружка було би в сім часі тяжке: що би на кождім соборчику було з сторони Кружка як одна точка обряд поставлене обговорене теперішних задач духовенства, з осоближим піднесенем якоїсь одної або другої актуальної справи. А таких актуальних справ тепер тільки найде ся! Ось хочби:

способи, як одержувати в ріжнородних случаях відшкодовання на відбудову церковей, ерекціональних домів і господарств, та свого власного знищеного майна, і які поради давати в подібних случаях своїм парохіянам, — як добивати ся громадно публичних підмог, — як опікуватись народом в ріжним єго потребах і хибах, — як помагати цілковито знищених, одиницям чи громадам, через взаїмну поміч людей з всего повіту або узискуванем краєвих підмог, — як заложити сирітський захист і як вести осирочені родини, — і богато богато иншого. Розуміє ся, за таким обговоренем справ повинна йти і солідарне виконанє їх. І певно, що за таким веденєм діла вступила би в нас самопевність нашої праці, ми збудили би для наших починань респект у властей і принесли би чи мало хісна для себе і народа.

Поза тою головною роботою пішли би й другі, потрібні для успіху праць Товариства. Сюди належить правильне збиранє членських вкладок, залагаючих за роки 1916 і 1917, та дальших. Дві корони річно, се для одиниць річ дрібна, але разом зібрані давали би квоту, що покривала би і біжучі видатки Товариства і улекшувала би публікацію ріжних видань.

Дальшим важним ділом є ширене наших видавництв. Сего року вийшла накладом Товариства книжочка: „Споми́ни з терневої дороги Преосв. Митрополита Андрея гр. Шептицького“, котра була дуже на часі і яку нарід по всіх сторонах буквально розхвачував, — і брошура д-ра Костельника: „У відповідь проф. д-ру Смольці“, котра станула горячо в обороні нашого обряду і духовенства, і котра як така повиннаходитись в руках не тільки кожного священика, але і світского інтелігента. А однак і перша книжочка не дійшла ще до всіх сіл, хоч нарід всюди єї бажав; тай друга брошура (значно доповнена з „Ниви“), хоч так цікава для духовенства, стоїть на складі. В сій же хвилі печатають ся цікаві оловідання для народа, котрі давати муть єму красні взори для теперішного житя. Колиж Товариство має сповнити свою задачу, то такі видання — примінені до актуальних потреб — повинні би численно ширитись по всіх селах і виховувати нарід в здоровім духу. Через таку здорову лектуру була би значна часть нашої священничої задачі серед населеня сповнена. З огляду отже на те повинні би члени Кружків зайнятись ревно також сим ділом. Нарід розлюбовуєсь що раз більше в читаню добрих книжочок, — так чомуж не дати їх, а чекати, щоби незвані люди піддавали єму гірші річі? В разі потреби могли би священники спроваджувати книжочки за гроші церковного брацтва і віддавати єму за те узисканий рабат. На все найде ся рада, коли буде добра воля.

Підаємо всі ті справи під розвагу духовним Отцям. Берімо ся живійше до праці, бо час справді великий, і до

Фірма

A. FLEMMINGS SÖHNE,

WIEN, VI. Webgasse, Nr. 43

механічна ткаля шовку і матерій на церковні ризи

поручає Всечесному Українському Духовенству гр. кат. обряду свій також тепер ще багато заосмотрений склад церковних матерій з особливим узглядненем українських а спеціально літургічних взірців в багатім виборі, як також готових риз для гр. кат. обряду від найбільш поєдинчих до найбагатших.

На жаданє висилаєсь прібки матерій і цінник безплатно. Замовленя, також всякі наприви риз, виконуєсь якнай-скорше.

ГОЛОВНІ УМОВИ УСПІШНОСТІ ПРОПОВІДІ

написав

свщ. Д-р. ЯРОСЛАВ ЛЕВИЦЬКИЙ

ст. 73, ціна **1.40 К.** без поштової пересилки.

Замовляти можна або в Книгарни Товариства ім. Т. Шевченка, Ринок 10, або в редакції „Н И В И“.

„СВІТ“ виходить неперіодично і містить українську і перекладну белетристику, статі про :: :: мистецтво та описи боїв У. С. С. :: ::

В кождім числі багато гарних картин.

ПЕРЕДПЛАТА:

АДРЕСА:

Річно 16 К., піврічно 8 К.

Львів, ул. Куркова ч. 11

Видає і за редакцію відповідає **свщ. Др. Ярослав Левицький.**
З друкарні „Діла“ Львів, Ринок ч. 10.

Підписуйте воєнну позичку!

Дбайте про будучність своїх родин!

Прийміть до забезпечення в позичці!

Обезпечене в воєнній позичці лучить підписку позички з обезпеченням на випадок смерті.

Найважливіші постанови.

I. Хто може заключити обезпечене в воєнній позичці?

Кожда здорова особа без різниці пола в віці 15—60 літ.

Тих, що повнять військову службу, можуть зголосити також члени родини роботодавці або громада.

II. На яку суму й на який час може звучати обезпечене?

Без лікарських оглядин до суми 5.000 К. — Висші суми, для яких установлено особливі умови, — з лікарськими оглядинами.

Час істновання обезпечення по виборі підписчика 10—20 літ, одначе не понад 70. рік життя.

Обезпечене є важке зараз від першої хвилі заключення, — також на випадок смерті на війні або наслідком самовбийства.

III. Як і в якій висоті платить ся премії?

Залежно від вибору підписчика річно, піврічно, місячно.

Премії за обезпечене 1.000 К. воєнної позички (VII. вільної від податку 5½% державної позички) виносять:

	річно,	піврічно,	чвертьрічно,	місячно
при 10- літній сплаті	77.—	39 20	20.—	6 80
" 12 " "	63.—	32 10	16 30	5 55
" 15 " "	48.—	24 40	12 40	4 25
" 26 " "	44 55	22 70	11 50	3 90
" 18 " "	39 50	20 10	10 25	3 50
" 20 " "	36.—	17 85	9 10	3 10

Обезпечене з одноразовою премією.

Хто заключає обезпечене на випадок смерті й дожить, може премію заплатити також відразу з гори за цілий час істновання обезпечення.

Тим самим є він звільнений від всяких дальших влат.

В заміну за ту одноразову премію одержує підписчик облігації обезпеченої воєнної позички (VII. вільної від податку 5½% воєнної позички) по упливі часу обезпечення (10-20 літ, означеного по виборі підписчика).

На випадок вчаснійшої смерті підписчика одержує сі облігації зараз по його смерті родина. Крім того звертаєть ся їй вплачені з гори і ще неужиті премії.

Отже родина підписчика одержує крім облігацій воєнної позички також значну грошову суму в готівці.

A) Одноразова премія за 1000 К 5½%-ової державної позички виносить при:

10-літнім обезпеченню К 640.45 16 літнім обезпеченню К 524.30

12-літнім обезпеченню К 603.2 18-літнім обезпеченню К 503.26

15-літнім обезпеченню К 544.82 20 літнім обезпеченню К 476.74

Неужиті премії, які на випадок смерті звертаєть ся родині, а на випадок передчасного розв'язання умови підписчикови, виносять приміром при 15-літнім обезпеченню;

з кінцем 1. року обезпечення К 505.76.

з кінцем 5. року обезпечення К 393.—

з кінцем 3. року обезпечення К 452.—

з кінцем 10. року обезпечення К 219.20.

Нема стемплевих оплат ані побічних належитостей! — Нема додаткових оплат!

До оплати одноразових премій можна ужити також облігації давніших воєнних позичок; сі облігації обчислюють ся — при обезпеченнях до висоти 5000 К по емісійнім курсі.

Число внесення:

Отсим внесением обяте обезпечене переводить Ц. К. УПРИВ. ТОВАРИСТВО ОБЕЗПЕЧЕНЬ „АВСТРИЙСКИЙ ФЕНІКС“ У ВІДНИ на основі умови з Ц. К. АВСТР. ВІЙСКОВИМ ФОНДОМ ВДІВ І СІРИТ, перестерігаючи обяті умовою користи для обезпечених і з окрема для тих, що вже перед тим були заключили воєнне обезпечене, як також для воєнних вдів і сиріт.

== В Н Е С Е Н Е ==

на обезпечене при воєнній позичці (обезпечене на дожитє і на випадом вчаснійшої смерті без лінарських оглядин).

На кожде питанє треба ясно і основно відповісти. ЛІНІТІ або інші знаки замість відповіди є недопустимі!

П и т а н я :	В і д п о в і д и :
1. а) Ім'я і назвище обезпеченого ? б) місце замешканя ? (докл. адр) в) покликанє або занятє ? г) рік і місце уродження :	1.
2. а) Чи обезпечений є здоров ? б) чи перейшов яку поважнійшу хоробу ?	2.
3. Чи маєте вже в Тов-і „Австрійськй Фенікс“ обезпечене в воєнній позичці в якій висоті ?	3.
4. Яка номінальна квота VII. воєнної позички має бути обезпечена ?	4. К, словно, VII. австр. воєн. позички ?
5. На який час має звучати обезпечене ?	5.
6. а) Чи премія буде зложена відразу за цілий час обезпеченя (премія одноразова) ? б) Чи премія буде оплачувана річно, піврічно, чвертьрічно або місячно ?	6.
7. Кому вислати полісу ? (докл. адр).	7.
8. Хто оплачує премії ? (ім'я, назвище і докладна адреса).	8.
9. Кому виплатити обезп. капітал ? а) на случай дожитя : б) на случай смерті :	9.

Заявляю і стверджую моїм відписом, що я відповів (ла) на ті питання основно і згідно з правдою.

Відомо мені, що неправдиве поданє стану здоровля обезпеченої особи робить обезпечене неважним.

Умову обезпеченя я прийняв (ла) до відома.

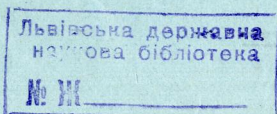
....., дня 1917.

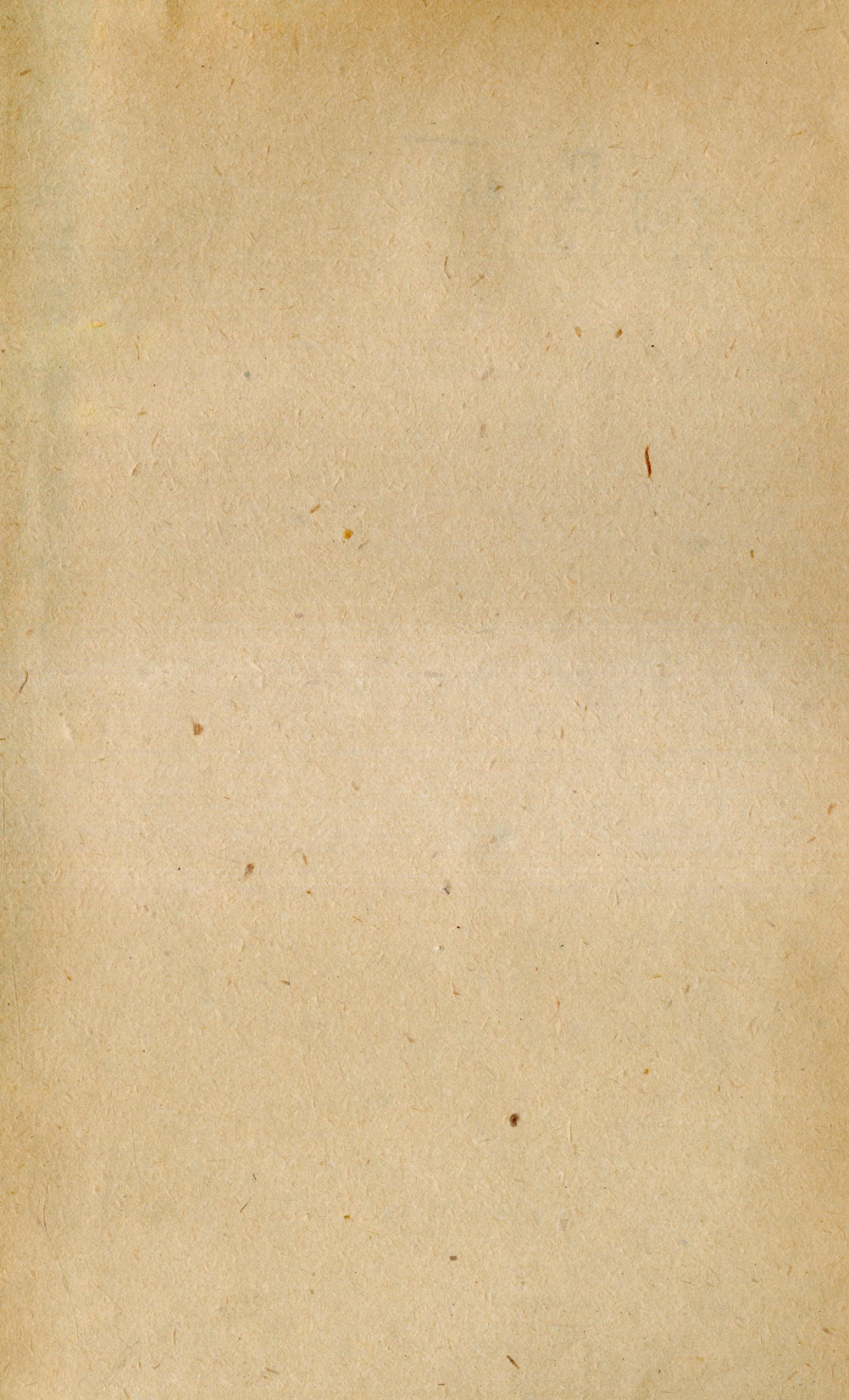
Підпис обезпечуючого (ої)

Стверджую власноручний підпис обезпечуючого

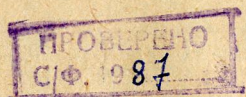
....., дня 1917.

Підпис списуючого внесенє.

2,40

ИП 22658
1917

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

III 8767/1917